БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

УЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 65 (812)

31 МАРТ ЯКШАНБА 1957 ЙИЛ

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети партия, совет, хўжалик, касаба союз ва комсомол ташкилотларини саноатни ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш масаласини корхоналарда, қурилишларда, илмий ташкилотларда, муассасаларда, колхозларда, МТСларда ва совхозларда, газеталар ва журналларнинг саҳифаларида муҳокама қилдириб, коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли ҳал қилиш ишида катта аҳамиятга эга бўлган бу масалани муҳокама қилишда меҳнаткашлар кенг оммасининг актив иштирок этишини таъминлашга чақирадилар.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советида

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг февраль Пленуми «Саноатни ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш тўғрисида»ги масалани муҳокама қилиб, КПСС Марказий Комитети Президиумига ва СССР Министрлар Советига саноатга ва қурилишга раҳбарликни қайта қуришга доир конкрет таклифлар ишлаб чиқишни ва, бу масаланинг катта давлат аҳамиятини ҳисобга олиб, уни СССР Олий Советининг муҳокамасига киритишни топширган эди.

Шу топшириққа мувофиқ КПСС Марказий Комитети Президиуми ва СССР Министрлар Совети саноатни ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш масаласини СССР Олий Советининг навбатдаги сессиясига киритадилар. Бу масала бўйича ўртоқ Н. С. Хрушчев докладчи қилиб тасдиқланди.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети саноатни ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни такомиллаштириш ишларини ўтказишга ғоят катта аҳамият бермоқдалар.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети доклад тезисларини матбуотда эълон қилишга ҳамда кенг фикр олишув, ўзимизда бўлган тажрибаларни ҳар томонлама ҳисобга олиш асосида мамлакат халқ хўжалигини бошқаришнинг энг мақсадга мувофиқ формаларини ишлаб чиқмоқ учун бу масалани умумхалқ муҳокамасига қўйишга қарор қилдилар. Тезисларда саноатни ва қурилишни бошқаришни қандай йўллар билан қайта қуриш мумкинлиги ҳақидаги асосий фикрлар баён қилинган. Бу тезисларда марказда ва жойларда хўжаликни бошқаришнинг янги структураси билан боғлиқ барча конкрет масалаларга доир тавсияларни тўлиқ равишда бериш вазифаси қўйилган эмас. Умумхалқ муҳокамаси саноатни ва қурилишни ҳозирги замонда бошқаришнинг энг мукаммал ташкилий формаларини топишга имкон беради.

Иттифоқчи республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка ва область партия комитетлари, иттифоқчи республикаларнинг Министрлар Советлари, меҳнаткашлар депутатлари ўлка ва область Советларининг ижроия комитетлари тезисларнинг умумхалқ томонидан муҳокама қилинишини ташкил этиб, бошқаришни қайта ташкил этиш билан боғлиқ бўлган тадбирларни вақтни ўтказмай ишлаб чиқишлари, Халқ Хўжалиги Кенгашларининг структураси тўғрисида конкрет таклифлар тайёрлашлари мутлақо шарт. Шунингдек халқ хўжалиги кенгашларидаги ва план органларидаги раҳбарлик ишларига саноат корхоналарига ва қурилишларга раҳбарлик қилишни муваффақият билан уддалай оладиган юксак малакали мутахассислар ва ишлаб чиқаришнинг тажрибали ташкилотчиларини кўтаришни таъминлайдиган қилиб кадрларни тўғри жойлаштириш масаласини ҳам ўйлаб чиқиш зарур.

Саноатни ва қурилишни бошқариш қайта қурилиши натижасида ҳозирги вақтда министрликларда ва идораларда банд бўлиб турган бир талай кишилар бўшаб қолади. Буларнинг кўпчилиги юқори малакали мутахассислар — инженерлар, техниклар, экономистлар, хизматчилардан иборатдир. Уларга эътибор бериб қараш ва идора аппаратларидан бўшаб қолаётган ходимларни малакаларига ва тажрибаларига мос келадиган ишларга жойлаштириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш зарур. Бу ўртоқлар Партия ва Ҳукумат томонидан ўтказилаётган тадбирларни тўғри тушуниб олишларига ва моддий бойликлар бевосита яратилаётган ишлаб чиқаришдаги жонли ташкилотчилик ишига қайтишларига шак-шубҳа бўлиши мумкин эмас. Улар социалистик давлатимизнинг бахт-саодати йўлида ўзларининг меҳнат фаолиятларини тағин ҳам сермаҳсул қилиб давом эттирадилар.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети партия, совет, хўжалик, касаба союз ва комсомол ташкилотларини саноатни ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш масаласини корхоналарда, қурилишларда, илмий ташкилотларда, муассасаларда, колхозларда, МТСларда ва совхозларда, газеталар ва журналларнинг саҳифаларида муҳокама қилдириб, коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли ҳал қилиш ишида катта аҳамиятга эга бўлган бу масалани муҳокама қилишда меҳнаткашлар кенг оммасининг актив иштирок этишини таъминлашга чақирадилар.

Саноат ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш тўғрисида

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладининг тезислари

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XX съезди мамлакатимиздаги хўжалик ва маданий қурилишнинг катта планларини белгилаб берди. Съезд, оғир саноатни устун даражада ривожлантириш, техникани тўхтовсиз тараққий эттириш ва меҳнат унумдорлигини ошириш базасида халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини янада зўр куч билан ўстиришни таъминлаш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини кескин равишда юксалтириш ва шу асосда совет халқининг моддий фаровонлигини ҳамда маданий даражасини анча оширишга эришиш СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий вазифалари эканлигини уқтириб ўтди. Совет мамлакати СССРнинг асосий иқтисодий вазифасини — аҳоли жон бошига маҳсулот ишлаб чиқариш жиҳатидан энг ривожланган капиталистик мамлакатларга етиб олиш ва ўзиб кетиш вазифасини тинч иқтисодий мусобақа йўлида тарихан қисқа муддатларда ҳал қилмоқ учун ҳозирги вақтда зарур шарт-шароитнинг ҳаммасига эгадир.

Ҳозирги вақтда Совет Иттифоқининг илғор техника билан қуролланган бақувват ва ҳар томонлама ривожланган социалистик саноати, ҳар қачонгидан кўра анча кўпроқ моддий ресурслари, шунингдек халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида ишчи ва мутахассисларнинг малакали кадрлари бор. Мамлакатимиз халқ хўжалиги тараққиётининг ҳозирги даражасида хўжаликка раҳбарликни янада яхшилаш, саноат ва қурилишни бошқаришни такомиллаштириш масалалари алоҳида роль ўйнайдиган бўлиб қолди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг 1956 йил декабрида ва 1957 йил февралида бўлиб ўтган Пленумларида партия XX съезди қарорларининг бажарилишига доир дастлабки якунлар тўпланди ва социалистик қурилишда янги муваффақиятларга эришишнинг конкрет тадбирлари белгилаб берилди. Олтинчи беш йилликнинг биринчи йили бўлган 1956 йилнинг якунлари шуни кўрсатиб турибдики, совет мамлакати халқ хўжалигини тез суръатлар билан ривожлантириб, дадил олға бормоқда. КПСС Марказий Комитетининг февраль Пленуми қайд қилиб ўтганидек, халқ хўжалигини янада ривожлантириш манфаатлари саноат ва қурилишнинг ҳамма бўғинларида бошқаришнинг ташкилий формаларини, шу жумладан унинг асосий негизи бўлган ишлаб чиқаришга раҳбарликни такомиллаштириб, совет социалистик экономикасининг жуда катта имкониятларидан яхшироқ фойдаланишни зарур иш қилиб қўймоқда.

Партия Марказий Комитети мамлакатнинг, иттифоқчи республикаларнинг ва иқтисодий районларнинг ишлаб чиқарувчи кучларининг ривожланиш даражаси анча ўсиб кетганлиги ҳамда жойларда жуда кўп малакали кадрлар ўсиб етишганлигини ҳисобга олиб, саноат ва қурилишни бошқаришнинг ташкилий формаларини коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичидаги халқ хўжалик вазифаларига ва талабларига мувофиқлаштирмоқ учун бу ташкилий формаларни янада такомиллаштириш тадбирларини амалга оширишни зарур деб топди.

Партия Марказий Комитетининг февраль Пленуми КПСС Марказий Комитети Президиумига ва СССР Министрлар Советига саноат ва қурилишга раҳбарликни қайта қуришга доир конкрет таклифларни ишлаб чиқишни ва бу масаланинг катта давлат аҳамияти борлигини эътиборга олиб, уни СССР Олий Советининг муҳокамасига киритишни топширди.

I.

Хўжалик қурилишини бошқаришнинг ленинча принциплари ва СССР иқтисодий тараққиётининг баъзи якунлари

1. Бу йил совет халқи ва барча мамлакатларнинг меҳнаткашлари Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 40 йиллигини нишонлайдилар. Бундан қирқ йил муқаддам Россия ишчилар синфи меҳнаткаш деҳқонлар билан иттифоқ бўлиб, капиталистлар ва помешчиклар ҳокимиятини ағдариб ташлади, ҳокимиятни ўз қўлига олди, меҳнаткашларнинг жаҳонда биринчи давлатини — Совет социалистик давлатини барпо қилди. Заводлар, фабрикалар, транспорт, ер, ўрмонлар, мамлакатнинг барча табиий бойликлари халқ қўлига ўтиб, унинг мулки бўлиб қолди. Меҳнаткаш халқ тарихда биринчи марта ўз Ватанининг чинакам хўжайинига айланди, мамлакат хўжалигини янги, социалистик негизларда ташкил этиш, бу хўжаликни капиталистларсиз ва помешчикларсиз, эксплуататорларсиз бошқариш вазифаси меҳнаткаш халқнинг зиммасига тушди. Совет халқи ўзининг социалистик давлатини барпо қилишда ҳеч ким босиб ўтмаган йўллар билан бориб, бу йўлда жуда катта қийинчиликларни енгиб ўтди. Маълумки, бизнинг мамлакатимиз чоризм вақтида иқтисодий жиҳатдан қолоқ мамлакат эди, биринчи жаҳон уруши ва ундан кейин империалистик босқинчиларнинг ёш Совет республикасига қилган хуружи мамлакатимизни тағин ҳам заифлаштириб юборган, хўжаликни харобаликка олиб келган эди.

Мана шу ғоят қийин шароитларда В. И. Ленин бошчилигидаги Коммунистик партия миллион-миллион меҳнаткашлар оммасини Октябрь ғалабаларини ҳимоя қилишга, халқ хўжалигини тиклашга қўзғотди. Совет мамлакати империалистларнинг қуролли ҳужумини даф қилганидан кейин халқаро тараққиётга ўзининг хўжалик қурилиши билан асосий таъсир ўтказадиган бўлиб қолди. «Бу соҳада, — деган эди В. И. Ленин, — кураш жаҳон миқёсига кўчирилди. Агар биз бу вазифани ҳал қилсак, у вақтда халқаро миқёсда албатта ва узил-кесил ютиб чиқамиз. Шу сабабли хўжалик қурилиши масалалари биз учун ниҳоят даражада катта аҳамиятга эга бўлиб қолмоқда». (Асарлар, 32 том, 413 бет).

2. Коммунистик партия хўжалик қурилиши вазифаларини ҳал қилишга киришиб, транспортни, ёқилғи саноатини, металлургияни тиклашга ва ривожлантиришга, мамлакатдаги бутун халқ хўжалигининг негизи, мамлакат мустақиллигини таъминлашнинг ва мудофаа қобилиятини мустаҳкамлашнинг негизи бўлган йирик машина индустриясини яратишга асосий эътибор берди. Партия хўжалик қурилиши планларини ишлаб чиқаётганида ва амалга ошираётганида мамлакатни электрлаштиришга биринчи даражада аҳамият берди. Партия марксизм-ленинизмнинг, фақат оғир индустриягина социализмнинг асосий моддий базасидир, йирик машина индустриясини ривожлантирмоқ учун, электрлаштиришни ривожлантирмоқ учун ҳар қандай озгина жамғармаларни ҳам асраб қўйиш керак, деган асосий қоидаларига амал қилиб келди.

Қолоқ майда деҳқон қишлоқ хўжалигини социалистик негизларда қайта қуриш, машиналаштирилган йирик коллектив қишлоқ хўжалигини вужудга келтириш вазифаси социализм қурилишининг жуда мураккаб вазифаларидан бири бўлди. Лениннинг кооператив плани қишлоқ хўжалигини социалистик қайта қуриш, колхозлар, машина-трактор станциялари, совхозлар барпо қилишда партиянинг программаси бўлди.

Совет ҳокимияти барпо қилинган биринчи кундан бошлаб, Коммунистик партия меҳнаткашларнинг маданий савиясини оширишга, мамлакатимизда маданий революцияни рўёбга чиқаришга, халқ зиёлиларини вужудга келтиришга, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари учун малакали кадрларни тарбиялаб беришга жуда катта эътибор бериб келмоқда.

Шу тариқа Коммунистик партиянинг қўлида социализм қурилишининг В. И. Ленин ишлаб берган, илмий жиҳатдан асосланган программаси бор эди. Бу программа мамлакатни индустрлаштириш ва электрлаштиришни, қишлоқ хўжалигини социалистик негизларда кооперативлаштиришни, маданий революцияни рўёбга чиқаришни, мамлакатдаги барча миллатларнинг экономикасини ва маданиятини ривожлантиришни, умумхалқ социалистик мусобақасини авж олдиришни кўзда тутган программа эди. Бу программа партияни ғоявий жиҳатдан қуроллантирди, халққа янги турмуш қуришнинг очиқ ва равшан йўлини кўрсатиб берди, меҳнаткашлар кенг оммасининг ижодий активлигини қўзғотиб юборди.

3. Мамлакатни иқтисодий ривожлантириш соҳасида мўлжалланган планларни муваффақиятли бажармоқ учун халқ хўжалигини бошқаришнинг ишчи ва деҳқонлар социалистик давлатининг чин демократик асосларига мос бўлиб тушадиган янги формаларини ва методларини ишлаб чиқиш зарур бўлиб қолди. Социалистик давлатда халқ хўжалигини бошқаришни тўғри ташкил этиш моддий ишлаб чиқаришни тўхтовсиз ўстириб бориш учун, мамлакатнинг иқтисодий қудратини мустаҳкамлаш, ижтимоий меҳнатнинг унумдорлигини ошириш, халқ фаровонлигини юксалтириш ва халқ хўжалигида резервлардан энг тўлиқ равишда фойдаланиш учун жуда катта аҳамиятга эгадир. Шу сабабли хўжалик қурилиши масалалари, халқ хўжалигининг айрим тармоқларини бошқариш масалалари Коммунистик партиянинг ва Совет ҳукуматининг ҳамиша диққат марказида турди.

В. И. Ленин Совет ҳокимиятининг дастлабки ойларидаёқ хўжалик қурилиши программасини белгилаб айтган эдики, демократик централизм принципи социалистик хўжаликни бошқаришнинг асосий принципи бўлиб қолиши лозим, бу принцип хўжаликка давлатнинг марказдан туриб раҳбарлик қилишини ишлаб чиқаришни бошқаришда бевосита қатнашаётган меҳнаткашлар оммасининг ижодий активлигини энг кўп даражада ривожлантириш билан, маҳаллий органларнинг ташаббусини ривожлантириш ва уларнинг халқ хўжалик планларининг бажарилиши учун бўлган жавобгарлигини ошириш билан тўғри қўшиб олиб боришга имконият беради.

Ҳақиқатан ҳам демократик маънода тушунилган централизм, деб ёзган эди В. И. Ленин, фақат маҳаллий хусусиятларнигина эмас, шу билан бирга маҳаллий ташаббусни, жойларда бошлаб берилган ишни, умумий мақсадга боришнинг хилма-хил йўлларини, усулларини ва воситаларини ҳам тўлиқ ва бемалол ривожлантирмоқ учун тарихда биринчи марта имконият яратилиб берилишини тақозо қилади.

Планлаштириш — мамлакат халқ хўжалигини яхлит давлат плани асосида олиб бориш социалистик давлатда хўжаликни ривожлантиришнинг энг муҳим принципидир. «Иқтисодий ва хўжалик бойликларидан бир текисда фойдаланишга ҳаракат қилиб,—деган эди В. И. Ленин,—катта умумий план билан олиб бориладиган қурилишгина социалистик қурилиш деган номга лойиқ бўла олади». (Асарлар. 28 том, 22 бет).

СССР халқ хўжалигини ривожлантириш тарихи ишлаб чиқаришни бошқаришда халқ оммасининг актив қатнашуви учун чексиз имкониятлар очиб берувчи социалистик қурилишни бошқаришнинг ленинча принциплари улуғ ҳаётий кучга эга эканлигини яққол кўрсатди.

4. Совет халқи Ленин планларини изчиллик билан амалга ошириб, Коммунистик партия раҳбарлиги остида тарихан қисқа муддатларда социализм қурди. Беш йилликлар йиллари мобайнида халқнинг фидокорона меҳнати билан бизнинг мамлакатимизда қудратли социалистик индустрия барпо қилинди, бу эса халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини техника жиҳатидан қайта қуроллантиришга ва Совет Иттифоқининг мудофаа қобилиятини бениҳоя оширишга имконият берди. Мамлакатни индустрлаштиришга, оғир саноатнинг ҳал қилувчи тармоқларини биринчи навбатда ривожлантиришга қаратилган партиянинг ленинча бош йўли нақадар оқилона ва на қадар узоқни кўриб белгиланган йўл бўлганлигини ва йўл эканлигини Улуғ Ватан уруши жуда яққол қилиб кўрсатди

Урушдан кейинги йилларда СССР халқ хўжалиги олға томон катта қадам қўйди, янги, тағин ҳам юқори босқичга кўтарилди, социалистик саноат ва қишлоқ хўжалиги ҳозирги замон фани ва техникасининг муваффақиятлари базасида ривожланиб бормоқда. Замонавий машиналар, асбоблар барпо қилишда эришилган жуда катта муваффақиятлар, халқ хўжалигида электроникадан фойдаланиш, атом энергиясини ўзлаштириш ва бу энергиядан тинч мақсадларда фойдаланиш соҳасида эришилган жуда катта муваффақиятлар техниканинг тараққий этганлигини кўрсатувчи ёрқин далилдир.

Мамлакатимиз Совет ҳокимияти йиллари мобайнида иқтисодий ривожланиш жиҳатидан кўпгина капиталистик давлатлардан ўзиб кетди ва саноат ишлаб чиқаришининг даражаси жиҳатидан жаҳонда иккинчи ўринга чиқиб олди. Революциядан олдинги даврга нисбатан Совет Иттифоқида саноат маҳсулотининг ҳажми 1957 йилга келиб 30 баравардан зиёдроқ кўпайди, 1940 йилдагига нисбатан эса қарийб тўрт баравар кўпайди. Шу жумладан машинасозлик ва металл ишлаш маҳсулотлари ишлаб чиқариш 1913 йилдагига нисбатан 180 баравар ва электр қуввати ишлаб чиқариш қарийб 100 баравар кўпайди. Социалистик индустрияни ривожлантиришдаги бундай жуда катта ютуқлар Совет ҳокимиятининг 40 йили мобайнида қўлга киритилди. Шундан камида 18 йил гражданлар уруши ва иккинчи жаҳон уруши билан ҳамда шулардан сўнг халқ хўжалигини тиклаш даврлари билан банд бўлди. Мана шунинг ўзи урушдан олдинги даврда ҳам, шунингдек урушдан кейинги даврда ҳам социалистик саноат капиталистик ривожланиш тарихида бўлмаган ва бўлмайдиган тез суръатлар билан ўсиб бораётганлигини яққол кўрсатиб турибди.

Совет Иттифоқида машиналаштирилган йирик қишлоқ хўжалиги барпо қилинди. Социалистик индустрия қишлоқ хўжалигини замонавий машиналар билан қуроллантирди, бу машиналар асосий қишлоқ хўжалик ишларини бажариб, колхозчиларнинг, МТС ва совхозлардаги ходимларнинг меҳнатини кўп жиҳатдан енгиллаштирмоқда. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг бир қанча тармоқларини ривожлантиришда кейинги йилларда жиддий ютуқларга эришилди — қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштириш йўли билан экин майдонлари анча кенгайтирилди, ўтган йил 1955 йилдагига қараганда 1 миллиард пуддан зиёдроқ ғалла кўп тайёрланди. Мамлакатимиз ҳеч қачон ўтган йилдагидек кўп ғалла йиғиб олмаган эди. Техника экинларининг ялпи ҳосили кўпайди, чорвачилик маҳсулотларини етиштириш, айниқса сут етиштириш кўпайди.

Саноат ва қишлоқ хўжалигининг ривожланиши асосида халқнинг турмуш даражаси тўхтовсиз ўсиб бормоқда. Совет тузумининг афзалликлари ва партиямизнинг тўғри сиёсати халқнинг моддий фаровонлигини оширишда жиддий ютуқларга эришиш имкониятини берди. СССР миллий даромадининг ўсиб бораётганлиги совет халқининг фаровонлиги ошаётганлигини кўрсатувчи энг умумлаштирувчи кўрсаткичдир. Аҳоли жон бошига ҳисоблаганда мамлакатимизнинг миллий даромади 1913 йилдан то 1956 йилга қадар бўлган давр ичида 13 баравар кўпайди. Капиталистик мамлакатларнинг бирортасида ҳам миллий даромад шундай тез суръатлар билан ўсган эмас. Миллий даромад шу давр ичида аҳоли жон бошига ҳисоблаганда, масалан АҚШда салкам икки баравар ўсди, Англия ва Францияда эса атиги 1,6 баравар ўсди. СССРдаги бутун миллий даромад меҳнаткашларнинг манфаатларини кўзлаб тақсимланаётган бўлса, капиталистик мамлакатларда миллий даромаднинг ярмидан кўпроғини эксплуататор синфлар ўзларига ўтказиб олмоқдалар.

Совет Иттифоқи маданий революцияни рўёбга чиқариб, ёппасига саводхон мамлакатга айланди. Совет ҳокимияти йилларида янги, чинакам халқ зиёлилари вужудга келтирилди, хўжалик ва маданий қурилишнинг ҳамма тармоқлари учун олий маълумотга эга бўлган билимдон кадрлар тайёрланди. Революциядан олдинги Россияда олий ва ўрта махсус маълумотли мутахассислар сал кам 200 минг кишига етар эди, ҳозирги вақтда эса Совет Иттифоқи халқ хўжалигида олий ва ўрта махсус маълумотга эга бўлган 6 миллиондан кўпроқ мутахассис ишлаб турибди. Ҳозирги вақтда 50 миллион киши турли ўқишларда билим олмоқда; демак Совет Иттифоқидаги ҳар тўрт граждаининг биттаси турли мактабларда ўқимоқда.

Бу келтирилган маълумотлар шуни кўрсатадики, Совет ҳокимияти йиллари мобайнида мамлакатимиз Коммунистик партия раҳбарлиги остида ўзининг хўжалик қурилишида, халқнинг моддий фаровонлигини ва маданий савиясини кўтаришда жуда катта ютуқларга эришди. Капитализм занжирларини парчалаб ташлаб, ҳокимиятни ўз қўлига олган халқ хўжаликни эксплуататорларсиз социалистик негизларда бошқариб борганида нима ишлар қила олиши мамлакатимиз мисолида ёрқин намуна бўлиб кўринди.

Эндиликда Совет Иттифоқи бирдан-бир социализм мамлакати бўлиб қолмаган, у билан бирликда халқ Хитойи, 900 миллиондан кўпроқ кишини бирлаштириб турган барча социалистик лагерь мамлакатлари қўлни-қўлга бериб олға бораётган ҳозирги замон шароитида янги дунё қурувчиларнинг зўр армияси олдида улуғвор перспективалар очилмоқда, меҳнаткаш инсониятнинг орзусини рўёбга чиқармоқ—коммунистик жамият қурмоқ учун бутун шарт-шароит мавжуддир.

II.

Халқ хўжалигининг ўсиши ҳамда саноатни ва қурилишни бошқаришнинг ташкилий формаларини такомиллаштириш

1. Социалистик экономиканинг ривожланиб бораётганлиги саноат ва қишлоқ хўжалигини бошқаришнинг ташкилий формаларини ва методларини, халқ хўжалигини планлаштиришнинг методларини доимо такомиллаштириб бориш заруриятини туғдиради.

Мамлакатимизда хўжалик қурилишининг биринчи босқичида Халқ Хўжалиги Олий Кенгаши ва жойларда Халқ Хўжалиги Кенгашлари, Госплан ва маҳаллий план органлари сингари давлат бошқарув органлари тузилган эди, улар ўшандан кейинги даврда жуда катта аҳамият касб қилдилар.

Тиклаш даврининг вазифаларини ҳал қилишдан социалистик индустрлашнинг кенг программасини амалга оширишга ўтилганида, саноатнинг янги тармоқларини қисқа муддат ичида барпо қилиш зарурияти туғилган вақтда хўжалик қурилишини бошқаришнинг янги ташкилий формалари ҳам керак бўлиб қолди. Халқ хўжалигининг муҳим тармоқлари бўйича махсуслаштирилган бош бошқармалар, сўнгра эса халқ комиссарликлари, министрликлар ва идоралар ташкил қилинди. Хўжаликка раҳбарлик қилишнинг бу формалари партия ва давлатнинг куч ва ғайратини оғир индустриянинг ҳал қилувчи тармоқларига, янги техникани ўзлаштира оладиган ва саноат ишлаб чиқаришини замонавий илмий-техника савиясида кенг миқёсларда олиб боришга қодир бўлган юксак малакали инженер-техник ходимлар ва ишлаб чиқариш ташкилотчилари тайёрлашга жалб қилиш имкониятини берди.

2. Урушдан кейинги йилларда саноатимиз ва мамлакатнинг бутун халқ хўжалиги тағин ҳам юксак даражага етган ишлаб чиқаришни ривожлантиришда янги сифат ўзгаришлари бўлаётган бир вақтда саноат ва қурилишнинг янгидан-янги тармоқларини вужудга келтириш, тағин ҳам чуқурроқ ихтисослаштириш ва ихтисослаштирилган янги тармоқ министрликлари ҳамда идоралари тузиш тенденцияси алоҳида куч билан намоён бўлаверди. Янги техника ўсиб бораётганлиги, техникани тараққий эттириш вазифалари, фаннинг янги муваффақиятлари сабабли бу тенденциялар туғилдики, бу эса замонавий саноат ишлаб чиқаришини ташкил этишда катта сифат ўзгаришларини келтириб чиқаради.

Ҳозирги вақтда Совет Иттифоқида 200 мингдан кўпроқ давлат саноат корхоналари ва 100 мингдан кўпроқ қурилиш бор, бу корхоналар ва қурилишлар кенг мамлакатнинг турли районларида жойлаштирилган. Бундай шароитда жуда кўп миқдордаги бу корхоналарга, қурилишларга бир министрлик ёки идорадан туриб конкрет ва оператив раҳбарлик қилиш қийин. Ишлаб чиқаришнинг ҳозирги миқёслари мавжуд бўлган шароитда саноатни ва қурилишни бошқаришнинг ҳозирги формалари халқ хўжалигини ривожлантиришга конкрет ва оператив раҳбарлик қилиб туриш соҳасида ўсиб бораётган талабларга мос келмай қолди, бу формалар социалистик хўжалик системасининг резервларидан тўлиқ фойдаланиш имкониятларини чеклаб қўймоқда.

Халқ хўжалигини янада ривожлантириш манфаатлари саноат ва қурилишнинг ҳамма бўғинларини бошқаришнинг ташкилий формаларини такомиллаштиришни талаб қилади. Шу муносабат билан саноатга раҳбарлик қилишнинг эскириб қолган баъзи ташкилий формаларидан воз кечиб, техника, иқтисодий ва маъмурий бошқармаларни янада майдалаштириш йўлидан бормай, балки халқ хўжалигини бошқаришнинг областлар, ўлкалар, республикаларга хос хусусиятларини тўлиқ ҳисобга оладиган тағин ҳам пишиқроқ формаларига ўтиш зарурияти туғилмоқда.

Саноат ва қурилишга раҳбарликни ҳозирги вақтда тубдан қайта қуриш масаласи бизда халқ хўжалигини ривожлантириш планларини бажариш ишида қандайдир нуқсонлар пайдо бўлиб қолгани учун туғилган масала эмас. Совет Иттифоқи саноати дадиллик билан олға борди ва бормоқда, буни халқ хўжалиги планларининг бажарилиши тўғрисидаги маълумотлар яққол кўрсатиб турибди. Бошқарувнинг ташкилий формаларини қайта қуриш аввало шунинг учун зарур бўлиб қолдики, мамлакатнинг ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантирмоқ учун тағин ҳам кенг майдон очиб бериш, биздаги жуда катта имкониятлардан тағин ҳам тўлиқ фойдаланиш, меҳнаткашлар оммасининг ижодий ташаббусини ва активлигини янада кенг ривожлантириш ҳамда халқ хўжалиги ва совет халқининг фаровонлигини янада юксалтиришни таъминлаш талаб қилинмоқда. Саноатни ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш тадбирлари саноат ва қурилишни бошқаришнинг ҳозирги формалари мавжуд бўлган шароитдаги кўпгина камчиликларни тугатишга ҳам ёрдам беради.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА).

Саноат ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш тўғрисида

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладининг тезислари

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

3. Идорачилик тўсиқлари борлиги саноат ва қурилишга раҳбарлик қилиш практикасидаги катта камчиликдир, бу тўсиқлар халқ хўжалигини ривожлантиришнинг кўпгина жуда муҳим масалаларини ҳал қилишга кўпинча ғов бўлиб қолмоқда. Кўп фактлар шуни кўрсатадики, баъзи хўжалик раҳбарлари ишга тор идорачилик нуқтаи назаридан қараганликлари натижасида давлат катта зарар кўрмоқда, халқ хўжалигининг кечиктириб бўлмайдиган бир қанча вазифаларини ҳал қилиш узоқ вақтларгача тўхталиб қолмоқда. Масалан, тракторлар ишлаб чиқариш сингари муҳим масалани олиб кўрайлик. Қишлоқ хўжалик органларининг ходимлари ва машинасозлар ғилдиракли тракторларнинг кўп турлардаги ишлар учун ўрмаловчи тракторларга қараганда анча афзаллиги борлигини яхши биладилар. Баъзи машина-трактор станцияларининг, шунингдек чет мамлакатлар қишлоқ хўжалигининг тажрибалари шуни кўрсатадики, ҳамма тракторларнинг 10 процентчаси ўрмаловчи тракторлар, 90 проценти эса ғилдиракли тракторлар бўлса, шунинг ўзи мақсадга мувофиқ бўлади. Агар ғилдиракли тракторлар билан ўрмаловчи тракторларнинг шундай нисбати қабул қилинса, у ҳолда ўрмаловчи тракторлар ишлаб чиқаришни 1957 йилда бир неча ўн минг дона камайтириб, уларнинг ўрнига шу миқдорда ғилдиракли тракторлар ишлаб чиқариш зарур бўлиб қолур эди. Мана бундай алмаштириш ҳар икковида хам 55 от кучига эга баббаравар қувватли двигател бўлгани ҳолда бир тракторга нисбатан қуйидаги афзалликларга эга бўлур эди: металлнинг сарфланиши 2,2 тонна миқдорида камаяди, ҳар бир от кучига тўғри келадиган трактор оғирлиги 1,5 баравар камаяди, рангли металлнинг сарфланиши қарийб 30 процент камаяди ва ишлаб чиқаришда сарфланадиган меҳнат икки баравардан зиёдроқ камаяди, бу эса ўша ишлаб чиқариш майдонларининг ўзида тракторлар чиқаришни кўпайтиришга имкон беради. Тракторларнинг таннархи тахминан 20 процент камаяди, тракторлар билан бажариладиган ҳар бир гектар ишга ҳисоблаганда тракторларни ремонт қилиш ва техникавий парвариш қилиш қиммати қарийб икки баравар камроқ бўлади.

Шу тариқа агар ўрмаловчи трактор ўрнига ғилдиракли тракторлар ишлаб чиқарилганида уларнинг ҳар 100 минг донасига ҳисобланганда халқ хўжалиги металл прокатларидан 56 минг тонна, кулранг чўяндан 68 минг тонна, пўлат қуйилмадан 92,5 минг тонна ва рангли металлардан қарийб 4 минг тонна металл тежайди. Таннархининг камайтирилишидан бу ишда ҳаммаси бўлиб 160 миллион сўм тежалади. Бу маблағларга йилига 400 минг дона резина шин чиқара оладиган ишлаб чиқариш қувватлари вужудга келтириш мумкин, шу шинларнинг ўзи 100 минг трактор учун кифоя қилади. Бундай алмаштиришнинг халқ хўжалиги учун жуда катта манфаати бўлишига қарамай, министрликлар идорачилик низолари билан банд бўлиб, бу масалани ўз вақтида ҳал қилмадилар.

Халқ хўжалигининг энг муҳим масалалари идорачилик тортишувлари билан кўмилиб кетганлигини кўрсатувчи бундай фактлар саноат ва қурилишнинг бошқа тармоқларида ҳам содир бўлмоқда.

4. Масалага идорачилик нуқтаи назаридан қараш саноатнинг турли тармоқларига қарашли бўлган ва битта иқтисодий маъмурий районнинг ўзида жойлашган корхоналар ўртасидаги нормал ишлаб чиқариш алоқаларини ва боғланишларини сусайтиришга олиб келади, баъзан эса бузишга ҳам олиб келади. Нуқул идорачилик нуқтаи назаридан қараб иш қилинганида хўжалик масалаларини жойларда оператив ҳал қилиш, мавжуд материал, меҳнат ва молия ресурсларини тағин ҳам мақсадга мувофиқроқ қилиб тақсимлаш ва планларни бажариш вақтида аниқланган камчиликларни тезроқ тугатмоқ учун конкрет чоралар кўриш имкониятларидан кўпинча тўлиқ фойдаланилмай қолади.

Турли министрликларнинг тор идорачилик нуқтаи назаридан қарашлари орқасида кўп корхоналардаги ишлаб чиқариш қувватларининг бир қисмидан рационал равишда фойдаланилмаётир. Масалан, Ленинградда йилига 360 минг тоннага яқин чўян ва пўлат қуйилма ишлаб чиқарилади, шундан фақат 250 минг тоннасигина Ленинград корхоналарининг ўзида истеъмол қилинади, қолган қуйилмалар эса бошқа шаҳарларга ташиб олиб кетилади. Шу билан бир вақтда Ленинградга 40 минг тоннага яқин чўян ва пўлат катта-катта қуйилмалари ташиб келтирилмоқда. Бу ҳолда ишлаб чиқариш қувватлари борлиги сабабли янги қуюв цехлари қуришни қаттиқ чеклаб қўйиш керак эди Ваҳоланки, масалага нуқул идорачилик назаридан қараш орқасида норационал цехлар қуриш ҳоллари содир бўлмоқда. Масалан, Ленинградда йилига 30 минг тоннага яқин чўян қуйилма ишлаб чиқара оладиган «Ленстанколит» заводи бўлгани ҳолда Свердлов номидаги станоксозлик заводида йилига 5 минг тонна қуйилма ишлаб чиқара оладиган иккинчи чўян қуйиш цехи қурилмоқда ва 4 минг тонна қуйилма ишлаб чиқараётган яна 3-цех ҳам бор. Шу цехларнинг ҳаммаси мазкур заводлар бир территорияда ишлаб турган шароитда ва «Ленстанколит» заводидан шу хилдаги қуйилмалардан йилига 8 минг тоннадан кўпроғи бошқа жойларга ташиб олиб кетилаётган бир вақтда қурилмоқда. Бундай практика давлатга катта моддий зарар етказади.

Бунақа камчиликлар бошқа жойларда ҳам оз эмас. Бундай камчиликларнинг содир бўлаётганлигига сабаб шуки, янги цехлар ва заводлар қуриш ва ишлаб чиқариш планларини ҳар қайси министрлик бошқа министрликларда нималар қилинаётганлигини ҳисобга олмай, айрим районларнинг хусусиятларини ҳисобга олмай, маҳаллий ходимларни иштирок қилдирмай, ўзи ишлаб чиқмоқда.

5. Ҳозирги вақтда қурилиш ташкилотларининг кўп сонли министрликлар ва идоралар ўртасида бўлиниб турганлиги ҳам халқ хўжалигига катта зарар етказмоқда. Бу ҳол шунга олиб келмоқдаки, бир шаҳарнинг ёки районнинг ўзида ҳар қайси қурилиш ташкилоти ўзининг ишлаб чиқариш базасини вужудга келтиради, кўп миқдорда ёрдамчи корхоналар ва хўжаликлар тузиб олади, ўз автотранспортини, таъминот складларини ташкил қилади, шу сабабли қурилиш базалари барпо қилишга ажратиладиган маблағлар жуда кўпайиб кетади, уларнинг ишидан келадиган самара эса камайиб кетади.

Бундай бир-биридан ажралиб ишлаш шунга олиб келадики, бир областнинг ёки бир шаҳарнинг ўзида қурилиш ишлари жуда кўп ташкилотлар томонидан олиб борилади. Масалан, Челябинск области территориясидаги қурилиш ишларини 25 министрликка ва идорага қарашли 182 та қурилиш-монтаж ташкилотлари бажармоқда; Свердловск областидаги қурилишларни 30 та министрликка ва идорага қарашли 203 та қурилиш-монтаж ташкилотлари бажармоқда, улар бир районнинг ўзидаги, бир кўчанинг ўзидаги қурилиш ишларини ўз ташкилотларининг кучлари билан бажармоқдалар. Аҳвол масалан, шу даражага бориб етдики, Свердловскнинг Кузбасский кўчасидаги 8 та иморатни қуриш турли министрликлар ва идораларга қарашли 7 та қурилиш ташкилотига топширилган. Белгород сингари область марказида 8 министрликка ва идорага қарашли 6 та қурилиш ташкилоти ва 7 та ихтисослашган ташкилот бор, булар бажараётган қурилиш ишларининг ҳаммаси 90 миллион сўмликдир.

Бундай практика натижасида саноат корхоналари ва уй-жой қуришга ажратилаётган маблағлар сочиб юборилмоқда, қурилиш муддатлари чўзилиб кетмоқда, бинокорлик ишларининг қиймати анча ошиб кетмоқда, қурилиш механизмларидан, транспортдан ёмон фойдаланилмоқда, маъмурий-хўжалик ходимларини сақлаш учун сарф бўлаётган харажатлар кўпайиб кетмоқда, оқибат натижада булар давлатга қимматга тушмоқда. Москвада, Ленинградда ва бошқа бир қанча шаҳарларда бирлашган қурилиш ташкилотларининг иш тажрибалари шуни кўрсатиб турибдики, ҳар қайси территориянинг ўзи учун тузилган бундай йириклаштирилган қурилиш ташкилотлари юқорида айтиб ўтилган камчиликларни тугатишга ҳамда қурилишдаги сифат кўрсаткичларини анча яхшилашга имкон беради.

6. Саноат ва қурилишни бошқаришнинг ҳозирги формалари мавжуд бўлганида кўп ҳолларда ҳар қайси министрлик ўзига керакли нарсаларнинг ҳаммасини ўзи ишлаб чиқаришга интилади, бунинг учун маблағ ва материаллар қанча сарф бўлиши билан ҳисоблашмайди, бу нарса ишлаб чиқариш майдонлари ва ускуналаридан тўлиқ фойдаланмасликка, материалларни узоқ масофаларга, муқобил ташиб боришларга ва бошқа ўринсиз харажатлар қилинишига олиб келадики, министрликлар бу билан ҳам ҳисоблашмайди.

Масалан, машинасозлик саноатида қуйилмалар, поковкалар ва штамповкалар ишлаб чиқарадиган корхоналарни ихтисослаштириш ва кооперативлаштириш тузук ривожланмаганлиги сабабли бу маҳсулотларни ишлаб чиқариш кўп министрликлар ва идораларнинг кўп миқдордаги майда-чуйда корхоналари ўртасида бўлиниб кетган. Чўян ва пўлат қуйилмалар ҳамда штамповкалар ишлаб чиқарувчи ихтисослаштирилган заводларнинг салмоғи ҳали ҳам жуда кам.

Ишлаб чиқариш кооперацияси асосан ички идорачилик характеридадир, аммо турли министрликларнинг корхоналари ўртасида кооперативлаш жуда суст ривожлантирилмоқда, бу эса ишлаб чиқариш қувватларидан қониқарсиз фойдаланишга олиб келмоқда. Чунончи, Қурилиш ва йўл машинасозлиги министрлигининг Киевдаги «Красний экскаватор» заводида қуюв цехи реконструкция қилинди ва кенгайтирилди, энди бу завод шу министрликнинг Тошкентдаги, Ленинграддаги, Свердловскдаги, Куйбишевдаги, Курскдаги, Ижевскдаги ва ҳатто Тюмендаги ҳамда Кургандаги заводларига қуйилмалар етказиб бермоқда. Айни вақтда бошқа министрликларнинг мазкур шаҳарлардаги заводлари мамлакатнинг бошқа районларига анча кўп миқдорда қуйилма юбормоқдалар. Шу тариқа қуйилмалар 3500 километрдан кўпроқ масофага ташиб борилмоқда. Киевдаги «Красний экскаватор» заводида ишлаб чиқарилган чўян қуйилмани Тюменга ташиб бориш қиймати шу қуйилмани ишлаб чиқариш қимматининг 20 процентидан кўпроғини ташкил қилмоқда. Ишга хўжалик нуқтаи назаридан саранжамлик билан қаралганида эди қурилиш ва йўл машинасозлиги заводларини бошқа министрликларнинг шу заводлар турган жойдаги корхоналари ишлаб чиқараётган қуйилма билан таъминлаш мумкин бўлур эди, бу қуйилмаларни бошқа жойлардан ташиб келтиришга ҳам эҳтиёж қолмаган бўлур эди. Бироқ, министрликларнинг тор идорачилик манфаатлари бу масалани давлат нуқтаи назаридан тўғри ҳал қилишга имконият бермаётир. Юкларни узоқ масофаларга беҳуда ташиш халқ хўжалигига катта зарар етказмоқда.

7. Саноатни ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш заруриятини келтириб чиқараётган муҳим сабабларнинг бири яна шуки, маҳаллий ходимлардан иборат жуда кўп кадрларни саноат ва қурилишга раҳбарлик қилишга кенг жалб қилиш ва мутахассислардан тўғрироқ фойдаланиш керак бўлиб қолди.

Партия ва Ҳукумат халқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари учун мутахассислар тайёрлашни кенг миқёсда ташкил қилганида илмий-техник кадрлари вужудга келтиришга алоҳида эътибор бердилар. 1928 йилда бизда 98 минг инженер-техник ишлаган бўлса, ҳозирги вақтда буларнинг сони 1 миллион 600 минг кишидан ошиб кетди. Мамлакатнинг олий ўқув юртларини Совет ҳокимияти йиллари мобайнида 3 миллион 500 мингдан кўпроқ мутахассис, шу жумладан, 1 миллионга яқин инженер тамомлаб чиқди. Илмий ходимларнинг сони анча кўпайди. 1913 йилда илмий муассасаларда ва олий ўқув юртларида ишлаётган илмий ходимларнинг сони 10 минг кишидан сал кўпроқ бўлган бўлса, ҳозирги вақтда 240 минг кишига яқин шундай ходимлар бор.

Бу рақамлар мамлакатимизнинг на қадар кўп малакали кадрлари борлигини кўрсатиб турибди, бироқ вужудга келган ҳозирги практика сабабли ишлаб чиқаришни уюштиришга қодир бўлган кўпгина ташкилотчилар ва инженер-техник ходимлар ишлаб чиқаришда бевосита қатнашмай, бошқарув аппаратларида банд бўлиб қолмоқдалар.

Кейинги йилларда бошқарув аппаратининг ташкилий структурасидаги камчиликларни тугатиш ва уларнинг штатларидаги ортиқчаликларни йўқотиш соҳасида катта иш қилинди. Умуман бошқарув, тайёрлаш аппаратидаги ходимларнинг ва бошқа унумсиз ишлар билан банд бўлган ходимларнинг сони кейинги уч йил мобайнида 900 минг кишидан кўпроқ миқдорда қисқартирилди, уларнинг анчагина қисми ишлаб чиқаришга кўчирилди. Лекин хўжаликни бошқарув аппарати ҳали ҳам жуда каттадир.

Саноат ва қурилишга раҳбарлик қилишни қайта қуриш аппаратни анча қисқартишга ва ихчамлаштиришга, малакали кадрлардан фойдаланиш соҳасидаги мавжуд камчиликларни йўқотишга, бошқарув ва хизмат кўрсатиш аппаратидан бўшаб қолган одамларни бевосита моддий бойликлар яратилаётган жойларга, яъни корхоналарга ва қурилишларга юборишга имкон беради.

8. Саноат ва қурилиш министрликларининг мавжуд структураси кўп босқичли ва мураккаблашган структурадир. Министрликлар ва идоралар мамлакатнинг бутун территориясига жойлашган корхоналарга марказдан туриб раҳбарлик қилмоқ учун параллель ишлайдиган жуда кўп ташкилотлар тузишга — ҳар хил реализация ва таъминот конторалари, базалари, трестлар ва шу каби ташкилотлар тузишга муқаррар мажбур бўладилар. Министрликларда ҳар хил бош идоралар, бошқармалар, бўлимлар ва бошқа структура бўлинмалари бор. Сибирь, Ўрта Осиё, Узоқ Шарқ ва бошқа узоқ районлардаги корхоналар билан шуғулланаётган территориал бош идоралар одатда Москвададирлар. Министрликларнинг бу жуда катта структураси шунга олиб келадики, корхоналар кўтараётган масалаларни ҳал қилиш жуда кўп босқичлар ва инстанциялар орқали узоқ йўлни босиб ўтади. Министрликлар ва бош идораларнинг корхоналардан ва қурилишлардан узоқлашганлиги ва идорачилик сабабли бир-биридан ажралиб ишлаётганлиги натижасида министрликларнинг ходимлари идоралар ўртасида ёзишмалар ёзишга, буйруқлар ва фармойишлар, сводкалар ва докладномалар тузиш ва юборишга кўп вақт сарфлашга мажбур бўлмоқдалар, бу эса заводларда, фабрикаларда ва қурилишларда амалий ташкилотчилик ишларини олиб боришга зарар етказмоқда. Министрликлардан тўхтовсиз келиб турган жуда кўп қоғозлар корхоналардаги ходимларнинг кўп қисмини конкрет ишдан чалғитиб қўяди. Жуда кўп мутахассислар жойлардан марказларга чақирила беради, бу билан улар жонли ишлаб чиқариш ишларидан ажратиб олиниб, министрликларда ойлаб қолиб кетадилар.

Мана шу камчиликларнинг ҳаммаси корхоналар ва қурилишларнинг планларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш практикасига ёмон таъсир қилмоқда, мавжуд ишлаб чиқариш қувватларидан тузук фойдаланмасликка ва маблағларнинг капитал қурилишдаги жуда кўп объектларга чочилиб кетишига сабаб бўлмоқда.

9. Саноат ва қурилишни бошқаришнинг тармоқларга мўлжалланган структураси корхоналар ва қурилишларни материал-техника билан таъминлашни ташкил этишга ҳам ёмон таъсир қилмоқда. Министрликлар ва идораларнинг ҳар қайсисида ўзининг катта таъминот ва реализация аппарати бор. Таъминот ташкилотларининг шохобчалари жуда катта ва қимматга тушмоқда. Одатда саноат марказларида турли министрликлар ва идораларнинг жуда кўп таъминот ва реализация ташкилотлари параллель ишламоқдалар. Масалан, Ленинградда 123 та, Харьков областида 74 та, Новосибирск областида 76 та таъминот ташкилоти бор. Кўпинча министрликлар битта шаҳарнинг ўзида параллель ишлайдиган бир неча таъминот конторалари ва агентликлари очадилар. Масалан, СССР Қурилиш министрлигининг Москвада 15 та, Ленинградда 9 та, Минскда 7 та, Новосибирскда 6 та таъминот ташкилоти бўлган.

Идораларга қарашли таъминот ташкилотларининг аппарати катта бўлишига қарамай, корхоналарга ва қурилишларга хом ашё ва материаллар кўпинча ўз вақтида ва буд қилиниб, етказиб берилмайди. Бу эса корхоналар ва қурилишларнинг ишини қийинлаштиради, бир меёрда ишлашни бузади, баъзан эса ишчилар ва ускуналарнинг ишламасдан туришига, анчагина материалларнинг баъзи корхоналарда тўпланиб, бекор ётиб қолишига ва баъзи корхоналарда етишмай қолишига олиб келади. Министрликлар ўз корхоналаридан территориал жиҳатдан ажралиб қолганликлари сабабли шу корхоналарнинг эҳтиёжларини тузук билмайдилар ва кўпинча корхоналар ва қурилишларнинг талабларини қондирадиган тадбирларни ўз вақтида кўрмайдилар.

10. Мамлакат халқ хўжалигини янада ривожлантириш манфаатларини кўзлаб, КПСС Марказий Комитетининг февраль Пленуми хўжалик қурилишига раҳбарлик қилишда жойларда қилинадиган конкрет ва оператив раҳбарлик бутун мамлакат миқёсида марказлаштирилган план негизига қаттиқ риоя қилиш билан тўлиғроқ қўшиб олиб боришни таъминлайдиган формаларига ўтишни зарур деб топди. Саноат ва қурилишни бошқаришни шу йўлда қайта қуриш халқ хўжалигига раҳбарлик қилишда демократик централизм ва план асосида иш олиб боришнинг ленинча принципини янада мустаҳкамлашни таъминлайди. В. И. Ленин Совет давлати ва Коммунистик партия социалистик қурилишга марказлаштирилган тартибда раҳбарлик қилаётганида маҳаллий органларни хўжалик масалаларини ҳал қилишга кенг равишда жалб қилиш зарур, деб қайта-қайта уқтириб айтган эди. «Жойлардаги турли идораларнинг ишида мувофиқликнинг йўқлиги,— деб ёзган эди В. И. Ленин,— хўжалик қурилишига тўсқинлик қилаётган катта нуқсонлардан биридир. Бу масалага жуда катта эътибор бериш лозим... Бу камчиликлар жойларда, ишчи ва деҳқонлар оммасига яқин бўлган жойларда яхшироқ кўринади, шунинг учун ҳам жойларнинг ўзлари бу камчиликларга қарши муваффақиятли кураш олиб бориш усулларини — тажриба алмашиш йўли билан ишлаб чиқишлари лозим», (Асарлар, 32 том, 430 бет).

III.

Республикаларда, ўлкаларда ва областларда саноатни ва қурилишни бошқариш органлари

1. Халқ хўжалиги тараққиётининг ҳозирги босқичида уни янада юксалтириш вазифаларига мувофиқ, саноатга ва қурилишга оператив раҳбарликнинг оғирлик марказини жойларга, корхоналар ва қурилишларга яқин ерларга кўчириш зарур. Шу мақсад билан бошқаришнинг тармоқ министрликлари ва идоралари орқали қилинадиган илгариги ташкилий формаларидан бошқаришнинг янги формаларига—территориал принцип формаларига ўтишга тўғри келади. Масалан, Халқ Хўжалиги Кенгашлари (Совнархозлар) мана шундай бошқариш формаси бўлиши мумкин. Бу йўлда ўтказилган қайта қуриш хўжалик қурилиши соҳасида демократик централизмнинг ленинча принципини янада амалга ошириш манфаатларига мувофиқ бўлиб тушади, бу ленинча принцип омманинг, маҳаллий органларнинг ижодий ташаббускорлигини марказнинг раҳбарлик роли бўлгани ҳолда ҳар томонлама ривожлантиришни кўзда тутади.

В. И. Ленин иқтисодий қурилишни бошқаришнинг янги органларига—Халқ Хўжалиги Олий Кенгашига ва маҳаллий Халқ Хўжалиги Кенгашларига на қадар жуда катта аҳамият берганлиги маълум. «Ҳозир Халқ Хўжалиги Олий Кенгаши зиммасига,—деган эди В. И. Ленин 1918 йилда,—энг қийин ва энг олижаноб вазифалардан бири юкланган. Ҳеч шубҳа йўқки, Октябрь революциясининг қўлга киритган ютуқлари яна қанчалик илгарилаб борса, бу революция бошлаган туб ўзгариш қанчалик чуқурлашиб борса, социалистик революция ютуқларининг асослари ва социалистик тузум қанчалик мустаҳкамлана борса, Халқ хўжалиги Кенгашининг роли шунчалик кўпроқ ва юқорироқ бўлади, чунки биз социалистик тартибни ўрнатишга яқинлашганимиз сари, соф маъмурий аппаратта, фақат идора қилиш билангина шуғулланадиган аппаратга эҳтиёж камая борган сари у тобора мустаҳкам бўла боради ва шу мустаҳкам ўринни ҳамма давлат муассасалари ичида биргина ўзи сақлаб қолиши лозим бўлади. Эксплуататорларнинг қаршилиги узил-кесил синдирилгандан кейин, меҳнаткашлар социалистик ишлаб чиқаришни ташкил қилишни ўрганиб олгандан кейин бу аппарат—яъни идора қилишнинг асл, том ва тор маънодаги бу аппарати, эски давлат аппарати ўлиб кетади. Халқ Хўжалиги Олий Кенгаши типидаги аппарат эса, ташкил этилган жамиятнинг бутун асосий фаолиятини ўз ичига олиб, ўсади, ривожланади ва мустаҳкамланади». (Асарлар, 27 том, бет 430).

Мамлакатда бақувват моддий техника базаси мавжуд бўлган юқори малакали мутахассисларнинг, корхона ва қурилиш раҳбарларининг жуда кўп кадрлари ўсиб етишган, ишчилар синфининг сони кўп марта ошган, ишчилар синфининг маданий-техника савияси чексиз даражада кўтарилган ҳозирги вақтда халқ хўжалигига территориал принцип бўйича раҳбарликни амалга оширмоқ учун қулай шарт-шароит вужудга келди.

Бошқаришнинг бундай формаси республикалар, ўлкалар ва областлардаги совет, партия, хўжалик ва касаба союз ташкилотларига катта ҳуқуқлар беради, уларнинг экономикани ривожлантириш учун бўлган масъулиятини оширади, меҳнаткашлар кенг оммасининг хўжалик қурилишига раҳбарлик қилишига тағин ҳам кўпроқ жалб қилишга имкон беради.

2. Республикалар, ўлкалар ва областлардаги Халқ Хўжалиги Кенгашлари тариқасида саноат ва қурилишни бошқаришнинг территориал органларини тузиш тўғрисидаги таклиф мақсадга мувофиқ, деб топиладиган бўлса, у ҳолда саноат ва қурилиш билан шуғулланувчи иттифоқ ва республика министрликлари зарур бўлмай қолади. Ҳозирги вақтда Совет Иттифоқи халқ хўжалигини ривожлантиришдаги мавжуд шарт-шароитга, жойларда малакали кадрлар борлигига ва саноат ишлаб чиқаришининг ҳажми кўпайиб кетганлигига асосланиб иш олиб борган тақдирда саноатни ва қурилишни бошқаришнинг мақсадга энг мувофиқ структураси иқтисодий маъмурий районлар бўйича Халқ Хўжалиги Кенгашлари бўлиб қолиши мумкин.

Халқ Хўжалиги Кенгашларини, қоида тариқасида, область, ўлка ва республикадаги саноатнинг ривожланиш даражасини ҳисобга олган ҳолда мавжуд маъмурий бўлинишга мувофиқлаштириб тузмоқ керак. Масалан, Свердловск области, Челябинск области, Бошқирдистон АССР мана шундай иқтисодий маъмурий районлардирки, уларнинг ҳар қайсисида юксак даражада ривожланган саноатлар бор. Умуман Урал сингари жуда катта иқтисодий район учун Халқ Хўжалиги Кенгаши тузиш мақсадга бутунлай номувофиқ бўлур эди, чунки бошқаришни бундай ташкил этган тақдирда кўп миқдордаги саноат корхоналарига ва қурилишларга оператив ва конкрет раҳбарлик қилмоқ учун шарт-шароит вужудга келтирилмай қолади.

Бироқ, ҳамма областларда, ўлкаларда ва автоном республикаларда Халқ Хўжалиги Кенгашлари бўлишининг зарурияти йўқ. Бундай Халқ Хўжалиги Кенгашларини саноати етарлик равишда ривожланган жойларда тузиш керак. Табиийдирки, Халқ Хўжалиги Кенгашларини тузиш масаласини ҳал қилаётган вақтда ҳар бир областдаги саноат ва қурилиш ривожланишининг ҳамма шароитларини жамлаб, конкрет анализ қилиб чиқиш зарур. Бир қанча ҳолларда саноати гарчи кучли равишда ривожланмаган бўлсада, аммо узоқлиги ва территориясининг ғоят кенглиги сабабли шу жойнинг ўзида бошқариш органлари тузилишига муҳтож бўлган областларда ҳам Халқ Хўжалиги Кенгашлари тузиш ўринли бўлиб чиқиши мумкин. Бунинг учун Ёқутистон АССР ва Магадан области мисол бўла олади. Саноати унча ривожланмаган бошқа областларда бир-бирига яқин бир қанча областларнинг саноатини бошқаришни бирлаштириш мақсадга мувофиқ бўлса керак. Масалан, Ленинград Халқ Хўжалиги Кенгаши қарамоғига қўшни Новгород ва Псков областларининг саноат корхоналарини, эҳтимолки, Вологда областининг ҳам саноат корхоналарини киритиш мақсадга мувофиқ бўлади. Украина республикасида Львов Халқ Хўжалиги Кенгашига Дрогобич, Станислав, Закарпат, Волин, Ровно, Тернополь ва Черновица областларидаги корхоналар бўйсундирилиши мумкин. Бироқ бу масалани синчиклаб ўрганиб чиққандан кейин ҳал қилиш зарур.

Эҳтимолки, баъзи иттифоқчи республикаларда, айниқса областларга бўлинмаган иттифоқчи республикаларда битта Халқ Хўжалиги Кенгаши бўлиши мақсадга мувофиқ бўлиб чиқар. Бу масала ҳам қўшимча равишда муҳокама қилишни талаб этади.

3. Область, ўлка ва республика Халқ Хўжалиги Кенгаши саноатни ва қурилишни бошқаришнинг асосий бўғини бўлади, ўзига бўйсундирилган корхоналар ва қурилишларни халқ хўжалигини ривожлантириш умумий давлат планининг топшириқларига амал қилиб, бевосита бошқаради. Планлаштириш масалаларида Халқ Хўжалиги Кенгашлари икки ёқлама итоатда бўладилар—иттифоқчи республика ҳукуматига ва СССР ҳукуматига итоат қиладилар.

Шу муносабат билан саноатнинг бўйсуниш формаларига қараб, уни бўлишнинг мавжуд тартибини қайта кўриб чиқиш керак. Бундан буён саноатни иккига—иттифоқ-республика саноати ва маҳаллий саноатга бўлиш керак. У ёки бу республикадаги корхоналарнинг қайсилари иттифоқ-республика саноатига ва қайсилари маҳаллий саноатга ўтказилиши кераклигини ҳар қайси районда қўшимча равишда аниқлаш зарур.

Ҳозирги вақтда иттифоқ ва иттифоқ-республика министрликлари қарамоғида бўлган саноат корхоналари, комбинатлар, трестлар ва бошқа ишлаб чиқариш бирлашмалари, қурилишлар, шунингдек моддий техника таъминоти конторалари ва базалари ҳамда бошқа ташкилотлар ва республика саноат корхоналарининг бир қисми Халқ Хўжалиги Кенгаши қарамоғига ўтказилиши лозим; республика саноати корхоналарининг қолган қисмини маҳаллий Советлар қарамоғига топшириш мақсадга мувофиқ бўлади.

4. Ўлкалар, областлар ва республикаларнинг Халқ Хўжалиги Кенгашлари хўжалик ва молия фаолиятини амалга оширмоқ учун зарур ҳуқуқларнинг ҳаммасига эга бўладилар ва ўзларига буйсундирилган корхоналарнинг ишлаб чиқариш планларини бажаришлари ва шу корхоналарнинг фаолиятидаги иқтисодий натижалари учун тўла равишда жавобгар бўладилар.

Ишлаб чиқаришнинг перспектив ва жорий планларини ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш, корхоналарни ихтисослаштириш планларини, ишлаб чиқаришни кооперативлаштириш ҳамда иқтисодий маъмурий район ичида ҳам, шунингдек бошқа областлар ва республикаларда ҳам хом ашё ва яримфабрикатларни ишлаб чиқаришни ва бир-бирига етказиб беришни кооперативлаштириш планларини ишлаб чиқмоқ, моддий-техника таъминоти планларини тузмоқ ва амалга оширмоқ—Халқ Хўжалиги Кенгашларининг вазифалари қаторига киради.

5. Халқ Хўжалиги Кенгашлари маҳаллий ташкилотлар актив иштирок қилган ҳолда муайян область ёки республиканинг саноатини ва қурилишини ривожлантириш вазифаларини умумдавлат манфаатларига асосланган ҳолда оператив равишда ҳал қилишлари лозим бўлади.

Халқ Хўжалиги Кенгашларини тузиш илгари министрликлар ва идоралар фақат марказнинг ўзида ҳал қилиб келган кўпгина энг муҳим хўжалик масалаларини жойларда ҳал қилишга имкон беради.

Саноат ва қурилишга раҳбарлик қилишни янгича ташкил қилган вақтда айрим министрликлар ва идораларнинг жуда кўп ҳар хил майда қурилиш ташкилотлари ўрнига Халқ Хўжалиги Кенгашлари яхлит қурилиш ташкилотлари тузаоладилар, бу эса қурилиш ишларини, ишлаб чиқариш қувватларини ишга туширишни тезлаштиради, бинокорлик механизмларидан тағин ҳам рационалроқ фойдаланиш ва қурилишнинг қийматини пасайтириш имкониятини беради.

Халқ Хўжалиги Кенгашларини тузиш корхоналарнинг ички резервларидан фойдаланмоқ, иқтисодий маъмурий районлар ичида ҳам, шунингдек районлар ва республикалар ўртасида ҳам ихтисослаштиришни ва кооперативлаштиришни кенг ривожлантирмоқ учун катта имкониятлар очиб беради.

6. Халқ Хўжалиги Кенгашларининг аппаратлари жуда катта бўлмаслиги керак, уларнинг структураси ҳар қайси область, ўлка ёки республиканинг ҳақиқий эҳтиёжлари ва хусусиятлари билан белгиланади.

Халқ Хўжалиги Кенгаши ҳузурида техника-иқтисодий кенгаш тузиш мақсадга мувофиқдир. Бу техника-иқтисодий кенгашга йирик мутахассислар, ишлаб чиқариш новаторлари ва илғорлари, партия, совет, хўжалик, касаба союз, илмий-текшириш ташкилотларининг ва бошқа ташкилотларнинг раҳбарлари аъзо бўлиб кирадилар. Техника-иқтисодий кенгашнинг асосий вазифаси область, ўлка ёки республика саноатини ривожлантиришнинг, район ичида ишлаб чиқаришни кооперативлаштиришнинг умумий масалаларини кўриб чиқишдан, катта ишлаб чиқариш-техника масалаларини ва иқтисодий масалаларни, планни бажаришни, меҳнат унумдорлигини оширишни, маҳсулотнинг таннархини пасайтириш ва сифатини яхшилашни таъминлайдиган тадбирларни ва шу сингари тадбирларни муҳокама қилишдан иборат бўлади. Халқ Хўжалиги Кенгашлари ўз ишларини саноат ва қурилишни бошқаришда меҳнаткашларни кенг иштирок қилдириш асосига қуришлари лозим.

Корхоналарга ва қурилишларга раҳбарлик қилишга доир асосий ишлар билан Халқ Хўжалиги Кенгашларига бўйсундирилган, тармоқ принципи бўйича тузилган комбинатлар, трестлар ва бошқа хўжалик бирлашмалари шуғулланиши керак. Халқ Хўжалиги Кенгашининг аппарати эса унчалик катта бўлмаслиги лозим. Халқ Хўжалиги Кенгашига бўйсундирилган корхоналарнинг сонига ва турли тармоқларга қарашли корхоналар тузилишининг мавжуд формаларига қараб Халқ Хўжалиги Кенгаши аппаратида планлаштириш, материал-техника таъминоти, молия, меҳнат бўлимчалари ва шу сингари кичикроқ бўлимчалар бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Ҳозирги вақтда иттифоқ ва иттифоқ-республика министрликлари қарамоғида бўлган проектлаш ташкилотларининг, илмий ташкилотларнинг, тажриба ва конструкторлик ташкилотларининг кўпчилиги Халқ Хўжалиги Кенгашлари қарамоғига ўтказилади.

Йирик саноатга ва қурилишга раҳбарлик қилишни яхшилаш вазифаларини ҳал этиш билан бир қаторда республика ва маҳаллий органлар маҳаллий саноатни бошқаришни яхшилаш масаласини ҳам ҳал қилишлари лозим.

Маҳаллий саноатни бошқаришни тўла равишда маҳаллий Совет органлари қўлига бериш мумкин бўлур эди. Бир қанча ҳолларда нуқул маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналар ҳозирги вақтда республика ва иттифоқ-республика министрликлари қарамоғида турибди. Бундай корхоналар меҳнаткашлар депутатлари маҳаллий Советларининг ихтиёрига берилиши мумкин. Маҳаллий саноатни бошқаришни маҳаллий органлар қўлига берилиши уларнинг хўжаликка раҳбарлик қилишдаги ролини оширади.

Автоном республикаларнинг Министрлар Советлари, шунингдек меҳнаткашлар депутатларининг ўлка, область Советлари тегишли иқтисодий маъмурий районлар Халқ Хўжалиги Кенгашлари раисларининг докладларини эшитиш ва шу тариқа ўз республикалари, областлари ёки ўлкалари территориясидаги саноат ва қурилишнинг ривожланишини бошқаришда қатнашиш, Халқ хўжалик планини бажаришнинг боришига актив таъсир ўтказиб туриш ҳуқуқига эгадирлар. Шу билан бирга жойлардаги ташкилотларга бўйсунган саноатда ишлаб чиқариш ҳажми анча кўпайиб кетганлигини, шунингдек қишлоқ хўжалигини янада ривожлантиришга раҳбарлик қилиш соҳасида катта ва масъулиятли вазифалар турганлигини назарда тутиб, ўлка, область ва автоном республикалар меҳнаткашлар депутатларининг маҳаллий Советларига саноатга ва қурилишга раҳбарлик қилишни батамом бўйсундириб қўйиш ҳозирги вақтда мақсадга мувофиқ бўлмас эди.

(ДАВОМИ УЧИНЧИ БЕТДА)

Саноат ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш тўғрисида

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладининг тезислари

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА)

IV.

Планлаштиришни янада яхшилаш ва планлаштириш, учёт ҳамда контроль органларининг ишларини қайта қуриш тўғрисида

1. Халқ хўжалигига марказлаштирилган тартибда планли раҳбарлик қилиш зарурати социалистик ишлаб чиқариш муносабатларининг моҳиятидан келиб чиқади. Социалистик ишлаб чиқариш муносабатлари ишлаб чиқариш воситаларининг ижтимоий мулклигига асосланади. Социалистик қурилишимизнинг бутун тажрибаси шуни кўрсатадики, марказлаштирилган раҳбарлик, Коммунистик партия етакчилигида халқ хўжалигини планли ривожлантириш — социалистик хўжаликни узлуксиз юксалтиришнинг гаровидир. Давлат йўли билан планлаштириш Партия ва Ҳукуматнинг мақсад бирлигини амалга оширишига ва мамлакат экономикасини ривожлантиришда тўла уйғунликка эришувига, мамлакатнинг иқтисодий ресурсларидан энг рационал фойдаланишига, бу ресурсларни энг муҳим халқ хўжалик вазифаларини ҳал этиш учун сафарбар қилишига имкон беради. Халқ хўжалигини планли бошқариш социалистик тузумнинг капитализмга хос антагонистик зиддиятлар, конкуренция ва ишлаб чиқариш анархияси ҳукм сураётган капиталистик тузумга қараганда туб устунликларидан биридир.

В. И. Ленин халқ хўжалигини ягона умумдавлат плани асосида ривожлантиришга жуда катта аҳамият бериб, бу вазифани амалга оширишда Госпланнинг ғоят катта ўрин тутишини таъкидлаб кўрсатган эди. В. И. Ленин 1922 йилнинг охирида бундай деб ёзган эди:

«Давлат план комиссияси масаладан хабардор бўлган кишилар, экспертлар, фан ва техника намояндалари тўпланган жой бўлишига, аслда, ишларни тўғри муҳокама қилиш учун энг кўп маълумотга эга бўлишига қарамай, бизнинг қонун чиқарувчи муассасаларимиздан бирмунча четда туради.

Бироқ, ҳозирга қадар биз Давлат план комиссияси давлатга танқидий жиҳатдан текшириб чиқилган материал етказиб бериши, давлат муассасалари эса давлат ишларини ҳал қилишлари лозим, деган нуқтаи назарга амал қилиб келдик. Менинг фикримча, ҳозирги вазиятда давлат ишлари ниҳоят даражада мураккаблашган, Давлат план комиссияси аъзоларининг экспертизаси талаб қилинадиган масалалар билан бир вақтда бундай экспертиза талаб қилмайдиган масалаларни кўп вақт бирликда ҳал қилиш лозим бўлган ва ҳаттоки баъзи моддалари Давлат план комиссиясининг экспертизасини талаб қилиб, баъзи моддалари эса бундай экспертизани талаб қилмайдиган ишларни биргаликда ҳал қилиш лозим бўлган бир чоқда, менингча, ҳозирги вақтда Давлат план комиссиясининг ҳуқуқ доираларини кенгайтириш томонига қарата бир қадам қўймоқ лозим».

Халқ хўжалигининг ҳозирги кўламларини эътиборга олганда, Госпланнинг ва маҳаллий план органларининг роли янада кўпроқ ортади. Совет ҳокимиятининг ҳатто дастлабки йилларида, Госпланда ишлаган олимларнинг ғоят кўпчилиги буржуа қарашлари ва буржуа хурофотлари билан заҳарланган бир пайтда, В. И. Ленин Госпланнинг ролини ошириш зарур эканлиги тўғрисида гапирган эди. Госплан ва план органларининг кадрлари Совет ҳокимияти даврида ўсиб етишган ва планлаштириш ҳамда социалистик хўжаликка раҳбарлик қилиш соҳасида жуда катта тажриба тўплаган мутахассислардан иборат бўлган ҳозирги пайтда эса, Госпланнинг хўжалик қурилишидаги ролини янада ошириш ғоят зарурдир. Шароит ўзгарган, инженерлик билими ва илм-фанни чуқур эгаллаган, шунингдек катта амалий тажрибага эга бўлган кадрлар ўсиб етишган ҳозирги пайтда, В. И. Лениннинг халқ хўжалигини планлаштиришда ҳам, халқ хўжалик планини амалга ошириш соҳасидаги ишларни мувофиқлаштириб олиб боришда ҳам Госпланнинг функцияларини янада кенгайтириш тўғрисидаги кўрсатмаларини амалга ошириш учун жуда қулай имкониятлар мавжудdir. Шу муносабат билан тармоқлар бўйича иш кўрган ва тугатиладиган министрликлар ўрнига хўжаликка раҳбарлик қилишнинг янги марказий органларини тузиш зарурати йўқ.

Баъзи ўртоқлар Министрлар Совети ҳузурида махсус хўжалик органларини, масалан, СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Комитетлар шаклида махсус хўжалик органларини тузиш тўғрисида таклиф киритмоқдалар. Улар, бу органларга оғир саноатнинг асосий тармоқларига раҳбарлик қилишни юклаш керак, деб таклиф этмоқдалар. Бу эса, саноатнинг баъзи тармоқларини аввалдагидек марказдан туриб бошқариш керак демакдир.

Бундай таклифлар аслида бошқаришнинг эски формаларини янги ном билангина, аммо ёмонроқ шаклда сақлашни кўрсатади. Саноат ва қурилишни тармоқлар принципи бўйича марказдан туриб бошқариш сақлаб қолинар экан, у ҳолда идора қилишнинг ҳозирги идорачилик структурасига хос бўлган мавжуд катта камчиликлар ҳам муқаррар сақланиб қолади.

Таклиф этилаётган марказий органлар министрликлар ва главкаларнинг мавжуд аппаратларига ўхшаш аппаратларни муқаррар суратда вужудга келтиради, акс ҳолда, улар бошқариш ишларида ўзлари учун белгиланган функцияларни бажара олмайдилар. Ҳозирги министрликлар каби бу органлар ҳам Госпланнинг тармоқлар бўйича иш кўрувчи тегишли бўлимларининг ишларини такрорлайдилар, куч, вақт сарф қиладилар ҳамда турли масалаларни Госплан билан келишиш ва бирбири билан боғлаб олиб бориш учун кўпгина малакали ходимларнинг эътиборини ўз ишларидан четга тортадилар.

Шундай таклифларни илгари сураётган ўртоқлар, йиллик ва беш йиллик планларни бажариш вақтида қандайдир орган ҳал этиши лозим бўлган турли оператив масалалар пайдо бўлади, деб ташвишланаётган бўлсалар керак. План тузиш вақтида кўзда тутилмаган шу хилдаги масалалар пайдо бўлиши мумкин, албатта. Аммо бу масалаларни қараб чиқишни Госплангагина топшириш мақсадга мувофиқдир, чунки бошқа ҳар қандай параллель орган бу масалаларни Госплансиз, бари бир, ҳал эта олмайди. Бундай масалаларнинг Госплан ва Халқ Хўжалиги Кенгашлари иштирокисиз ҳал этилишига йўл қўйиб бўлмайди.

Саноат ва қурилишни бошқариш ишларида кўзда тутилаётган қайта қуриш Госпланнинг ишларини тубдан яхшилашни талаб этади, токи Госплан ўз фаолиятида иқтисодий маъмурий районларнинг Халқ Хўжалиги Кенгашларига ва республикаларнинг Госпланларига таяниб иш кўрадиган, уларнинг ишларини бирлаштириб ва мувофиқлаштириб олиб борадиган, энг муҳим масалаларни ўз вақтида СССР Министрлар Совети ва КПСС Марказий Комитетининг муҳокамасига тақдим этадиган бўлсин.

Шу тахлитда қайта қуриш СССР Госпланини, иттифоқчи республикалар Госпланларини ва маҳаллий план органларини ишлаб чиқариш экономикаси ва техникасини яхши билган, саноат ва қурилишда амалий иш тажрибасига эга бўлган юқори малакали ходимлар билан янада мустаҳкамлашни талаб этади.

2. СССР Госплани мамлакат халқ хўжалигининг илмий асосда иш олиб борадиган план-иқтисод органи бўлмоғи керак. СССР Госплани халқ хўжалигининг эҳтиёжларини ўрганиш ва фан ҳамда техниканинг ютуқларини ҳисобга олиш асосида халқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантириш ҳақидаги таклифларни ишлаб чиқмоғи керак, бу таклифларда экономикани комплекс ривожлантириш имкониятлари, умумдавлат манфаатларини кўзда тутиб ресурслардан энг рационал фойдаланиш имкониятлари пухта эътиборга олиниши зарур. Госплан ишлаб чиқадиган планларнинг бажарилиши юзасидан унинг жавобгарлигини ошириш зарур.

Госплан беш йиллик планлардан ташқари узоқроқ даврларга мўлжалланган перспектив планларни ҳам ишлаб чиқмоғи керак. Ана шу планлар асосида халқ хўжалигининг турли тармоқлари ўртасидаги тўғри нисбатлар ва айрим иқтисодий районларни ривожлантириш йўллари белгиланиши лозим. В. И. Ленин бундай деган эди: «...узоқ даврга ва жиддий ютуққа мўлжалланган план тузиб олмай туриб, ишлаш мумкин эмас» (Асарлар, 31 том, 543 бет).

Госплан иқтисодий маъмурий районларни маъмурий жиҳатдан бошқариш ишларига аралашмаслиги керак. Унинг бурчи — районларни тараққий эттиришга доир энг муҳим масалаларни ўрганишдан, халқ хўжалигини план асосида ривожлантириш йўллари ва суръатларини белгилашдан ҳамда иттифоқчи республикалар ва иқтисодий-маъмурий районлар халқ хўжалигидаги айрим тармоқларни ривожлантиришда зарур пропорциялар белгилашдан иборат.

Планлаштиришни ташкил этишдаги бундай тартиб Госпланга планларда коммунистик қурилишнинг вазифаларини яхшироқ акс эттириш, социалистик давлатимизни янада мустаҳкамлаш, унинг экономикаси ва маданиятини ривожлантириш, халқнинг фаровонлигини тўхтовсиз ошириш имконини беради. Планларда ишлаб чиқариш кучларини тўғри ва рационал жойлаштириш, саноатни ихтисослаштириш, районлар ўртасида иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ хўжалик алоқалари ўрнатиш, районларни рационал ихтисослаш ва улар тараққиётининг перспективаларини эътиборга олиб иқтисодий районларнинг хўжалигини комплекс юксалтириш кўзда тутилиши зарур.

СССР Госплани давлатга қарашли моддий ва озиқ-овқат резервларини вужудга келтириш планини ишлаб чиқади ва бу планни ҳукуматнинг тасдиқига топширади.

3. СССР Госплани халқ хўжалигини ривожлантириш планларини ишлаб чиқиш практикасини тубдан яхшилаши керак. Планлаштиришни шундай уюштириш керакки, мазкур йилда ундан кейинги йилнинг асосий план кўрсаткичлари тасдиқланадиган бўлсин, мазкур беш йилликда эса кейинги беш йиллик планнинг асосий мўлжаллари тасдиқланадиган бўлсин. Ана шу план кўрсаткичлари иттифоқчи республикаларга қараб ва ҳар бир иқтисодий маъмурий район бўйича тузилиши керак. Госплан перспектив халқ хўжалик планларини тузиш билан бирга йиллик планларни ҳам ишлаб чиқиши лозим.

Шу билан бирга, саноатнинг энг муҳим тармоқларини ривожлантиришда ягона марказлаштирилган сиёсатнинг ўтказилишини таъминлайдиган ва ҳозирги вақтда министрликлар амалга ошираётган баъзи функцияларни СССР Госплани зиммасига юклаш керак. Даставвал корхоналарни рационал жойлаштириш, саноатда техника тараққиёти йўлини тўғри белгилаш, саноатнинг ишида иқтисодий кўрсаткичларни яхшилаш устидан контроль ўрнатиш ана шу вазифалар жумласидандир. Шу билан бирга, Халқ Хўжалиги Кенгашларининг халқ хўжалик планларини амалга ошириш соҳасидаги ишларини мувофиқлаштириб олиб бориш билан боғлиқ бўлган масалаларни оператив ҳал этиш учун СССР Госпланига муайян ҳуқуқлар бериш зарур бўлиб қолса керак.

СССР Госплани Халқ Хўжалиги Кенгашлари ва республика Госпланлари ишлаб чиққан планлар асосида умумий планлаштириш билан шуғулланиши керак. Перспектив планлар ҳам, жорий планлар ҳам ҳар бир иқтисодий маъмурий районнинг барча имкониятларини ҳисобга олиш асосида тузилиши зарур. Госплан умумий планларни тузган вақтда маҳаллий планларнинг нечоғлик тўғри тузилганлигини, бу планларнинг мазкур район учун қандай фойда беришини ва уларнинг умумий мамлакат халқ хўжалигини ривожлантириш манфаатларига нечоғлик мувофиқ эканлигини ўрганади ва эътиборга олади. Бундан мақсад—диспропорцияга йўл қўймаслик, халқ хўжалигидаги барча тармоқларнинг бир текис ривожланишини таъминлаш, иқтисодий маъмурий районлар хўжалигини ривожлантириш планларини бир-бири билан боғлаб олиб боришдир.

Госплан иқтисодий маъмурий районлар тузган планларни анализ қилиб автаркия ва маҳаллий манфаатларнигина кўзлаш ҳолатларига йўл қўймаслиги лозим, токи мазкур районларнинг манфаатларини умумдавлат манфаатларига қарама-қарши қўйилмайдиган бўлсин.

Госплан иқтисодий маъмурий районларнинг тақдим этган планларини ўрганиб чиқканида, халқ хўжалигини ривожлантириш манфаатларини, ишлаб чиқарувчи кучларни тўғри жойлаштириш, саноатдаги айрим тармоқларни юксалтиришда пропорцияларга риоя қилиш, ихтисослаштириш ва кооперативлаштиришни кенг миқёсда амалга ошириш, ишлаб чиқаришни комплекс механизациялаш ва автоматлаштиришни амалга ошириш, фан ва техниканинг энг янги ютуқларини жорий қилиш манфаатларини кўзлаб Халқ Хўжалиги Кенгашларининг планларига тузатишлар киритиши лозим.

Совет Иттифоқи халқ хўжалигини бошқаришни қайта қуриш шароитида, планлаштириш соҳасидаги асосий иш оператив планлаштириш юзасидан ҳам, перспектив планлаштириш юзасидан ҳам иқтисодий маъмурий районлар ихтиёрига топшириладиган, Совет Иттифоқи халқ хўжалигини умумий планлаштириш Госплан томонидан бажариладиган бир пайтда ва Госплан Халқ Хўжалиги Кенгашларининг планларни бажариш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириб олиб бориш ҳуқуқларига эга бўлган бир пайтда Госэкономкомиссиянинг иш кўриши мақсадга мувофиқ бўлмай қолади ва уни тугатиш зарур бўлади.

Халқ хўжалигини моддий-техника билан таъминлаш планларини тузиш ва бу планларни амалга ошириш билан боғлиқ бўлган галдаги масалаларни ҳал этишни ҳам СССР Госплани зиммасига юклаш зарур. Ишлаб чиқариш ва моддий-техника таъминоти планлари асосида хом ашё, материаллар, ёқилғи, электр қуввати, асбоб-ускуналар ва халқ истеъмоли товарларининг районларга етказиб берилишини планлаштириш Госпланнинг функциялари қаторига кирса керак. Халқ хўжалигини таъминлаш соҳасидаги ишларни шундай уюштириш зарурки, маҳсулотнинг халқ хўжалик планига кирмайдиган асосий қисми бевосита Халқ Хўжалиги Кенгашлари томонидан амалга оширилсин. Ҳақиқатан ҳам ғоят камчил маҳсулотнинг чекланган миқдорини марказлаштирилган тартибда тақсимлаш зарур бўлса керак. Дастлабки пайтда, корхоналар ва иқтисодий районлар ўртасида мустаҳкам хўжалик алоқалари ҳали ўрнатилмаган бир пайтда, янги шароитларда Госпланга маҳсулотнинг давлат планига киритилмаган, аммо халқ хўжалиги учун муҳим аҳамиятга эга бўлган айрим турлари бўйича таъминотни планлаштириш ишлари билан шуғулланишга тўғри келур. Госплан иқтисодий районларнинг саноат маҳсулотини бир-бирларига етказиб бериш соҳасида давлат интизомига қаттиқ риоя қилинишини ҳам контроль қилиб туриши керак.

4. Саноатни бошқариш ишларининг қайта қурилиши ва халқ хўжалигига планли раҳбарлик қилишда СССР Госпланининг роли ортиши муносабати билан унинг структурасини ўзгартириш керак. СССР Госпланида перспектив планлаштириш бўйича махсус бўлим, халқ хўжалиги тармоқлари бўйича ихтисослаштирилган бўлимлар ва уларнинг кичик бўлимларини тузишга тўғри келса керак. Госплан бўлимларида ишлаб чиқариш техникаси ва экономикасини яхши биладиган инженер ва экономистлар ишлашлари керак. Улар планлаштириш билангина шуғулланиб қолмай, балки жойларда планни амалга ошириш соҳасидаги ишларни ташкил этишлари, корхона ва қурилишларга тез-тез бориб туришлари ҳам керак. Бу мутахассислар техника ва экономикадаги янгиликларни чуқур ўрганишлари ва бу янгиликларни ишлаб чиқаришга жорий қилишлари лозим. Госпланнинг йирик ташкилотчилар ва мутахассислар бошчилигидаги бўлимлари планлаштириш масалалари билангина шуғулланиб қолмай, балки планларнинг бажарилишини ҳам контроль қилиб турадилар. СССР Госпланидаги асосий бўлимларнинг раҳбарлари ўз тайёргарлиги ва тажрибаси жиҳатидан ҳозирги министрлар даражасида бўлиши керак.

СССР Госпланида коллегия тузишга тўғри келса керак. Бу коллегияга Госплан Раиси ва унинг ўринбосарлари, Госплан асосий бўлимларининг раҳбарларидан ташқари, йирик мутахассислар ҳам кириши лозим. Госплан коллегиясида халқ хўжалигини ва унинг айрим тармоқларини ривожлантиришга доир энг муҳим масалалар қараб чиқилиши зарур. Ҳукумат ҳал этиши талаб қилинадиган масалаларни Госплан СССР Министрлар Советининг тасдиқига тақдим этиши лозим.

Халқ Хўжалиги Кенгашлари ташкил этилиши ва иттифоқ аҳамиятига эга бўлган корхоналарнинг иттифоқ ташкилотлари ихтиёридан иттифоқ-республика ташкилотлари ихтиёрига топширилиши муносабати билан республикалар Госпланларининг, хусусан, Россия Федерацияси ва Украина ССР Госпланларининг роли кўп даража ошади. Планлаштириш ва Халқ Хўжалиги Кенгашларининг ишларини мувофиқлаштириб олиб бориш масалалари, даставвал, республикаларнинг Госпланлари томонидан ҳал этилиши лозим, бу эса уларнинг ишларини тубдан қайта қуришни ва Госпланларни тажрибали раҳбарлар ва малакали мутахассислар билан мустаҳкамлашни талаб этади.

План тузиш соҳасидаги асосий ишларнинг ҳаммаси жойларга, иқтисодий маъмурий районларга кўчирилиши лозим. Планларни тузиш ишлари корхонада, тегишли хўжалик бирлашмасида, Халқ Хўжалиги Кенгашида, республика Госпланида, сўнгра эса СССР Госпланида бошланиши керак.

СССР Госплани ва республикаларнинг Госпланлари шунга эришмоқлари керакки, иқтисодий маъмурий районларга доир планларда мазкур районда энг қулай шарт-шароит бўлган саноат тармоқларини ривожлантириш таъмин этилсин. Турли Халқ Хўжалиги Кенгашларининг саноати ўртасида хўжалик алоқаларини ривожлантиришга алоҳида эътибор бериш керак. Ана шу алоқаларни анализ қилиш, мақсадга энг мувофиқ иқтисодий алоқаларни ривожлантиришда ёрдам кўрсатиш ва рационал алоқа йўқлиги аниқланган тақдирда бу ишга актив аралашиш — Госпланнинг муҳим вазифаларидан бири бўлади.

5. СССР Министрлар Совети ҳузурида ҳозирги Гостехника ўрнига Инженерлик-техника комитети тузиш тўғрисидаги масалани муҳокама қилиш керак.

Инженерлик-техника комитети барча соҳалар бўйича Ватанимиздаги ва чет эллардаги илғор техникани ўрганишни таъминлаши, тегишли адабиётлар нашр этиши, бу адабиётларни тарқатиши ва бу билан корхоналар ҳамда илмий-текшириш институтларининг ўз ишларини фан ва техниканинг энг янги муваффақиятлари асосида уюштиришларига ёрдам бериши керак.

Инженерлик-техника комитети фан ва техниканинг энг янги ютуқларини халқ хўжалигига жорий қилиш устидан контролни амалга ошириши, фан ва техниканинг энг янги ютуқларини ҳисобга олиб, халқ хўжалиги тармоқларини ривожлантириш планини тузиш учун зарур бўлган илмий-техника даражасини белгилашда Госпланга ва Халқ Хўжалиги Кенгашларига ёрдам бериши лозим.

Техникани тараққий эттириш манфаатларини кўзлаб, халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планида янги техникани жорий қилиш соҳасидаги тадбирлар белгиланиши зарур, ана шу янги техника базасида ижтимоий ишлаб чиқариш доим такомиллашиб, ўсиб боради.

Инженерлик-техника комитети ўзининг ҳамма ишларида отоқли инженерлар, олимлар ва ишлаб чиқариш новаторларига таяниши керак. Техника соҳасидаги муҳим ютуқларни тезликда ўзлаштириш ва ишлаб чиқаришга жорий қилиш мақсадида Инженерлик-техника комитети техника соҳасида муҳим таклифлар киритган, кашфиёт ёки ихтиролари бўлган ишлаб чиқариш новаторларини, юқори малакали инженерлар, илмий ходимлар ва ишчиларни Комитетда ишлаш учун жалб этиши, ана шу таклифларни ва ихтироларни ишлаб чиқаришга кенг жорий қилиш учун уларга зарур шароитлар яратиб бериши ва шу таклифларнинг авторларини моддий жиҳатдан рағбатлантириши мақсадга мувофиқдир. Бундай новаторларни қидириб топиш ва уларни Комитетда ҳамкорлик қилишга жалб этиш соҳасида доим иш олиб борилсин, токи муҳим кашфиётлар, ихтиролар ва рационализаторлик таклифлари авторларнинг бевосита иштироки билан ишлаб чиқаришнинг тегишли тармоқларига жорий қилинсин. Комитетда бундай ходимларнинг состави ишлаб чиқаришдаги янги рационализаторларни ва ихтирочиларни жалб этиш йўли билан доим янгиланиб туради.

6. Мамлакатда қурилиш ва проектлашга доир бир қанча умумий масалаларни ҳал этиш зарурлигини эътиборга олганда, СССР Министрлар Советининг қурилиш ишлари бўйича мавжуд Давлат комитетини сақлаб қолиш мақсадга мувофиқ бўлса керак.

Давлат қурилиш комитети қурилиш ва типовой проектлар соҳасидаги илмий-текшириш ва экспереметал ишларни мувофиқлаштириб олиб бориш масалалари билан, техника ахбороти масалалари ва Ватанимиздаги, шунингдек чет эллардаги қурилиш соҳасида вужудга келган илғор тажрибаларни ёйиш, қурилиш ва архитектурага доир техника адабиётини нашр этиш масалалари билан шуғулланиши керак. Қурилиш ва проектлашнинг баъзи умумий нормалари ва техника шартларини, ишлаб чиқаришда техника шартларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш ҳамда қурилиш-монтаж ишлари ва махсус ишларни, қурилиш стандартларини, смета нормаларини ва қурилиш-монтаж ишларидаги ишчиларнинг ягона иш нормаларини қабул қилиш—Давлат қурилиш комитети вазифалари қаторига киради. Давлат қурилиш комитети қурилиш ишларида фан ва техниканинг энг янги ютуқларини эътиборга олиб, қурилиш индустриясини янада ривожлантириш ва қурилишнинг қийматини камайтириш соҳасида асосий техника тадбирларини ишлаб чиқишда Госпланга ва Халқ Хўжалиги Кенгашига ёрдам бериши лозим.

Давлат қурилиш комитети Ҳукуматнинг топшириқларига мувофиқ, йирик корхоналар ва иншоотлар қуриш юзасидан тузилган проект ва сметаларни техника жиҳатидан экспертиза қилади, қурилишнинг йирик объектлари бўйича тузилган проектлар ва сметаларнинг баъзиларини танлаб олиб, уларнинг сифатини текшириб чиқади.

7. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва уни тақсимлаш устидан қаттиқ умумхалқ учёти ва контролини уюштириш халқ хўжалигини тўғри бошқаришнинг энг муҳим шартларидан бири эканлигини эътиборга олганда, мамлакат халқ хўжалигида учёт ва статистиканинг ягона марказлаштирилган системаси бўлмаса, коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли ҳал этиш мумкин эмас.

Мамлакат халқ хўжалигида учёт ва статистикани марказлаштириш—ҳисобот маълумотларини тўплаш ва ишлаб чиқиш соҳасидаги ҳамма ишлар Марказий статистика бошқармаси органлари ихтиёрида бўлиши лозим эканлигини кўрсатади. Район, областдан тортиб марказгача бутун давлат статистикаси системасини янада мустаҳкамлашни таъминлаш зарур. Бу ишни учёт ва статистикадаги параллель звеноларни тугатиш йўли билан амалга ошириш керак.

Марказий статистика бошқармасининг органлари Халқ Хўжалиги Кенгашлари ва хўжалик бирлашмаларининг иш якунларини кўрсатадиган маълумотларнигина эмас, балки фойдаланилмаётган резервларни характерлайдиган ҳамда ягона халқ хўжалик плани топшириқларининг қониқарсиз бажарилаётганлигини аниқ кўрсатадиган маълумотларни ҳам тўплашлари, ишлаб чиқишлари ва анализ қилишлари керак.

Учёт ва статистикани шундай ташкил қилишни кўзда тутиш зарурки, бундай шароитда саноат корхоналари ва қурилишлар кўрсаткичларнинг минимал миқдори қайд қилинган ҳисоботни СССР Марказий Статистика бошқармаси органларигагина топширсинлар. Шундан кейин халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида, жумладан, қишлоқ хўжалигида, савдо-сотиқда, соғлиқни сақлаш ишларида ҳам учёт ва статистикани марказлаштириш тадбирларини амалга ошириш керак.

Учёт ва статистика ишларини кенг миқёсда механизациялаш базасидагина учёт ва статистикани муваффақиятли суратда марказлаштириш мумкин. Марказий статистика бошқармаси системасида машина-счёт станциялари шохобчаларини кенгайтириш, уларни ҳозирги замоннинг энг унумли ишлайдиган машиналари ва энг янги алоқа воситалари билан таъминлаш зарур.

Учёт ва статистикани марказлаштириш тадбирларини амалга оширганда, мавжуд учёт ва ҳисоботни кескин суратда қисқартиш ва ихчамлаштириш керак. Корхоналарда ва қурилиш ишларида дастлабки учётни ҳам қисқартиш, бу соҳадаги ортиқчаликларни тугатиб, дастлабки учётни максимал даражада механикалаштириш керак.

8. Саноат ва қурилишни бошқариш ишларини қайта қуриш давлатнинг моддий ва молиявий ресурсларидан фойдаланишни анча яхшилаши, корхоналарнинг рентабеллигини ошириши, хўжаликдаги ички жамғармаларни кўпайтириши керак, шунингдек ҳозирги вақтда мавжуд бўлган ўринсиз харажатлар ва нобудгарчиликларни тезликда йўқотиши ва бу билан саноат резервларидан жуда мукаммал фойдаланиш имконини бериши лозим.

Халқ Хўжалиги Кенгашлари ўз составидаги тармоқли хўжалик бирлашмалари, трестлар, комбинатлар, бошқармаларнинг молия ишлари учун, улар орқали эса корхона ва қурилишларнинг молия ишлари учун тўла жавобгар бўлишлари керак. Халқ Хўжалиги Кенгашлари молиявий планлаштириш, молия ресурсларини тартибга солиш, фойдаларни ва оборот маблағларини қайта тақсимлаш, шунингдек зарур молиявий резервларни вужудга келтириш ишлари билан шуғулланишлари керак. Халқ Хўжалиги Кенгашлари тармоқли хўжалик бирлашмаларининг рентабеллигини оширишни, жамғарма тўплаш планларини тўла ва ошириб бажаришни таъминлайдиган зарур чораларни кўрадилар. Ҳозирги вақтда министрликларнинг бош бошқармаларида бўлган хўжалик ҳисоби ҳуқуқлари хўжалик бирлашмаларига ўтиши керак. Хўжалик ҳисобини жиддий суратда мустаҳкамлаш, корхоналар ва хўжалик ташкилотлари раҳбарларининг ҳуқуқларини кенгайтириш зарур. Ишлаб чиқариш ва меҳнат унумдорлиги ҳажми билан бир қаторда рентабеллик ва ишлаб чиқариш фондларидан фойдаланиш ҳам планлаштиришнинг ва корхона ҳамда қурилишларнинг фаолиятига баҳо беришнинг асосий кўрсаткичлари деб белгиланилиши лозим.

Янги шароитларда пул ресурсларини сафарбар қилиш ва мамлакатнинг ягона молия системаси асосида халқ хўжалик планларида кўзда тутилган тадбирларни маблағ билан таъминлашда молия органларининг роли оширилиши лозим. Корхоналар ва хўжалик ташкилотларининг ўз молия планларини бажаришлари юзасидан уларнинг жавобгарлигини ҳам ошириш зарур. Корхоналарнинг ўз оборот маблағларини вужудга келтириш, капитал қурилишга маблағ чиқариш, шунингдек кадрлар тайёрлашга бўладиган харажатлар ва бошқа чиқимларнинг талайгина қисми корхоналарнинг фойдалари ҳисобига бўлиши учун тегишли чораларни кўриш керак.

Бюджетга оборот солиғидан олинадиган тушимларнинг ўз вақтида ва тўла келиб туришини таъминлаш мақсадида, бу солиқни ҳозирги вақтда қилинаётганидек, маҳсулот сотувчи ташкилотлардан эмас, балки бевосита корхоналарнинг ўзидан ундириб олиш мақсадга мувофиқдир. Корхоналарнинг фойдаларидан бюджетга ажратиладиган маблағлари юзасидан бевосита улар билан ҳисоб-китоб қилиш тартибини ҳам белгилаш зарур.

Давлат банкининг ва узоқ муддат билан қарз берадиган банкларнинг роли оширилиши, уларнинг Халқ Хўжалиги Кенгашлари ва корхоналар билан алоқаси кучайтирилиши лозим.

Иш ҳақини, қишлоқ хўжалик хом ашёлари нархларини, чакана нархларни тартибга солишда бирлик бўлишини таъминлаш керак. Бунда миллий даромадларни тақсимлашда тўғри пропорциялар бўлишига, шунингдек, аҳолининг пул даромадлари ва харажатлари балансида тўғри пропорциялар бўлишига риоя қилиш зарур эканлигини эътиборга олиш керак.

Саноат ва қурилишни бошқаришда территориал принципга ўтиш халқ хўжалигини янада ривожлантириш мақсадида энг муҳим манбалардан маҳрум бўлмаслик учун маблағ жамғаришни камайтиришга олиб келмаслиги керак. Социалистик жамғармалар умумдавлат манфаатлари нуқтаи назаридан ва биринчи галда, халқ хўжалигидаги энг муҳим томонларни кўзда тутиб тақсимланиши лозим. Бунда айрим ҳолларда баъзи республикаларда жамғармалар вужудга келиши мумкин эканлигини, бошқа республикаларда эса давлатнинг хўжаликни ривожлантиришда жамғармаларга эҳтиёж сезиши эҳтимоли борлигини кўзда тутиш керак. Бу масалада марказлаштирилган раҳбарлик бўшаштирилар экан, у ҳолда маблағлар сочиб юборилиши ва кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришга эмас, балки давлат жамғармаларнинг муайян ҳиссасидан ҳозирча кўпроқ маблағ ажрата олмайдиган бошқа эҳтиёжларга сарф қилиниши мумкин. Бюджетдан саноат ва қурилишга маблағ ажратиш топшириқларига ва давлат планининг бажарилишига мувофиқ бўлмоғи керак.

9. Саноат ва қурилишни бошқаришнинг янги структураси амалга оширилганида, халқ хўжалигини моддий-техника билан таъминлашни территориал принципга мувофиқ уюштириш ва моддий ресурсларни марказлаштирилган тартибда планли тақсимлашни сақлаб қолиш мақсадга мувофиқдир. Шу билан бирга моддий ресурсларни районлар бўйича марказлаштирилган тартибда планли тақсимлаган вақтда, саноат ишлаб чиқариши ва қурилишни ривожлантириш учун ўзларига ажратиб берилган материаллардан, шунингдек, маҳаллий хом ашё ресурсларидан фойдаланишда Халқ Хўжалиги Кенгашларига тўла мустақиллик бериш ҳам кўзда тутилиши лозим.

Таъминот ва сотиш функцияларини бирга қўшиш ва мавжуд майда таъминот конторалари асосида Халқ Хўжалиги Кенгашларига бўйсунган тармоқлараро ихтисослаштирилган йирик таъминот ва сотиш базаларини вужудга келтириш керак.

Халқ Хўжалиги Кенгашлари иқтисодий маъмурий райондаги корхоналарни таъминлаш, шунингдек, районнинг ўз ичида ва мамлакатнинг бошқа районларида маҳсулот сотиш соҳасидаги ҳамма ишларни мазкур ихтисослаштирилган базалар орқали амалга ошира оладилар.

Тармоқлараро базалар корхоналарнинг хом ашё ва материалларга бўлган эҳтиёжларини конкретроқ ўргана оладилар, ана шу корхоналар моддий ноз-неъматларни тўғри сақлаётганликлари ва улардан тўғри фойдаланаётганликларини, харажат нормаларига қандай риоя қилаётганликларини, ўзларидаги норматившдан ташқари ва ортиқча материаллар ҳамда буюмларни қандай аниқлаётганликларини текшира оладилар.

Саноатни бошқаришни қайта қуриш даврида саноат корхоналари ва қурилишларни зарур хом ашё ҳамда материаллар билан узлуксиз таъминлаб туришга халақит бермаслик учун таъминот ва маҳсулотни сотиш бўйича мавжуд областлараро алоқаларни сақлаб қолиш мақсадга мувофиқ бўлса керак.

Ҳозирги вақтда маҳсулот сотиш билан шуғулланаётган бир қанча ташкилотларни маҳсулот етказиб берувчи корхоналар билан истеъмол қилувчи корхоналар ўртасида янги доимий алоқалар ўрнатилганига қадар, иқтисодий маъмурий районларда таъминот ва сотиш функцияларининг бажарилишини ҳар жойнинг ўзида таъминлайдиган янги органлар мустаҳкамланганига қадар, вақтинча сақлаб қолиш мақсадга мувофиқ бўлса керак.

Моддий-техника билан таъминлашни яхшилаш масалаларида асосий нарса—истеъмол қилувчи корхоналар билан маҳсулот етказиб берувчи корхоналар ўртасида шартномалар тузиш йўли билан бўладиган бевосита алоқаларни моддий таъминот ва маҳсулотларни сотишнинг мақсадга энг мувофиқ ва иқтисодий жиҳатдан энг фойдали шакли сифатида кучайтиришдан иборат. Материалларни етказиб бериш ҳақидаги шартномаларда маҳсулотларни етказиб бериш муддатлари, уларнинг миқдори ва сифати юзасидан қўйилган шартларнинг бажарилиши учун моддий жиҳатдан қаттиқ жавобгарлик кўзда тутилиши лозим. Корхоналар ўзлари ишлаб чиқараётган маҳсулотларнинг каталогларини нашр этиш ва тарқатишга кўпроқ эътибор беришлари лозим. Бу чора корхоналар ўртасидаги алоқаларни яхшилашга ёрдам беради, уларнинг ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг номенклатурасини билиб олишларига ва ишлаб чиқариш лозим бўлган маҳсулотларни танлаб олишларига имкон туғдиради.

Маҳсулот етказиб берувчи корхоналар билан истеъмол қилувчи корхоналар ўртасида бевосита муносабатларни ривожлантириш таъминловчи ва сотувчи марказлаштирилган бошқармалар орқали таъминлаш ва сотиш ишларини уюштиришдаги жиддий нуқсонларни йўқотиш имконини беради. Бундай тартиб жорий қилинганида корхоналарнинг марказда таъминлаш ва сотиш билан шуғулланувчи жуда кўп инстанцияларга заявкалар билан мурожаат қилишларига эҳтиёж қолмайди.

Саноат корхоналари ва қурилишларнинг узлуксиз ва бир меёрда ишлашини таъминлаш мақсадида хом ашё, металл, ёқилғи, турли материаллар ва буюмларнинг зарур резервларини вужудга келтириш, баъзи материал ва буюмларни корхоналарга ҳамда қурилишларга эркин сотиш учун махсус складлар—магазинларнинг кенг шохобчасини уюштириш лозим.

(ДАВОМИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

Саноат ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш тўғрисида

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладининг тезислари

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА)

10. Саноат ва қурилишга раҳбарлик қилиш жойларда амалга оширилиши муносабати билан иқтисодий маъмурий районларда автаркия тенденциялари, районнинг ўзида бекик хўжаликни вужудга келтиришга интилиш пайдо бўлиши мумкин. Бундай тенденциялар ишга солинишни бошқа районлардагига кўра камроқ фойдали бўлган конларда ўз хом ашё базасини ривожлантириш йўлидаги уринишларда, ихтисослаштирилган заводларда тайёрланадиган турли асбоб-ускуналарни ва ёрдамчи материалларни ўз районида ишлаб чиқаришни уюштириш йўлидаги интилишларда, шунингдек, хўжаликни бошқаришнинг иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ бўлган бошқа методларидан фойдаланмасликда ўз ифодасини топиши мумкин. Жойлардаги баъзи ходимлар орасида умумдавлат аҳамиятига эга бўлган саноатнинг ривожига халал етказган ҳолда, область, ўлка ёки республиканинг маҳаллий эҳтиёжларини қондириш учун давлат томонидан шу мақсадга ажратилиши мумкин бўлганидан кўпроқ маблағдан фойдаланишга уринишлар бўлиши мумкин.

Умумдавлат манфаатларига хилоф бўлган ана шундай зарарли маҳаллийчилик тенденцияларини фош қилиш ва бундай тенденцияларга қарши кураш олиб бориш—партия, совет, хўжалик ва касаба союз органларининг доим диққат марказида туриши керак.

Бундай ҳолларга қарши курашда сиёсий раҳбарлик воситаларидан ташқари, бирлашган халқ хўжалик плани, марказлаштирилган тартибдаги молия ва умумдавлат статистикаси каби кучли воситалардан—давлат қўлидаги шу воситалардан тўла фойдаланиш зарур. Госплан районлар томонидан капитал қурилишларга ажратиладиган маблағларнинг иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ эканлигини пухта ўрганиши ва умумдавлат манфаатларига зарар етказиб, маблағлардан айрим районларда бекик хўжаликни вужудга келтириш учун фойдаланиш йўлидаги ҳар қандай уринишларга зарба бериши керак. Планларда иқтисодий маъмурий районлар ва республикаларни бундан буён ҳам мақсадга мувофиқ ихтисослаштириш ва районлар ҳамда республикаларнинг ўзларидаги ишлаб чиқаришни ҳам, улар ўртасидаги ишлаб чиқаришни ҳам (иқтисодий жиҳатдан мақбул бўлган тақдирда) кооперативлаштиришни максимал даражада ривожлантириш тадбирлари кўзда тутилиши лозим. Бу чора республикалар билан районлар ўртасидаги кенг хўжалик алоқаларини ривожлантиришга ёрдам беради ва яккаланиб қолиш тенденцияларининг пайдо бўлишига йўл қўймаслик имкониятини туғдиради.

Планлаштириш, учёт ва контроль органлари халқ хўжалик плани топшириқларини бажаришга нотўғри муносабатда бўлиш ва материал ҳамда пул ресурсларининг ўринсиз сарф қилиниши каби фактларни ўз вақтида очиб ташлашлари ҳамда умумдавлат манфаатларини бузиш йўлидаги уринишларнинг олдини олишда давлатга ёрдам беришлари керак. Бошқа иқтисодий маъмурий районларга маҳсулот етказиб бериш юзасидан белгиланган давлат планлари ва топшириқларини ўз вақтида бажариш Халқ Хўжалиги Кенгашларининг ишида қонун бўлиб қолмоғи керак.

11. Саноат ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш давлат контролини амалга ошириш соҳасидаги ишларни қайтадан ташкил этишни талаб этади, бунда контроль ишлари кенг меҳнаткашлар оммасини жалб этиш асосида олиб борилсин, бу ишлар жойларда, республикаларда, областларда ва иқтисодий маъмурий районларда уюштирилсин.

Шунга биноан, СССР Давлат контроли министрлиги ва иттифоқчи республикалардаги давлат контроли министрликларининг иш мазмуни ва методларини тубдан қайта қуриш керак бўлади. Ҳозирги вақтда Давлат контроли министрлигининг жуда катта аппарати бор, бу аппарат тармоқлар принципи бўйича тузилган бўлиб, ишлаб чиқаришдаги у ёки бу тармоқ тараққиётининг техника даражасини, фан ва техниканинг тараққиёт даражасини контроль қилишгача ҳамма масалаларни қамраб олишга ҳаракат қилади. Бу эса ҳеч фойда келтирмайди. Контролёрлар ишлаб чиқариш масалалари юзасидан кўрсатмалар беришга ҳаракат қиладилар. Бу эса хўжалик органларининг ўрнини босишдан бошқа бир нарса эмас. Давлат контроли органларининг иш практикасидаги катта камчилик шундан иборатки, улар штатдаги ўз ходимларининг кучи билан турли масалалар юзасидан жуда кўп материаллар тўплашга интиладилар, жойларда аниқланган камчиликларни совет жамоатчилиги кенг қатламларининг ёрдами билан йўқотиш ўрнига, турли материалларни министрлик аппаратига тўплаш билан овора бўладилар.

Саноат ва қурилишни бошқаришни территориал принцип бўйича қайта қуришдан келиб чиқадиган янги вазифаларга асосланиб, марказда ҳам, жойларда ҳам давлат контроли органлари тўғрисида янги низом ишлаб чиқишга тўғри келса керак, бунда Лениннинг контролни уюштириш ва давлат аппаратининг ишларини яхшилаш тўғрисидаги кўрсатмаларини амалга ошириш кўзда тутилиши лозим.

12. Саноат ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш ва саноат ҳамда қурилиш министрликларини тугатиш муносабати билан СССР Министрлар Советининг составига ўзгартишлар киритиш зарурати туғилади.

Мамлакатнинг халқ хўжалигини ривожлантиришга раҳбарлик қилиш соҳасида иттифоқчи республикалар Министрлар Советларининг роли анча ортганлиги сабабли СССР Министрлар Совети составига иттифоқчи республикалар Министрлар Советларининг раисларини киритиш мақсадга мувофиқ бўлади.

СССР Министрлар Совети составига сақланиб қоладиган министрликларнинг министрларидан ва ҳозирги вақтда ҳукумат составига киритилган Давлат комитетлари раисларидан ташқари, Инженерлик-техника комитетининг раисини, Марказий статистика бошқармасининг бошлиғини ва СССР Министрлар Совети Раисининг тақдимига мувофиқ, СССР Госплани раисининг ўринбосарлари ва энг муҳим бўлимларининг бошлиқларини ҳам киритиш зарур бўлса керак. Булар Госэконом комиссияга нисбатан қилинганидек, СССР министрлари бўла оладилар.

V.

Республикаларнинг ҳуқуқларини янада кенгайтириш ва хўжаликни бошқаришда уларнинг ролини ошириш

1. Коммунистик партия социалистик қурилиш планларини амалга ошираётганида ленинча миллий сиёсатни изчиллик ва сабот билан турмушга ўтказиб келмоқда, иттифоқчи ва автоном республикаларнинг, СССРдаги барча миллатлар ва халқларнинг экономикасини ва маданиятини ривожлантириш тўғрисида муттасил ғамхўрлик қилиб келмоқда.

Чор Россиясининг илгари эзилган ва қолоқ миллатлари Совет ҳокимияти йиллари давомида СССР халқларининг қардошларча ҳамкорлиги билан экономикани юксалтиришда, ўз маданиятларини ривожлантиришда ғоят катта ютуқларга эришдилар. 1913 йилдагига нисбатан Қозоғистон ССР территориясидаги бутун саноатнинг ялпи маҳсулоти 1956 йилда 36 баравар, Белоруссия ССРда 22 баравар, Грузия ССРда 30 баравар, Қирғизистон ССРда 42 баравар, Арманистон ССРда 45 баравар, Тожикистон ССРда 27 баравар кўпайди ва ҳоказо. Иттифоқчи ва автоном республикаларнинг ҳар қайсисида шаклан миллий, мазмунан социалистик маданият гуллаб яшнамоқда. Халқ зиёлиларининг миллий кадрлари вужудга келтирилгани бунинг ёрқин кўрсаткичларидан биридир. Масалан, революцияга қадар ўз зиёлилари жуда кам бўлган Ўзбекистон республикасида ҳозирги вақтда олий ва ўрта махсус маълумотга эга бўлган 150 минг мутахассис ишламоқда. Ўзбекистонда Фанлар академияси бор, республиканинг илмий муассасаларида 6,5 мингга яқин илмий ходим ишламоқда, 31 та олий ўқув юртида эса 70 мингдан кўпроқ студент ўқитилмоқда. Қозоғистонда ҳам революцияга қадар ўзининг миллий зиёлилари деярлик йўқ эди, ҳозирги вақтда эса республика халқ хўжалигида олий ва ўрта махсус маълумотга эга бўлган 230 мингдан кўпроқ мутахассис ишламоқда; Қозоғистон ССР Фанлар академиясида, турли илмий ва ўқиш муассасаларида 5 мингдан кўпроқ илмий ходим ишламоқда. Республикадаги 25 та олий ўқув юртида 50 мингга яқин студент ўқитилмоқда.

Барча иттифоқчи ва автоном республикаларда илғор техника билан қуроллантирилган социалистик саноат барпо қилинди, маҳаллий миллатлардан бўлган ишчи ва мутахассисларнинг малакали кадрлари бор, илмий-текшириш муассасаларининг ва олий техника ўқув юртларининг шохобчалари кенгайтирилди.

2. КПСС XX съезди республика органларининг хўжалик ва маданий қурилишдаги ҳуқуқларини кенгайтириш соҳасида кейинги йилларда партия Марказий Комитети томонидан кўрилган тадбирларни маъқуллади. Съезд республикаларнинг ҳуқуқларини янада кенгайтиришни зарур деб топди, бу эса мамлакатдаги барча миллатлар ва халқларнинг экономикасини ҳамда маданиятини ҳар томонлама ривожлантириш ва яшнатишни таъминлайди.

Иттифоқчи республикаларнинг хўжалик ва маданий қурилишга раҳбарлик қилиш ишидаги ҳуқуқларини кенгайтириш соҳасида партия XX съездида белгилаб берилган йўл съезд қарорларини амалга оширишнинг биринчи йилидаёқ яхши натижалар берди. Бу йўл ижтимоий ва давлат тузумимизни янада мустаҳкамлашни, Совет давлатининг иқтисодий қудратини мустаҳкамлашни ва халқнинг фаровонлигини кўтаришни, мамлакатнинг ишлаб чиқарувчи кучларини тағин ҳам тўғрироқ жойлаштиришни ҳамда маҳаллий ресурслар ва имкониятлардан тўғрироқ фойдаланишни таъминламоқда.

Ҳар қайси иттифоқчи ва автоном республикада ишчилар синфининг ва инженер-техник зиёлиларнинг малакали кадрлари вужудга келтирилган ҳозирги вақтда биз халқ хўжалигини ривожлантириш манфаатларини кўзлаб, иттифоқчи ва автоном республикаларнинг хўжалик қурилишига раҳбарлик қилиш ишидаги ҳуқуқларини тағин ҳам кўпроқ кенгайтиришимиз мумкин ва лозим.

3. Саноат ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш, саноат ва қурилиш министрликларини бекор қилиш, Умумиттифоқ корхоналарини иттифоқ-республика қарамоғига ўтказиш ва иқтисодий маъмурий районларда Халқ Хўжалиги Кенгашларини тузиш республика, ўлка ва область органларига бутун саноат ва қурилишга раҳбарлик қилишга вa уни янада ривожлантиришга ўтказаётган ўз таъсирларини анча кенгайтириш имконини беради. Халқ хўжалигини янада ривожлантириш, мамлакатимизнинг қудратини мустаҳкамлаш ва халқ фаровонлигини тўхтовсиз оширишдан иборат умумдавлат манфаатларини кўзлаб, ҳар қайси республиканинг меҳнаткашлари ўз республикаларининг имкониятларидан қанчалик тўлиқ фойдалансалар, иқтисодий ривожланишнинг тарихан вужудга келган хусусиятларини, табиий шароитларни ва энг яхши миллий традицияларни ҳисобга олиб, бошқа иттифоқчи республикаларнинг, ўлкалар ва областларнинг илғор тажрибаларини ҳисобга олиб, халқ оммасининг ижодий активлигини ва ташаббусини қанчалик кенг ривожлантирсалар, улар умумхалқ ишига шунчалик катта ҳисса қўша оладилар.

4. Хўжаликка раҳбарлик қилишда иттифоқчи республикаларнинг ҳуқуқларини янада кенгайтириш ҳар қайси алоҳида республиканинг ва умуман бутун мамлакатнинг экономикасини ривожлантиришга самарали таъсир ўтказади. Маълумки, мамлакатнинг бир қанча республикаларида ва районларида экономиканинг ривожланишида очиқ кўриниб турган ўзига хос йўналиш бор. Бу йўналиш географик, иқтисодий миллий хусусиятларга мувофиқ тарихан вужудга келган меҳнат тақсимотини акс эттиради. Масалан, Ўзбекистонда пахтачилик хўжаликни ривожлантиришнинг етакчи тармоғидир. Бинобарин, Ўзбекистонда пахтани қайта ишлаш билан боғлиқ бўлган саноат кенг ривожлантирилиши лозим, машинасозлик корхоналари эса саноат ва қишлоқ хўжалигининг шу тармоқларига хизмат кўрсатиши керак. Озарбайжонда, Бошқирдистонда, Татаристонда нефть саноати етакчи тармоқдир. Очиқ кўриниб турибдики, бу республикаларда нефть чиқариш ва уни қайта ишлаш билан боғлиқ бўлган ишлаб чиқариш тармоқлари бундан кейин ҳам анча ривожлантирилади. Ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши барқ уриб ривожланаётган Қозоғистонда рангли ва қора металлургияни, кўмир саноатини, машинасозликни ҳам янада, тағин ҳам тезроқ ўстириш учун бутун шарт-шароит бор.

Россия Федерациясида ва Украинада саноатнинг турли тармоқларини юксалтирмоқ учун қулай имкониятлар бўлган кўпгина йирик саноат районлари тарихан вужудга келди ва муваффақият билан ривожланиб бормоқда. Москва ва Ленинград мамлакат хўжалигининг турли тармоқларини ва мамлакат районларини энг мукаммал машиналар ва ускуналар билан таъминлаётган аниқ машинасозликнинг етакчи марказлари бўлиб қолганлар. Уралда ва Донбассда оғир индустриянинг бир қанча етакчи тармоқларини муваффақиятли ривожлантирмоқ учун имкониятлар бор. Сибирь, Узоқ Шарқ районлари ҳам шундай имкониятларга эгадирлар.

Иттифоқчи ва автоном республикаларнинг, шунингдек ўлкалар ва областлардаги маҳаллий партия ва совет органларининг ҳуқуқларини кенгайтириш ҳар бир иқтисодий маъмурий районда экономикани комплекс ривожлантириш масалаларини тезроқ ҳал қилиш имконини беради. Шу тадбирларнинг амалга оширилиши жуда катта иқтисодий аҳамиятга эга бўлиши билан бир қаторда, биринчи даражадаги сиёсий аҳамиятга ҳам эга бўлади. Бу тадбирлар ленинча миллий сиёсатнинг бундан буён ҳам изчиллик билан ўтказилишига, халқлар дўстлигининг янада кўпроқ мустаҳкамланишига, мамлакатдаги барча миллатлар орасидан кадрларнинг ўсиб етишувига ёрдам беради.

5. Саноатни бошқаришни қайта ташкил этиш мутахассис кадрлар тайёрлаш ва улардан тўғрироқ фойдаланиш масаласини, олий ва ўрта ўқув юртларини республикалар бўйича тағин ҳам рационалроқ жойлаштириш масаласини янгича тарзда қўяди. Ҳар бир иқтисодий маъмурий район республика, ўлка, область халқ хўжалигини ривожлантиришнинг эҳтиёжларига мувофиқ маҳаллий кишилардан инженер-техник кадрлар тайёрлашга манфаатдор бўлиб қолади. Бу эса ўқув юртларини саноатнинг тегишли тармоқлари жойлашган районларга кўчириш вазифасини тезроқ ҳал қилишга имкон беради. Олий ўқув юртлари ва техникумлар ўзлари қайси корхоналарга кадрлар тайёрлаб бераётган бўлсалар, шу корхоналар билан тағин ҳам яқинроқ боғланадилар.

Ҳозирги вақтда кўпгина олий ўқув юртлари Москвага, Ленинградга, Киевга, Тбилисига ва бошқа баъзи йирик шаҳарларга жойлашган. Фақат мазкур тўрт шаҳарнинг ўзида мамлакатдаги олий ўқув юртларида ўқиб турган ҳамма студентларнинг учдан бир қисми ҳамда саноат ва қурилиш ихтисосларини олиш учун ўқиётган студентларнинг 40 процентидан кўпроғи тўпланган. Институтларнинг ишлаб чиқариш базаларидан ажралиб қолганлиги ва уларнинг территориал жиҳатдан нотўғри жойлаштирилганлиги олий ўқув юртларини комплектлашда жиддий камчиликлар туғдирди. Олий ўқув юртларига қабул қилишнинг амалдаги практикасида жиддий камчиликлар бор. Ҳозирги вақтда эндигина ўрта мактабни тамомлаган, турмуш тажрибаси бўлмаган ва ишлаб чиқаришни билмайдиган йигитлар ва қизларнинг олий ўқув юртларига ўқишга кириши одат бўлиб қолган.

Олий ўқув юртларини республикалар ва районлар бўйича тўғрироқ жойлаштириш техника ўқув юртларини ишлаб чиқаришга яқинлаштириш, студентларни асосан ишлаб чиқаришда ишлаб турган ёшлар орасидан қабул қилиб олиш имкониятини беради. Шу билан бир қаторда ишчи ёшлар орасидан ишлаб чиқаришдан ажратмай, бевосита заводлар ва фабрикаларнинг ўзида, шунингдек сиртқи олий ва ўрта ўқув юртлари орқали инженерлар ва техниклар тайёрлашни тағин ҳам кенгроқ ташкил этиш зарур.

6. Саноатни ва қурилишни бошқаришнинг янги структураси ишлаб чиқаришни ривожлантиришда фаннинг ролини оширишни, республикаларда, ўлкаларда ва областларда ҳар қайси район саноати ва қурилишининг конкрет эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда илмий-текшириш ишларини муайян мақсадга қаратилган ҳолда ташкил этишни таъминлайди.

Илмий-текшириш муассасаларининг ташкил этилишидаги ҳозирги тартиб мавжуд бўлиб турганида шу муассасаларнинг кўплари фақат ўзлари бўйсунган министрликлар ёки идораларнинг тор эҳтиёжларигагина хизмат кўрсатмоқдалар. Илмий-текшириш институтларининг идораларга бўйсундириб қўйилганлиги бир қанча ҳолларда бир шаҳарнинг ўзида битта профилдаги бир неча илмий муассасанинг ишлайдиган бўлиб қолишига олиб келмоқда.

1956 йилда мамлакатда саноат ва қурилиш соҳасида ишлаб турган 496 та илмий-текшириш институти бор эди, бу институтларда 45 мингга яқин илмий ходим шуғулланмоқда эди. Барча илмий-текшириш институтларининг 40 проценти Москвада ва Москва областида жойлашган, министрликлар ва идоралардан 40 процентдан кўпроғининг илмий-текшириш институтлари ҳам Москвада ва Москва областида тўпланган. Химия саноати министрлигининг фақат Москванинг ўзида 15 та илмий-текшириш институти бор, Нефть саноати министрлигининг Москвада 7 та институти бор. Ленинградда ва Ленинград областида 76 та саноат ва қурилиш илмий-текшириш институтлари жойлашган. Бу институтларда 8,5 мингга яқин илмий ходим шуғулланмоқда.

Москвада ва Ленинградда саноат ва қурилиш илмий-текшириш институтлари ходимларининг тўртдан уч қисмидан кўпроғи тўпланган ҳолда бир қанча иттифоқчи республикаларда саноат ва қурилишга илмий хизмат кўрсатадиган кадрларнинг жуда етишмай қолганлигини нормал бир аҳвол деб ҳисоблаб бўлмайди.

Техникани тараққий эттириш учун кураш вазифалари СССР Фанлар академиясининг ва иттифоқчи республикалар фанлар академияларининг, уларга қарашли институтлар ва лабораторияларнинг фаолиятини ишлаб чиқаришга яқинлаштиришни талаб қилади.

7. Баъзи ўртоқлар саноат ва қурилишни бошқаришни территориал принцип бўйича ташкил этиб, умумиттифоқ корхоналарини иттифоқ-республика қарамоғига ўтказган вақтда совет хўжалигимизни ривожлантиришни марказлаштирган тартибда план асосига қуриш сусайиб қолади деб хавотир бўлмоқдалар. Бундай хавотирланиш нотўғридир, албатта. Совет Иттифоқи тенг ҳуқуқли 15 та Совет Социалистик Республикаларидан ташкил топган давлатдир. Совет Иттифоқининг халқ хўжалиги СССР Олий Совети томонидан тасдиқланадиган ягона халқ хўжалик плани асосида бошқарилади, бу ягона халқ хўжалик планида барча иттифоқчи республикаларнинг планлари умумлаштирилган бўлади. Бу планда айрим иттифоқчи, автоном республикаларнинг, ўлкалар ва областларнинг манфаатлари, кенгайтирилган социалистик такрор ишлаб чиқариш, умуман Совет Иттифоқининг мудофаа қувватини мустаҳкамлаш, халқнинг моддий даражасини ва маданий савиясини ошириш манфаатлари бир-бирига мосланиб, ҳисобга олинади.

VI.

Совет, партия ва касаба союз ташкилотларининг хўжалик қурилишидаги ролини оширайлик, меҳнаткашлар оммасини ишлаб чиқаришни бошқаришга тағин ҳам кенг жалб қилайлик

1. Саноат ва қурилишни бошқаришни янада такомиллаштириш соҳасида мўлжалланган тадбирлар марказда ва жойларда хўжалик қурилишини бошқариш формаларини ва методларини тубдан яхшилаш ишида жуда катта аҳамиятга эгадир. Бу тадбирларнинг амалга оширилиши партия, совет, хўжалик, касаба союз ва комсомол ташкилотларининг жуда катта ташкилотчилик ишлари олиб боришларини талаб қилади.

Совет ҳокимияти йиллари мобайнида хўжалик қурилишига раҳбарлик қилишда жамоат ташкилотларимиз жуда қимматли тажриба тўпладилар ва ҳозирги вақтда уларнинг саноатни ва қурилишни ривожлантиришга доир энг мураккаб масалаларни муваффақиятли ҳал қилиб бера оладиган юқори малакали жуда кўп кадрлари бор.

Янги структура амалга оширилганида шу ташкилотларнинг хўжалик қурилишидаги, меҳнаткашлар кенг оммасини ишлаб чиқаришни бошқаришга жалб қилишдаги, давлат планларини тўла ва ошириб бажариш учун умумхалқ социалистик мусобақасини ташкил этишдаги роли тағин ҳам кўпроқ ортади.

2. Меҳнаткашлар депутатларининг Советлари, ишчи ва деҳқонларнинг социалистик давлати барпо қилинган кундан бери чинакам халқ ҳокимияти органлари бўлиб келмоқдалар. Маҳаллий ва Олий Советларнинг 1 миллион 500 мингдан кўпроқ депутати, Советлардаги турли комиссиялар ва секцияларнинг аъзолари бўлган миллион-миллион ишчилар, колхозчилар, зиёлилар меҳнаткашларнинг иродасини, сайловчиларнинг наказларини бажариб, Советларда катта ва хилма-хил иш олиб бормоқдалар. Бизнинг революциямиз деган эди В. И. Ленин, «илгарилари давлат қурилишига манфаатдор бўлмай қолиб кетган ўн миллионларча кишиларни Совет ҳокимияти орқали давлат қурилишида актив иштирок қилишга қўзғотди». (Асарлар, 31 том, 528-бет).

Хўжалик қурилишига раҳбарликни ишлаб чиқаришга яқинлаштириш тадбирлари ўтказилаётган ҳозирги замон шароитида меҳнаткашлар депутатлари республика, ўлка, область, шаҳар ва район Советларининг роли анча ошмоғи лозим, Советларнинг иши эса тағин ҳам кўпроқ активлашмоғи лозим. КПСС XX съездининг қарорларида кўрсатиб ўтилганидек коммунистик қурилишнинг улуғ вазифалари меҳнаткашларнинг ижодий активлигини ва ташаббускорлигини янада оширишни—омманинг давлатни бошқаришда, давлатнинг бутун ташкилотчилик ва хўжалик фаолиятида тағин ҳам кенг иштирок қилишини талаб этади. Бунинг учун совет демократизмини ҳар тарафлама ривожлантириш, барча совет органларининг ишларини зўр бериб яхшилаш, уларнинг омма билан алоқаларини мустаҳкамлаб бориш зарур.

Саноат корхоналари ва қурилишларнинг давлат топшириқларини бажариш соҳасидаги ишларига доир, ишлаб чиқаришни юксалтирмоқ учун ҳамма имкониятлар ва маҳаллий ресурслардан тўғри фойдаланишга доир энг муҳим масалалар, меҳнаткашларнинг фаровонлигини тинмай ошириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш, уй-жой ва маданий-маиший қурилиш планларини бажариш, хўжалик ва маданий қурилишнинг ҳамма соҳаларида ижодий ташаббускорликни ривожлантириш масалалари меҳнаткашлар депутатлари Советларининг ҳамиша диққат марказида туриши лозим.

3. Саноат ва қурилишни бошқаришни қайта қуриш касаба союзларининг ишини тубдан яхшилашни, уларнинг хўжалик қурилишидаги ролини оширишни талаб этади. Ўз сафларида 45 миллиондан кўпроқ кишини бирлаштирган касаба союзлари, Лениннинг сўзи билан айтганда, «давлат ҳокимиятининг энг яқин ва доимий ҳамкорлари бўлиши лозим, бу давлат ҳокимиятига, унинг бутун сиёсий ва хўжалик ишларида ишчилар синфининг онгли авангарди—компартия раҳбарлик қилади. Касаба союзлари умуман коммунизм мактаби бўлиб, қисман, бутун ишчилар оммаси учун, сўнгра эса бутун меҳнаткашлар учун ҳам социалистик саноатни (сўнгра эса аста-секин деҳқончиликни ҳам) идора қилиш мактаби бўлиши лозим». (Асарлар, том 33, 188-бет).

Давлатимиз тараққиётининг ҳамма босқичларида совет касаба союзлари социалистик қурилишда, турли сиёсий ва хўжалик вазифаларини ҳал этишда, меҳнаткашларни ишлаб чиқаришни бошқаришга жалб этишда катта роль ўйнаб келдилар. Бироқ саноат корхоналарига ва қурилишларга раҳбарлик қилиш кўп сонли министрликлар ва идоралар ўртасида бўлиниб қолганлиги касаба союзларнинг ишига кўп жиҳатдан салбий таъсир қилди. Ҳозирги вақтда мамлакатда ишлаб чиқариш тармоқлари бўйича тор ихтисослашган кўп миқдорда касаба союзлари, уларнинг жуда катта, кўп босқичли структураси мавжуддир, касаба союзларида маош олиб ишлайдиган ходимлар аппарати ҳаддан ташқари кенгайиб кетган. Фабрика, завод комитетлари корхоналарнинг ишлаб чиқариш фаолиятини яхшилашнинг туб вазифаларини ҳал қилишда кўпинча лозим бўлган даражада ташаббускорлик билан ва сабот кўрсатиб иш олиб бормаётирлар, меҳнатни, иш ҳақини нормалаштириш ва ташкил этиш, техника хавфсизлиги масалалари билан, рационализация ва ихтирочилик, уй-жой қурилиши ҳамда ишчи ва хизматчиларнинг моддий-маиший шароитини яхшилаш масалалари билан тузук шуғулланмаётирлар.

Касаба союзларнинг ишларини иқтисодий маъмурий районлар бўйича қайта қуриш касаба союз ташкилотларини ишлаб чиқаришга яқинлаштиришни таъминлайди, касаба союз ташкилотларининг меҳнаткашларни ишлаб чиқаришни бошқаришга жалб қилиш йўлида актив ишлаши учун тағин ҳам қулай шароит вужудга келтиради. Касаба союзлари ишлаб чиқаришни планлаштириш, меҳнат унумдорлигини ошириш масалалари билан чуқуррок шуғулланмоқ учун, корхоналар ва қурилишларнинг ишлаб чиқариш фаолиятига яхши таъсир ўтказмоқ учун кўпроқ имкониятга эга бўлиб қоладилар. Улар социалистик мусобақа, ихтирочилар ва рационализаторларнинг оммавий ҳаракатини авж олдириш, коллектив шартномалардаги мажбуриятларнинг бажарилиши устидан, ишчиларнинг йиғилишларида, ишчи ва хизматчиларнинг ишлаб чиқариш кенгашларида, техника конференцияларида, корхоналар ва муассасалардаги меҳнаткашларнинг хўжалик активлари йиғилишларида қабул қилинадиган қарорларнинг амалга оширилиши устидан контроллик қилиш билан, ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат ва турмуш шароитини яхшилаш масалалари билан конкретроқ шуғулланадиган бўлиб қоладилар.

Саноат ва қурилишни бошқариш структурасининг ўзгартирилиши муносабати билан касаба союзларини йириклаштириш керак бўлиб қолади, бу эса республикаларда, ўлкаларда ва областларда касаба союз органларининг ишини яхшилашга, раҳбар органларнинг тузилишидаги кўп босқичликни тугатишга, маош олиб ишловчи ходимларни қисқартишга, касаба союз ташкилотларида ташаббускорликни кенг авж олдиришга имкон беради.

4. Ленин комсомоли, шонли совет ёшларимиз хўжалик қурилишида муҳим ўрин олиб турибдилар, улар социалистик қурилишнинг ҳамма участкаларида ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшмоқдалар. Комсомол ташкилотлари ва ёшлар давлатнинг энг катта вазифаларини ҳал қилишда, индустрия марказларини, саноат корхоналарини қуришда, қўриқ ерларни ўзлаштиришда неча марталаб ташаббус ва активлик кўрсатдилар, меҳнатда қаҳрамонлик намуналарини кўрсатдилар. Ҳозирги замон шароитида комсомоллар ва ёшлар олдида ёшларнинг хўжалик қурилишидаги ижодий ташаббускорлигини тағин ҳам кўпроқ ривожлантирмоқ учун, корхоналар ва қурилишларнинг ишларини яхшилашда, экономикани, айниқса мамлакатнинг шарқ районларида комплекс ривожлантириш мақсадида табиий бойликларни ўзлаштиришда, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларига малакали кадрлар тайёрлаб бериш ва ишчи ёшлар ҳамда ёш мутахассислар орасидан саноатдаги ва қурилишлардаги ишларнинг турли участкаларига талантли ташкилотчиларни ва раҳбарларни кўтариш ишида партия, совет ва хўжалик ташкилотларига ёрдам кўрсатишлари учун янги имкониятлар очилмоқда.

5. Совет Социалистик давлатини ривожлантириш соҳасидаги қирқ йиллик жуда бой тажриба шуни кўрсатиб турибдики, мамлакатимиз эришган жаҳоншумул тарихий муваффақиятлар Коммунистик партиянинг мамлакат экономикасини ҳамда бу экономиканинг асосий негизи бўлган оғир индустрияни ҳар томонлама ривожлантиришга, Совет ватанининг қудратини мустаҳкамлашга ва халқ фаровонлигини тинмай юксалтиришга қаратилган ленинча бош йўлини амалга ошириш соҳасида олиб борган жуда катта ташкилотчилик ишларининг натижасидир. Хўжаликка раҳбарликни территориал принцип бўйича қайта қуриш республикалар, ўлкалар ва областлар партия органларининг, барча партия ташкилотларининг ҳар қайси иқтисодий маъмурий районда ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва қурилишнинг аҳволи учун бўлган жавобгарлигини таққослаб бўлмас даражада оширади, партия ташкилотлари олдига саноат ва қурилиш экономикаси масалаларини чуқур ўрганиш, саноат корхоналарига ҳамда қурилишларга оператив ва конкрет раҳбарлик қилиш, ўзларининг омма орасида олиб бораётган ташкилотчилик ишларини кучайтириш талабларини қўяди.

Планлар тармоқ министрликлари ва идоралар орқали ишланиб, амалга оширилиб келган раҳбарлик формалари мавжуд бўлган шароитда бир қанча ҳолларда маҳаллий партия ташкилотлари корхоналарнинг ишига активроқ таъсир ўтказиш, ҳар қайси район ва областнинг иқтисодий имкониятларидан тўлароқ фойдаланиш, зарарли идорачилик тўсиқларини олиб ташлаш, муайян райондаги, областдаги, ўлкадаги, республикадаги корхоналарни ишлаб чиқариш кооперациясини кенг уюштириш имкониятидан маҳрум бўлиб қолган эдилар.

Саноат ва қурилишни бошқаришнинг янги формалари республика, ўлка ва область партия ташкилотларига давлат планларини бажаришнинг боришига, корхоналар ва қурилишларнинг ишлаб чиқариш фаолиятига таъсир ўтказиш, Партия ва Ҳукуматнинг экономикани ривожлантириш ҳамда меҳнаткашларнинг турмуш даражасини тинмай ошириш масалаларига доир чиқарган қарорларини амалга оширишни ташкил этишга таъсир ўтказмоқ учун катта ҳуқуқлар ва имкониятлар беради.

* * *

Улуғ Октябрь социалистик революцияси халқимизга мамлакатни янги социалистик негизларда қайта қурмоқ учун кенг йўл очиб берди. В. И. Ленин мамлакатдаги ишлаб чиқарувчи кучларнинг ҳаммасини зўр бериб ривожлантиришни ва шу асосда халқнинг моддий фаровонлигини оширишни революция ғалаба қилган куннинг эртасигаёқ партия олдида турган асосий вазифа деб ҳисоблади. У айтган эдики, ҳақиқатан ҳам қудратли ва бой-фаровон социалистик республика барпо қилмоқ учун бизда ҳамма нарса: битмас-туганмас табиий бойликлар, одам кучларининг жуда катта запаси, кенг қулоч ёзган халқ ижодкорлиги мавжуддир.

Мамлакатимиз халқ хўжалигини юксалтиришнинг тез суръатлари ва халқ фаровонлигининг тўхтовсиз ўсиб бораётганлиги партиянинг оғир индустрияни устун даражада ривожлантиришга қаратилган ленинча йўлини изчил равишда ўтказиш билан таъминланмоқда. Енгил саноат, қишлоқ хўжалиги, мамлакат халқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари фақат муттасил ўсиб бораётган қудратли оғир индустрия базасидагина муваффақиятли ривожланиши мумкин.

Озиқ-овқат маҳсулотларини, пойафзал, кийим-кечак ва бошқа рўзғор буюмларини мўл-кўл қилиб ишлаб чиқармоқ, уй-жойлар, касалхоналар, поликлиникалар, мактаблар, болалар боқчалари ва яслилари қурмоқ учун аввало енгил саноат, металл, кўмир, нефть, электр қуввати, цемент ва бошқа бинокорлик материаллари ишлаб чиқарадиган корхоналарга керакли ускуналар бўлиши зарур. Шунингдек қишлоқ хўжалиги учун етарли миқдорда деҳқончилик машиналари ва минерал ўғитлар бўлиши зарур. Мана шуларнинг ҳаммасини фақат оғир индустрия бера олади ва бермоқда. Шу сабабли оғир саноат билан енгил саноатнинг ролини ва бир-бири билан боғланишини бачкана талқин қилишга, шу тармоқларни бир-бирига зарарли равишда қарама-қарши қилиб қўйишга йўл қўйиш ярамайди, буни партия марксизм-ленинизм асосларини бузиш деб ҳамиша қоралаб келди.

(ОХИРИ БЕШИНЧИ БЕТДА)

Саноат ва қурилишни бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш тўғрисида

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладининг тезислари

(БОШИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

«А» группасидаги саноат тармоқларини, яъни оғир индустрияни — металлургия, ёқилғи саноати, энергетика, машинасозлик, химия саноатларини — ҳар томонлама ва юксак даражада ривожлантирган тақдирдагина енгил саноатнинг ва қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ривожлантирмоқ учун зарур шарт-шароит вужудга келтирилади. Агар шундай қилинмаса, агар нотўғри, сохта тушунишга берилиб кетиб, асосий маблағлар «Б» группасидаги саноат тармоқларини яъни енгил саноатни ривожлантиришга сарф қилинаберса, у ҳолда муваффақиятлар юзаки бўлиши, баъзи эҳтиёжларни фақат қисқа муддат учунгина қондиришни таъминлаш мумкин. Лекин экономикамизни келгусида ривожлантиришнинг асосларига путур етказиш ҳисобигагина шундай қилинган бўлади. Бунга йўл қўйиш ярамайди, чунки бундай қилиш ленинча бирдан-бир тўғри йўлдан тойиб кетиш, мамлакат экономикасини турғунликка маҳкум этиш бўлур эди.

Шу сабабли бундан буён ҳам оғир индустрияни илдамлик билан ривожлантириш йўлидан, — Совет Иттифоқи тараққиётининг бутун боришида синовдан ўтган йўл билан оғишмай бориш зарур. Албатта, ишни бачканалаштириб юбориб оғир саноатни бирёқлама ривожлантириш, енгил саноатни ривожлантиришни назар-эътиборга олмаслик ярамайди, бундай қилиш халқ хўжалигини ривожлантиришда муқаррар қийинчиликлар туғдиради ва халқнинг турмуш даражасини янада оширишни тўхтатиб қўяди. Оғир саноатни ва енгил саноатни ривожлантиришда ҳамиша тўғри пропорцияга риоя қилмоқ учун капитал маблағларнинг тақсимланишини оқилона равишда тартибга солиб туриш зарур.

КПСС XX съезди яна бир марта уқтириб ўтганидек, бизнинг мамлакатимиз олдида аҳоли жонбошига маҳсулот ишлаб чиқариш жиҳатидан энг ривожланган капиталистик мамлакатларга етиб олиш ва улардан ўзиб кетиш вазифаси турибди. Шуни назарда тутиш керакки бу мамлакатлар ҳам бир жойда туриб қолмайдилар, балки муайян шароитда олға борадилар. Аҳоли жонбошига маҳсулот ишлаб чиқариш жиҳатидан энг ривожланган капиталистик мамлакатлардан ўзиб кетмоқ учун, демак, «А» группасига ва «Б» группасига сарфланаётган капитал маблағларнинг тўғри нисбатда бўлишини таъминлаб, оғир индустрияни илдам суратлар билан ривожлантиришни таъминлаш зарур.

Оғир индустрияни ривожлантириш базасида ишлаб чиқаришни комплекс механизациялаш ва автоматлаштириш муваффақиятли равишда амалга оширилади, бу эса меҳнатни ҳар томонлама енгиллаштиришга, унинг унумдорлигини оширишга, совет халқининг турмуш даражасини тинмай кўтаришга имконият беради.

Оғир индустрияни илдам ривожлантириш йўли мамлакат халқ хўжалигини илғор техника билан таъминлашга ҳам имкон беради, СССРнинг мудофаа қобилиятини юксак даражада сақлаб туришга имкон беради. Шу сабабли Совет Иттифоқининг душманлари Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг бош йўли бўлган мана шу улуғ ленинча ғояни обрўсизлантиришга ўзларининг бутун кучларини ҳамиша сарфлаб келдилар ва сарфламоқдалар.

Партиямиз Совет Иттифоқининг, улуғ Хитойнинг, барча халқ демократияси мамлакатларининг кўп йиллик тажрибасида синалган ленинча йўлни, социалистик ривожланиш йўлини ўтказиб келди, ўтказмоқда ва ўтказа боради.

Фақат шу йўлгина бизни асл мақсадимизга — коммунистик жамият қуришга олиб борадики, ўшанда одамнинг меҳнат ва ҳаётдаги ҳамма эҳтиёжларини қондириш таъминланади.

Мамлакатимиз ҳаётида туб ўзгаришлар қилиш зарурияти туғилганида, жуда муҳим воқиалар бўлган вақтда ҳар сафар Совет Иттифоқи Коммунистик партияси мамлакатимизнинг кенг меҳнаткашлар оммасига, халққа мурожаат қилиб келди. Шундай бўлиши ҳам табиийдир, чунки Коммунистик партиянинг бутун фаолияти совет халқининг ҳаётидан ажралмасдир ва партиямизнинг халқ бахт-саодати тўғрисида, халқ манфаатлари тўғрисида ғамхўрлик қилишдан кўра юксакроқ манфаатлари йўқ ва бўлиши мумкин эмас. Саноат ва қурилишга раҳбарлик қилишни тубдан қайта қуриш зарурияти туғилган бу сафар ҳам партия яна халққа мурожаат қилаётир, амалга оширилганида социалистик Ватанимизнинг ҳар томонлама ривожланиши учун янги имкониятлар ва чексиз кенг майдон очиб берадиган таклифларни умумхалқ муҳокамасига қўяётир.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети бу тезисларни эълон қилиш билан Совет Иттифоқининг ҳамма меҳнаткашларини саноат ва қурилишни бошқаришни қайта қуришдек мана шу катта ва жуда жиддий ишда энг тўғри йўл топмоқ учун бу ҳақдаги таклифларни муҳокама қилиш ва ишлаб чиқишда актив қатнашишга чақиради.

Совет халқи ўз мамлакатининг тўла ҳуқуқли ва бирдан-бир хўжайинидир. Бизнинг мамлакатимизда вужудга келтирилган нарсаларнинг ҳаммаси халқимиз яратувчилик меҳнатининг ва ижодий ақл-заковатининг натижасидир. Мамлакатимизнинг ёрқин келажакка — коммунизмга томон боришдаги янгидан-янги ҳамма муваффақиятларининг манбаи халқнинг меҳнати, халқнинг ўткир онг-идроки, халқнинг донишмандлигидир.

1917–1957 Қирқ йил муқаддам...

Чоризм сўнгги таянчининг тугатилиши

Февраль буржуа-демократик революцияси ғалаба қозониб, чоризм ағдарилган кунларда ҳам Романовлар салтанатининг Туркистондаги сўнгги таянчи ҳамон яшамоқда эди.

Туркистондаги собиқ подшо ҳокимлари ўлкадаги эски мустамлакачилик тартибларини сира ўзгартиргилари келмас эди. Аксинча, Туркистон ўлкасининг генерал-губернатори Куропаткин эски тартибларни янги шароитларга мослашга уринарди. Подшонинг садоқатли аъёнларидан бўлган бу зот ўзининг шу мақсадларини рўёбга чиқаришга ҳаракат қилиб, 1917 йил 8 мартда буйруқ чиқарди. Буйруқда халқ учун мустақил шаҳар бошқармаси, касаба союзларига бирлашиш ҳуқуқи «инъом қилингани» айтилган эди. Буйруқ чор охранкаси фаолиятини бекор қилса ҳам, лекин подшо амалдорларини эски лавозимларидан четлатишни кўзда тутмас эди. Генерал Куропаткин амалга оширган бу тадбирларни Мувaққат ҳукумат тўла равишда маъқуллади.

Куропаткин Муваққат ҳукуматнинг ҳарбий министри Гучковга 29 мартда қуйидаги телеграммани юборди: «Ҳарбий идора соҳасида эркин Россиянинг янги тартибларига кўчишни қарийб тугаллаб бўлдик, энди демократик асосда қилинадиган катта ўрнатиш ишлари турибди». Шундай қилиб, революция ғалабасидан сўнг ҳам ўлкада халқ жула душман кўрган эски муассасалар яшамоқда эди. Ҳарбий губернаторлар, вилоят ва уезд ҳокимлари, даҳбошилар ва бошқалар ўз лавозимларида қолавердилар.

Эски амалдорлар ва собиқ чор охранкаси хизматчилари ҳар қандай йўллар билан ишчи ва солдат депутатлари Советига қарши курашдилар. Улар революция самараларини тезроқ йўқ қилиб ташлашга ҳаракат қилар эдилар. Шу мақсадда улар, биринчи галда, маҳаллий меҳнаткашлар оммаси билан рус аҳолиси ўртасида миллий низо чиқаришга тутиндилар. Революция душманлари рус миллатидан бўлган кўп бетайин ва шубҳали кишиларни қуроллантира бошладилар. Асосан собиқ чор охранкаси кишиларидан иборат айрим шахслар кўча ва маҳаллаларни, солдат казармаларини кезиб юриб, илгари немис балоси бор эди, энди кунимиз «жуҳудларга» қолади, деган миш-мишларни тарқатдилар. Куропаткиннинг ўзи Совет президиумига қаратиб айтган гапида: революциядан нуқул майда миллатлар фойда кўради, «рус халқи эса революциядан жабр кўради, у қизил байроқ кўтариб чиқади-ю, лекин унинг чўнтагини қоқлаб қўймоқдалар» деган эди.

Ишчи ва солдат депутатлари Советининг 28 мартдаги умумий қўшма мажлиси қарорида генерал Куропаткин буйруғи билан қуроллар рус аҳолисини қуроллантириш учун ташиб кетилаётганлиги кўрсатилган эди. Қандайдир номаълум шахслар қуроллантирилмоқда эди. Масалан, Киселев деган аллакимсанинг талаби билан Ўратепага 200 милтиқ жўнатилган. Ҳақиқатда эса маҳаллий аҳоли билан рус аҳолиси ўртасида ҳеч бир адоват йўқ эди. Бу фактларни эътиборга олиб, Советнинг умумий қўшма мажлиси ўз қарорида бундай деб кўрсатди: **«1) Милтиқ ва ҳарбий анжомларни сақлаш ва тақсимлаш устидан қаттиқ контроль ўрнатилсин. 2) Қисмларни милтиқ ва ҳарбий анжомлар билан таъминлашда кишиларнинг сони эътиборга олинсин ҳамда жойларда қуроллар текширувдан ўтказилсин. 3) Аҳолини қуроллантириш тўғрисидаги буйруқ бекор қилинсин...».**

Куропаткин ва эски подшо усул-идорасининг бошқа ҳомийлари армия қисмларида ҳам эски тартибларни сақлаб қолишга уриндилар. Улар шу билан солдат депутатлари Советининг фаолиятига ғов солмоқчи эдилар. Генерал Куропаткин биринчи полкни кўргани келганда «эътиқод, подшо ва ватан учун фидои бўлингиз» деб эскича ваъз айтган эди, солдатлар бундан жуда дарғазаб бўлдилар. Шундан сўнг генерал Куропаткиндек «улуғ бир зот» солдатлардан узур сўрашга мажбур бўлди.

Куропаткин ўзининг 208 сонли буйруғида «граждан идораларидаги мансабли кишиларни лавозимларидан бўшатиш ва қамоққа олиш тўғрисида» Советлар чиқарган қарорнинг солдатлар томонидан бажарилишини таъқиқлади. Бироқ унинг бундай буйруқлари қоғозда қолиб кетаверди. Солдатлар бу буйруқни назар-писанд қилмай, Советлар томонига ўтдилар.

30 мартда солдат депутатлари Советининг эрталабки мажлиси бўлаётган вақтда генерал Куропаткин фахрий соқчилигидаги казаклар келиб, генерал-губернатор ҳузуридаги фахрий соқчиликда хизмат қилмасликка ҳамда солдат депутатлари Совети ихтиёрига ўтишга қарор қилганликларини маълум қилдилар. Улар команданинг барча аъзолари имзолаган қарорни топширдилар.

1917 йил 31 март. Шу куни ишчи ва солдат депутатлари Советлари, Ижроия Комитет ҳамда мусулмон депутатлари Совети ва деҳқонлар союзи вакилларининг қўшма мажлиси бўлиб ўтди. Мажлис генерал-губернатор ва қўшинлар қўмондони генерал Куропаткинни, унинг ёрдамчиси Ерофеевни, округ штабининг бошлиғи Сиверсни кенг демократияга бегона шахслар деб мансабларидан бўшатиш, уларни уйларида қамаб қўйиш тўғрисида якдиллик билан қарор қабул қилди. Маҳаллий бригада бошлиғи генерал фон Цур-Милен ҳамда 1-Сибирь запас ўқчи бригадасининг бошлиғи генерал Буров ҳам мансабларидан бўшатилди. Мансабларидан четлатилиб, қамоққа олинганлар ўрнига Туркистон ҳарбий округи қўшинлари қўмондони этиб полковник Черкес, унинг ёрдамчиси вазифасига полковник Рижиков ва округ штаби бошлиғи этиб подполковник Маккавеев тайинландилар.

Шундай қилиб, генерал Куропаткин ва унинг шериклари ҳокимият тепасидан ағдарилган, чоризмнинг ўлкамиздаги сўнгги таянчига барҳам берилиб, социалистик революция йўлидаги катта тўсиқ улоқтириб ташланган эди.

Тошкентда 1917 йил март кунлари

14 март. Телеграф Петрограддан «Озодлик!», «Подшо ағдарилди!» деган қувончли хабарлар келтирди. Шу куниёқ бу хабар бутун Тошкентга ёйилди.

15 март. Ўрта Осиё темир йўллари Бош темир йўл устахонасида (ҳозир Каганович номли завод) катта митинг бўлди. Митингда биринчи ишчи депутатлари Совети сайланди.

16 март. Тошкент ишчи депутатлари Совети тузилди.

18-19 март. Солдат комитетлари депутатларининг Тошкент шаҳар йиғилишида солдат депутатларининг Тошкент шаҳар Совети сайланди.

20 март. Шу куни бўлган митингда солдатлар уезд бошлиғи полковник Завидневични, унинг ёрдамчиси капитан Флавицкийни ва пристав Амальдековни қамоққа олдилар ва ижтимоий комитет сайладилар. Комитет генерал-губернатор Куропаткинга қуйидаги мазмунда телеграмма юборди:

«Шу пайтга мос келмайдиган ҳокимият ағдарилди. Бўлимни идора қилиш ишига сайлаб қўйилган Ижроия Комитет фаолиятини бошлади».

Эски ҳокимият билан бирга янги ҳокимият ҳам ишни давом эттира бошлади. Ишчи ва солдат комитетлари Петроград большевикларидан ёрдам ва кўрсатмалар олиб, актив ҳаракат қилдилар. Чор чиновникларининг фармонбардорлари саросимага тушиб қолдилар.

27-29 март. Буржуа-феодал ва руҳонийларнинг «Шўрои-Исломия» ва «Уламо» деган ташкилотлари тузилди. Бу ташкилотлар кейин контрреволюциянинг таянчига айланади. Халқ буржуазиянинг янги-янги кирдикорларига, унинг кўмагида ташкил этилган шубҳали ташкилотларга ғазаб билан қарайди.

30 март. Туркистон ўлкасининг олий маъмурияти ағдарилди ва ҳарбий ҳокимият граждaнлик ҳокимиятидан ажратилди.

БАРЧА КОЛХОЗ ВА СОВХОЗЛАРДА ЧИГИТ ЭКИШГА УЮШҚОҚЛИК БИЛАН КИРИШАЙЛИК!

Қолоқ колхозларга эътиборни кучайтирайлик

Қолоқ колхозлар қишлоқ хўжалик маҳсулотлари, айниқса пахта етиштиришни кўпайтиришда катта резерв бўлиб ҳисобланади. Аммо бу колхозларнинг чинакам резерв бўлиши учун уларни кўтариш, ташкилий хўжалик жиҳатдан мустаҳкамлаш, моддий-техника ёрдамини кучайтириш керак. Ўтган йил областимизнинг район партия, совет ташкилотлари, МТСлари қолоқ колхозларни кўтариш соҳасида анча иш қилдилар. Бу ишлар яхши самара берди. 1955 йилга нисбатан 80 минг тоннадан кўпроқ пахта етиштиришимизда ана шу қолоқ колхозларни кўтаришимиз ҳам катта омил бўлди.

Кўпгина район партия, совет ташкилотлари, МТСлар қолоқ колхозларни кўтариш соҳасида ўтган йил эришилган ютуқларни мустаҳкамлаш, иқтисодий жиҳатдан ҳали ҳам кучсиз бўлган колхозларнинг ишини йўлга солиш соҳасида бу йил ҳам жиддий иш олиб бормоқдалар. Бироқ биз ҳамма жойда ҳам аҳвол шундай деб айта олмаймиз. Ҳали ҳам айрим районларда қолоқ колхозлар бор ва уларни ташкилий хўжалик жиҳатдан мустаҳкамлашга, пахта ва бошқа экин маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг салмоқли манбаига айлантириб олишга эътибор берилмаётир.

— Мирзачўл районидаги кўпгина колхозлар, —деб ёзади мухбиримиз ўртоқ **Б. Саидназаров,** — илғор ҳисобланади. Лекин ана шу илғор колхозлар орасида камҳосил, камқувват колхозлар кўзга илинмай қолмоқда. Масалан, Карл Маркс номли колхозда ўтган йили пахта тайёрлаш давлат плани бажарилмай қолган эди. Колхоз бу йил фақат 200 гектар ерга чигит экади. Аммо камқувват колхоз ана шу озгина ерга чигит экишга тайёргарлик кўришда ҳам орқада қолаётир. Колхозда кўпгина ер ҳайдалмаган. 130 гектар ер ғўзапояси юлинмасдан ҳайдалган. Колхоз раҳбарлари ерга кўмилган ғўза гўнг бўлади, деган «назарияни» кашф этганлар. Ҳали ҳам 30 гектар ернинг ғўзапояси юлинмаган. Ерни бороналаш, чигит экишга тайёрлаш, маҳаллий ўғитни далага чиқариш ва бошқа ишларда ҳам анча жиддий камчиликлар рўй бераётир.

Автор, райондаги Каганович номли колхозда ҳам аҳвол шундай, лекин Мирзачўл район ташкилотлари ва МТСлари бу қолоқ колхозларга эътибор бермаётирлар, деб хулоса чиқаради.

Чиноз районидаги мухбиримиз **Ҳ. Мусурмонқулов** Оржоникидзе номли колхозда экиш кампаниясига тайёргарлик кўришнинг бориши тўғрисида хат ёзиб юборган. Хатнинг мазмунига қараганда, Оржоникидзе номли колхоз камқувват ва камҳосил колхозлардан ҳисобланади. Колхозда ўтган йил давлат пахта тайёрлаш плани фақат 75 процент бажарилган. Демак район ташкилотлари, шунингдек МТС колхознинг бу қолоқлиги сабабларини чуқур ўрганишлари, хўжаликни тиклаш ва мустаҳкамлаш тадбирларини кўришлари керак эди. Аммо колхоздаги ишнинг ҳозирги бориши район ташкилотларининг бу колхоздаги аҳвол билан қизиқмаётганликларини кўрсатади. Масалан, колхозда пахта майдонларининг ҳалигача қарийб ярми ҳам ҳайдалмаган. Маҳаллий ўғит тўплаш ва уни далага чиқариш ишларида ҳеч қандай тарғиб йўқ. Ўтган йили пахта тайёрлаш планини фақат ярмисини бажарган Тўлаган Бўриев, Ким Бон Сен, Солиҳа Муҳамадбоева ўртоқлар бошлиқ бригадалар далаларига бирон тонна ҳам маҳаллий ўғит чиқарилмаган. Ерларни бороналаш, нам тўплаш, чигит экишга тайёрлаш ишлари ҳам ғоят сифатсиз бажарилаётир. Колхозга моддий техника билан ҳам, ташкилотчилик йўли билан ҳам жиддий ёрдам бериш талаб этилади. Акс ҳолда бу колхозда экиш кампаниясини муваффақиятли ўтказиш ва мўл ҳосил етиштириш хавф остида қолади. Шундай бўлгач, колхоз бу йил ҳам ўз экономикасини мустаҳкамлаб олмайди, давлат планлари бажарилмай қолади.

Партия ва совет ташкилотлари ҳамда МТСлар ўтган йил қолоқ колхозларни кўтариш соҳасида анча тажриба ҳосил этдилар. Вазифа, ана шу тажрибани ва қолоқ колхозлар билан ишлаш методларини янада такомиллаштириб, бу йил районларда биронта колхознинг ҳам қолоқ бўлмаслигига эришишдан иборат бўлиши керак.

Илғор бригаданинг муваффақиятлари

Ўртоқ Абдукарим Суюнов Пискент районидаги Ворошилов номли колхознинг тажрибали бригада бошлиқларидан ҳисобланади. У бошлиқ бригада аъзолари ҳар йили ҳам пахтадан мўл ҳосил етиштириб келмоқдалар. Улар ўтган йили 116 гектар ернинг ҳар гектаридан давлатга 27 центнердан пахта топшириб, зиммаларига олган социалистик мажбуриятларини ортиғи билан бажарган эдилар. Меҳнатни тўғри ташкил қилиб, юқори ҳосил етиштириш ишига яхши раҳбарлик қилганлиги учун ўртоқ Суюнов «Ҳурмат белгиси» ордени билан мукофотланди.

Меҳнатсевар бригада аъзолари ўз муваффақиятларини мустаҳкамлаш мақсадида кўклам экиш кампаниясига ҳар тарафлама пухта тайёргарлик кўрмоқдалар.

Бригадада шу кунгача 250 тоннадан ортиқ маҳаллий ўғит пахта далаларига ташиб чиқарилиб, махсус тайёрланган чуқурларга кўмиб қўйилди. 500 кубометрга яқин ариқ ва зовурлар тозаланди. Бригада аъзоларининг бу йил ўз зиммаларига олган мажбуриятлари юксак. Улар гектаридан давлатга 30 центнердан пахта топшириш вазифасини ўз олдиларига асосий мақсад қилиб қўйганлар.

А. ТУРДИЕВ,
А. ОРТИҚОВ.

„Пишиб етилмаган“ масала

ЯНА ЎША ГАП

Кети узилмай чекилаётган папирос тутунидан хона димиқиб кетган. Ҳозир бўлганларнинг деярлик ҳаммаси кўрилаётган масала юзасидан сўзлади. Лекин шундай бўлса ҳам, масала яна аввалги ҳолича очиқ қолаётган эди. Чунки темир йўлчиларнинг вакиллари юз бераётган камчиликларга, давлатнинг юз мингларча сўм маблағининг совурилаётганлигига корхона хўжалик раҳбарларини айбдор деб билсалар, корхона вакиллари эса турли-туман важ ва баҳоналарни рўкоч қилиб, сувдан қуруқ чиқишга ҳаракат қилишарди.

Муҳокама қилинаётган масала янги масала ёки бирор проблема эмас эди. Бу масала юзасидан темир йўлчилар корхона вакиллари билан бир неча йиллардан бери тортишиб келишади.

... Ўртага бироз сукунат чўкди. Афтидан, ҳамма гап айтилиб бўлинганди. Эндиликда иш якунга қолган эди, холос.

— Хўш, шундай қилиб, нимага келишдик? — деди орқароқда ўтирганлардан бири жимликни бузиб. — Бор гапни айтдик, энди бундан кейин нима қиламиз, бирор хулосага келиш керак, ахир.

— Яхшиси юк ортиш-юк тушириш ишлари билан шуғулланадиган бригадаларнинг сменалаб ишлашини ташкил қилиш керак. — дейишди темирйўлчилар.—Унда вагон қачон берилса ҳам, юкни тезда тушириб олиш ва лозим бўлган юкни ортиш мумкин бўлади. Шундай қилсангизлар, ортиқча штраф тўламайсизлар.

Бу таклиф ҳаммага маъқул тушди. Корхона вакиллари вагонларни графикдан ортиқ ушлаб турмаслик ҳақида охирги ва қатъий ваъдани бердилар. Бу сафарги кенгашдан темир йўлчилар, айниқса хурсанд эдилар.

ШТРАФ УСТИГА ШТРАФ

Афсуски, темир йўлчиларнинг қувончи узоққа бормади. Юқоридаги кенгашдан сўнг бир неча ой ўтди, аммо аҳвол ўзгармай илгариги ҳолича қолаверди. Корхона вакилларининг ваъдаси ҳам одатдаги арзон ваъдалардан бўлиб чиқди. Темир йўлдан берилган вагонлар ўзларидаги юкнинг туширилишини яна илгаригидек суткалаб кутиб қолавердилар.

Қизил Тўқимачи станцияси атрофида жойлашган корхоналар ўтган беш йил мобайнида вагонларни нормадагидан ортиқ ушлаб қолганликлари учун темир йўлга 7 миллион сўм миқдорида штраф тўладилар. Биргина 1956 йилнинг ўзида 2 миллион сўмга яқин штраф тўланган. Корхоналарнинг штраф устига штраф тўлаши бу йил ҳам давом этмоқда. Шу йилнинг ўтган ойлари мобайнида темир йўлга 600 минг сўмдан ортиқ штраф тўланган. Тошкент ТЭЦи, хозрасчёт конторaси, «Таштекстильмаш», «Главметаллсбит» базаси ва янги бинокорлик материаллари заводи бошқа корхоналарга нисбатан бу соҳада айниқса «рекорд» қўймоқдалар.

Юқоридаги корхоналарнинг хўжалик раҳбарлари вагонларни белгиланганидан ортиқча ушлаб қолиш темир йўл транспорти графигининг бузилишига олиб келишини, неча юз минг сўмлаб тўланаётган штрафлар эса унумсиз харажатларни ошириб юборишини ва буларнинг ҳаммаси оқибатда давлат манфаатларига жиддий зарар етказаётганлигини ҳалигача тўла тушуниб етмаётирлар. Корхоналарда ортиладиган юклар вагонлар келгунча тахт қилиб қўйилмайди, юк ортилган вагонларни имкони борича тезроқ жўнатиш чоралари кўрилмайди. Темир йўл ёқасидаги транспорт ҳаракати учун зарур бўлган фронт вагонлардан тушириб олинган турли хил юклар сақланадиган складга айлантириб юборилган. Мана шундай тартибсизлик ва уюшқоқсизлик давлатга жуда қимматга тушмоқда. 1956 йилда тўқимачилик комбинати темир йўлга 120 минг сўм, Тошкент ТЭЦи 245 минг 461 сўм, «Таштекстильмаш» заводи 111 минг 424 сўм, хозрасчёт конторaси 137 минг 918 сўм, «Главметаллсбит» базаси 139,5 минг сўм штраф тўлаган. Мазкур корхоналарнинг шу йилнинг ўтган ойлари мобайнида тўлаган штрафлари сўммаси 500 минг сўмдан ортиб кетди.

Янги бинокорлик материаллари заводидаги аҳвол айниқса характерлидир. Шу сабабли биз бу ҳақда алоҳида тўхталиб ўтамиз. Завод 1956 йилда берилган вагонларни нормадагидан 3728 вагон-соат ортиқ ушлаб қолди ва бунинг учун темир йўлга 147 минг 927 сўм штраф тўлади. График бўйича ҳар бир вагон 3 соат ўрнига 20 соатдан, ёки нормадагидан ҳар бир вагон 17 соатдан ортиқ ушлаб турилган. Шу йилнинг ўтган ойлари мобайнида вагонлар нормадагидан 2 минг вагон-соат ушлаб қолинган. Бунинг учун корхона бир неча ўн минг сўм штраф тўлади. Айрим кунлари вагонлар 3 соат ўрнига 38 соатлаб ушлаб қолинган.

Станция ходимлари мавжуд камчиликларни аниқлаб, неча ўнлаб акт туздилар ва корхона раҳбарларидан юк тушириладиган майдонларни тартибга келтиришни ҳамда юк ортиш-юк тушириш операцияларини нормал ташкил этишни талаб қилдилар. Темир йўлчиларнинг бу ҳақли талабларига завод раҳбарлари «темир йўл шохобчаси бизники, шундай бўлгач, ўз хўжалигимизни ўзимиз хоҳлаганча юргизамиз», деб жавоб бермоқдалар ва ўжарлик қилиб ўз билганларича иш тутмоқдалар.

ОҚИБАТСИЗ ҚОЛАЁТГАН ҚАРОР ВА ЁЗИШМАЛАР

Станция маъмурияти темир йўл шохобчаларини тартибга келтиришни талаб қилиб, юқоридаги корхоналарнинг раҳбарларига, жумладан янги бинокорлик материаллари заводининг директори ўртоқ Першаковга расмий равишда бир неча марта мурожаат қилди. Лекин завод ва база раҳбарлари темир йўлчиларнинг бу ҳақли талабларига қулоқ солиш ўрнига ҳамон ўжарлик қилиб келмоқдалар. Бекордан-бекорга кетаётган давлатнинг кўп маблағлари уларни заррача бўлса ҳам ачинтирмаётир.

Жуда кўп ёзишмалардан сўнг ҳам ҳеч қандай натижа чиқмагач, станция маъмурияти бу масалани юқори ташкилотлар олдига қўйди. Жумладан, Ўзбекистон ССР Бинокорлик материаллари саноати министри ўртоқ Йўлдошевга, Ўзбекистон ССР Қурилиш министри ўртоқ Иброҳимовга, «Средазгидроэнергострой» бошқарувчиси ўртоқ Пожаровга ва бошқа ўртоқларга расмий равишда бир эмас, балки бир неча бор мурожаат қилинди ва мазкур корхоналардаги аҳволни тубдан яхшилаш юзасидан тезликда зарур бўлган тадбирларни кўриш илтимос қилинди. Афсуски, бу ўртоқлар жойлардан келган сигналларга ўз вақтида қулоқ солиш ва ҳақиқий аҳволни чуқур ўрганиб, камчиликларни тугатиш юзасидан бирор тадбир кўриш уёқда турсин, ҳатто темир йўлчиларга қуруқ жавоб беришни ҳам ўзларига эп кўрмадилар.

Шундан сўнг графикни қўпол равишда бузаётган айрим корхона раҳбарлари, жумладан шиша идишлар заводининг директори ўртоқ Бобожоновнинг иши тегишли ҳужжатлар билан биргаликда Тошкент участкасининг транспорт прокурорига берилди. Станция маъмурияти транспорт прокуроридан ҳужжатларни ҳар тарафлама ўрганиш ва ҳақиқий айбдорларни топиб, жавобгарликка тортишни илтимос қилган эди. Лекин Тошкент участкаси транспорт прокурори вазифасини бажарувчи биринчи класс юристи ўртоқ Когинов ҳақиқий аҳволни ўрганиш ва айбдорларни тартибга чақириш ўрнига, бу масалага жуда енгил-елпи ёндошган. У, шу йил 13 мартда ёзган жавобида, юз бераётган аҳволга шиша идишлари заводи эмас, балки бошқа корхоналар айбдор, шу сабабли ҳар икки ўртадаги ёзишмаларни ва ҳужжатларни прокуратура участкасининг архивига топшириш ҳақида қарор қилдик, дейди. Хўш, бошқа корхоналар айбдор экан, нега уларнинг раҳбарлари огоҳлантирилмади, у ерлардаги аҳвол ўрганилмади? Ўртоқ Когинов булар билан қизиқмаган ва масалани принципсиз ҳал қилган.

Қизил Тўқимачи станциясининг маъмурияти ва партия ташкилоти Фрунзе район партия комитетига мурожаат қилиб, мазкур корхоналардаги камчиликларни муҳокама қилишни талаб қилди. Район партия комитети саноат корхоналари ва темир йўл транспорти вакиллари билан биргаликда завод ва базалардаги шохобчаларда вагонларнинг графикдан ортиқ ушланиб қолаётганлиги масаласини муҳокама қилди. Район партия комитети база ва заводларнинг хўжалик раҳбарларини қатъий огоҳлантирди ва темир йўл шохобчаларида юк ортиш-юк тушириш ишларини кеча-кундуз узлуксиз равишда ташкил этиш ҳақида қарор қабул қилди. Афсуски, бу чора ҳам корхона раҳбарларига таъсир қилгани йўқ. Улар район партия комитетининг қарорини ҳеч қандай асос бўлмагани ҳолда бажармадилар. Шундан сўнг станция маъмурияти бу масалани яна райком муҳокамасига қўйди. Район партия комитети яна худди юқоридагидек қарор қабул қилди. Лекин бу қарор ҳам бажарилмаётир.

НИМА ҚИЛИШ КЕРАК

Хўш, нега шунча ёзишмаларнинг ҳеч бир натижаси бўлмаётир, нега район партия комитетининг қарори бажарилмаётир, нега корхона ва базалар ҳамон темир йўлга штраф тўламоқдалар? Бу саволга корхоналарнинг директорлари жуда ғалати, ёпишмаган жавоб қайтармоқдалар. Уларнинг айтишига қараганда, темир йўл шохобчаларида юк ортиш-юк тушириш операцияларида тунги сменалар ташкил қилинмаган, шу сабабли кечаси юк билан келган вагонлар то эрталабгача, яъни ишчилар келгунча туриб қолмоқда.

Шундай бўлгач, умумишнинг манфаати учун тунги сменалар ташкил этиш мумкин эмасми? Бу саволга корхона раҳбарлари, жумладан янги бинокорлик материаллари заводининг директори Першаков, Тошкент ТЭЦ бошлиғи Батарин, шиша идишлари заводининг директори Бобожонов ва бошқа ўртоқлар, бунга бизда имконият йўқ, чунки тунги сменалар ташкил этиш учун штат берилмаган, деб жавоб берадилар. Уларнинг айтишига қараганда, бу масала министрликлар олдига бир неча бор қўйилган, бироқ бу соҳада қатъий бир фикрга ҳали келинганча йўқ. Ваҳоланки, корхоналар томонидан темир йўлга тўланаётган жуда кўп миқдордаги штрафларнинг бир қисми ҳисобига шохобчаларда тунги сменалар ташкил этиш мумкин. Шундай қилинса, бу тадбир корхоналар учун ҳам, темир йўл транспорти учун ҳам фойдали бўлар эди. Бироқ, нима учундир корхона раҳбарлари бу масалани узил-кесил ҳал қилишни ҳамон орқага сурмоқдалар.

Ёғоч ишлаш заводи, марказий материал склади, ремонт-механика ва бинокорлик материаллари заводида ҳамда бошқа корхоналарда юк ортиш-юк тушириш ишлари билан шуғулланадиган махсус бригадалар йўқ. Шу сабабли мазкур корхоналарга вагонлар келса, турли цехлардан юк тушириш операцияларига ишчилар чақирилади. Бу эса ўз навбатида ишлаб чиқаришга зарба беради.

Станция атрофида 30 га яқин корхона ва турли база-складлар жойлашган. Уларнинг темир йўл шохобчаларидаги ишларини яхшилаш учун, бизнинг фикримизча, юк ортиш-юк тушириш ишларини ўзаро кооперативлаштириш лозим. Бунинг учун мавжуд корхоналардаги механизмлар ва ишчи кучлари бирлаштирилиб, юк ортиш-юк тушириш конторасини тузиш лозим. Бу контора, ҳеч шубҳасиз, тўланаётган штрафлар суммасининг миқдоридан бир неча баравар арзонга тушади. Бу контора станция атрофида жойлашган барча ташкилотларга хизмат қилади. Агар шундай қилинса, шохобчаларда вагонларнинг бекор туриб қолишини бутунлай тугатиш, вагонлар оборотини тезлатиш, юк ортиш-юк тушириш ишлари таннархини кескин суратда камайтириш имконияти туғилади. Бу соҳадаги уюшқоқсизлик ва тартибсизликлар, шунингдек тўланаётган минг-минг сўмлаб штрафлар ҳам йўқотилади. Давлат ва халқ манфаатлари, ҳаётнинг ўзи шуни талаб қилмоқда.

Неча ўнлаб кенгашларда, мажлис ва йиғилишларда қайта-қайта муҳокама қилинган бу масала афтидан, ҳали «пишиб етилмаган»га ўхшайди. Агар масалага шу хилда муносабатда бўлинадиган бўлса, унинг ҳал қилинишини яна узоқ йиллар кутишга тўғри келади. Бу эса ўз навбатида давлат ва халқ манфаатларига зарар етказади.

И. СУЛАЙМОНОВ.

ҚАРДОШЛАРИМИЗ КУЙЛАЙДИ

Суратда: Тожикистон ССР халқ артисти **Р. Галибова** ашула айтмоқда. Халқ чолғу асбоблари ансамбли жўр бўлмоқда.

Р. Альбеков фотоси.

АШИРМАТ

ҚОЗОҚ ҚЎШИҒИ

Йигит сўнгги пиёла
Қимизини шимирди,
Қозиқда боғлиқ ола —
Учар оти пишқирди.
Отга қушдай қўнди у
Ва тикилди кенг чўлга,
Қоматини эгдию,
Ёрни кўтарди қўлга.
Шамолдай бўлди ғойиб,
Ёр лабида қолди хол,
Бечора қиз уялиб
Қараса, йўқ гул рўмол.
Ойлар ўтгач, хат келди:
«Рўмолинг қўйнимда...» — деб,
Вафоға тилхат келди:
«Висолинг ўйимда» — деб.
У дебди: кеча чиққан
«Правда»ни ўқиб кўр,
Ёринг жангда чиниққан,
Тез қайтарман. Кутиб тур.

Аъзам СИДҚИ

ЁШЛИК МЕҲРИ

Тонг отгунча чароғон боғда
Сайр қилди мен билан дилдор,
Ўзимни мард тутиб шу чоғда
Этай дердим ишқимни изҳор.
Хайр, деди қилиб табассум
Кетиб қолди дилга ёқиб ўт,
Кўз олдимда ҳамон у маъсум
Якка қолиб қиламан сукут.
Ёдимдадир ширин суҳбати,
Ёдимдадир кулгиси, нози,
Кўз олдимда гўзал сурати,
Эшитилар майин овози.
Гўё ҳамон биргамиз, бирга,
Шунда гудок чалинди бирдан,
Мен жўнадим корхонам томон
Бошим қотиб, турли фикрдан,

* * *

Деразангнинг олдида бироз
Тўхтаб, сенга ташладим нигоҳ,
Уйғоқ бўлсанг, берайин овоз,
Ётган бўлсанг, бир боқай,
деб, оҳ!
Ҳарир парда орқасида сен
Китоб ўқиб ўлтирибсан жим.
«Афсус, ойнинг юзини секин
Юпқа булут қоплади» дедим.
Тонгга қадар бирга бўлсак ҳам,
Яна келдим соғиниб, ёрим,

Мирзо ТУРСУНЗОДА

УЙИМИЗ У ҚАДАР УЗОҚ ҲАМ ЭМАС

I

Ваъда бердинг меҳмоним бўлишга,
Жононлараро жоним бўлишга,
Кеча-кундуз йўлингга мен интизор,
Сен келарсан, деб мен ҳануз умидвор.
Йўлларингга қарайвериб толди кўз,
Қачон-қачон келасан, эй ширинсўз?
Уйимиз у қадар узоқ ҳам эмас,
Балки сиздай гўзал назарга илмас.

II.

Янги шаҳар қучоғида ўсдик биз,
Яйраб-яшнаб кўнгил қўйдик иккимиз,
Шаҳаримиз обод, кўркам бир гулшан,
Сайр қилиб юриш учун кенг чаман.
Уйимизнинг қайдалигин биларсан,
Кўчабоғдан тўғри ўтиб келарсан,
Уйимиз у қадар узоқ ҳам эмас,
Балки сиздай гўзал назарга илмас.

III.

Сени ўйлаб ортаётир диққатим,
Сен шунчалик, бевафо, бераҳим,
Қани энди сен ҳам мени ёд этсанг,
Ёд этиш-ла юрагимни шод этсанг.
Шу кунгача бўлиб келдинг камнамо,
Инсофга кир, энди келиб, қил вафо!
Уйимиз у қадар узоқ ҳам эмас,
Балки сиздай гўзал назарга илмас.

Аминжон ШУКУҲИ

ОЛТИН СОЧЛАР, ЗАНГОР КЎЗЛАР

Мафтун этиб, бағримни эзиб,
Яна қандай мақсадни кўзлар?
Қолди мангу қалбимга сингиб
Олтин сочлар ва зангор кўзлар.
Эшитганда ёқимли ялла,
Эсга тушар у гулгун юзлар,
Кўз олдимда қилади жилва
Олтин сочлар ва зангор кўзлар.
Шу лолазор баланд тоғлардан
Оққан шаффоф чашма ҳам сўзлар,
Қўшиқ парвоз этар боғлардан:
«Олтин сочлар ва зангор кўзлар...».
Меҳр қўйиб куйлайман мудом
Чақнаса ҳам кўкда юлдузлар:
«О, соғиндим, келинг шу оқшом,
Олтин сочлар ва зангор кўзлар».
Ёқимлидир меҳру, хислатинг,
Сени деймаn кечаю кундуз,
Қалбимдадир номинг, суратинг:
Олтин сочлар ва зангор кўзлар...

О Қ Й Ў Л!

Эртага Тошкент вокзалида пойтахт жамоатчилиги қардош тожик халқининг маданият арбоблари, ёзувчилари, санъаткорлари, рассомлари билан учрашадилар. Сталинободдан Ватанимизнинг улуғ пойтахти Москвага йўл олган поездни Тошкент зўр қувонч, меҳмондўстлик билан кутиб олади. Жамоатчилик тожик адабиёти ва санъати декадаси қатнашчилари — азиз қардошлар билан учрашар экан, уларга янги ижодий муваффақиятлар тилаб қолади.

Апрель ойининг биринчи ярмида Москвада ўтказиладиган тожик совет адабиёти ва санъати декадаси қардош тожик халқининг Коммунистик партия раҳбарлиги остида шаклан миллий, мазмунан социалистик маданияти тез суръатлар билан равнақ топаётганлигининг янги, ёрқин намойишига айланади. Тожикистон ёзувчилари ва санъаткорлари катта синовдан муваффақиятли ўтиш учун, унга пухта тайёргарлик билан бормоқдалар.

Тожикистон ССР Давлат нашриёти тожик совет адабиётининг отаси Садриддин Айнийнинг ўн томлик асарлар тўпламини нашр қилмоқда. Отоқли ёзувчининг қарийб ҳамма асарларини ўз ичига олган бу тўпламларни нашрга тайёрлашда адабиётшунослар, илмий ходимлар ва ёзувчилар самарали, ижодий иш олиб бормоқдалар.

Тожик совет адабиётида проза жанри поэзия каби тез ривожланиб бораётир. Тожик адиблари ҳозирги замон Тожикистон ҳаётидан олинган, машҳур пахтакорлар, чорвадорлар, шахтёрлар ва бошқа шу каби саноат корхоналари ва қишлоқ хўжалиги илғор кишиларининг ҳаётларини акс эттирган йирик асарлар яратмоқдалар. Талантли ёзувчилардан С. Улуғзоданинг «Янги ер» романи ва «Ёшлигимиз тонгги» повести, Жалол Икромийнинг «Дўст» романи, Раҳим Жалилнинг «Кўмир қазувчилар» романи, Фотиҳ Ниёзийнинг «Вафо» повестининг иккинчи китоби шулар жумласидандир. Бу асарлар, шунингдек, «Тожик ҳикоялари», «Тожик очерклари» тўпламлари ҳам Москва китобхонларига тақдим этилади.

Декада муносабати билан Тожикистон шоирларининг бир қанча поэтик асарлари нашр этилди. Декадага олиб борилаётган поэтик асарлар орасида Мирзо Турсунзоданинг бир томлик «Танланган асарлар»и, «Ҳасан аравакаш» поэмаси, «Мен озод Шарқдан», «Осиё овози» цикллари, Мирсаид Миршакарнинг «Ленин Помирда» поэмаси, Ғаффор Мирзонинг «Асрор», Холзоданинг «Икки ҳаёт», Файзулла Ансорийнинг «Қуёш чиқаётир» поэмалари бор. Булардан ташқари, тожикистонлик шоирлардан Розия Озод, Боқи Раҳимзода, Деҳотий, Аширмат, В. Крилов ва бошқаларнинг шеърлари рус тилида тўплам қилиб нашр этилди. Шунингдек, китобхонлар «Тожик поэзияси куни», «Тожик поэзияси антологияси», «Тожик совет драматургияси» тўпламларини оладилар.

Қардош Тожикистон санъаткорларининг ижодий муваффақиятлари каттадир. СССР халқ артисти Қосимов, талантли артистлар Ҳанифа Мавлонова, Рена Галибова, Ашура Носирова ва бошқаларнинг номлари фақат Тожикистондагина эмас, балки бутун мамлакатимизда машҳурдир. Қардош Тожикистон санъаткорлари ўз маҳоратларини йилдан-йил ошириб, халқимизга манзур бўладиган янги репертуарлар яратмоқдалар.

Лоҳутий номли тожик академик драма театри «Саодат», «Қалб қалбни сезади», «Дохунда» ва «Король Лир» спектаклларини томошабинларга муваффақиятли кўрсатиб келмоқда. Бу спектаклларнинг айримлари декада кунларида Москва томошабинларига кўрсатилади. С. Айний номли опера ва балет театри «Пўлат ва Гулрў», «Мазепа» операларини, «Лайли ва Мажнун», «Дилбар» балетларини саҳналаштирди.

Декадага тожик ашула ва рақс ансамбли ўзининг янги репертуарлари билан қатнашади. 75 кишидан иборат бўлган бу ансамбль Москва томошабинларига кўрсатиш учун бир неча бўлимдан иборат бўлган катта концерт программаси тайёрлади. Программада ҳозирги замон темаларида ёзилган музика асарлари, шунингдек ашула ва рақслар бор.

Тожикистон кинодраматурглари декада кунларида Москва экранларида ўзларининг янги фильмларини — «Абу Али ибн Сино», «Рудаки», «Дохунда» ва «Менинг дўстим Наврўзов» бадиий фильмларини кўрсатадилар.

Тожикистон рассомлари Москва томошабинлари учун 600 га яқин экспонат тайёрладилар. Улар орасида графика, скульптура, театр эскизлари, халқ қўл санъати намуналари, рангли фотографиялар ва бошқа нафис санъат буюмлари бор.

Декада қатнашчилари москваликлар билан учрашишни ҳаяжонланиб кутмоқдалар. Улар 1949 йилнинг сентябрида ўтказилган иккинчи декададан буён қўлга киритган муваффақиятларини, санъат ва адабиёт янгиликларини пойтахт жамоатчилигига таништирадилар, уларнинг маслаҳатларини ва истакларини кутадилар.

Қардош тожик халқининг маданий тараққиёти, ижодий муваффақиятлари билан бутун совет халқи каби ўзбек халқи ҳам фахрланади. Шунинг учун ҳам азиз дўстларимизни улуғ пойтахтга кузатар эканмиз, уларга янги ижодий муваффақиятлар тилаймиз. Оқ йўл, қардошлар!

ҚОРАТУПРОҚЛИ БЎЛМАГАН МАРКАЗИЙ ДОИРАДАГИ ОБЛАСТЛАР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ХОДИМЛАРИНИНГ КЕНГАШИ

29 мартда Катта Кремль Саройида қоратупроқли бўлмаган марказий доирадаги областлар қишлоқ хўжалик ходимларининг кенгаши очилди. Кенгаш чорвачилик маҳсулотлари, айниқса гўшт етиштиришни ва давлатга топширишни янада кўпайтириш тадбирларини муҳокама қилишга бағишланган.

Н. А. Булганин, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов ўртоқлар президиумда пайдо бўлганларида кенгаш қатнашчилари уларни давомли қарсаклар билан кутиб олдилар.

Кенгашни КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Н. И. Беляев очди.

Кенгашнинг биринчи кунида кенгашда қатнашувчи область партия комитетлари секретарлари ва область ижроия комитетлари раисларининг ахборотлари тингланди.

Кенгашда КПСС Москва область комитетининг биринчи секретари И. В. Капитонов, КПСС Смоленск область комитетининг секретари П. И. Доронин, КПСС Тула область комитетининг секретари А. И. Хворостухин, Рязань область ижроия комитетининг раиси И. В. Бобков, КПСС Владимир область комитетининг секретари К. Н. Гришин, КПСС Калинин область комитетининг секретари Ф. С. Горячев ва Рязань область партия комитетининг секретари А. У. Петухов ўртоқлар чиқиб гапирдилар.

29 март кечки мажлисда КПСС Иваново область комитетининг секретари Ф. Е. Титов сўзга чиқди. У, область қишлоқ хўжалигининг паст даражада бўлганлигини характерлаб, область ташкилотлари уни юксалтириш учун қандай чоралар кўраётганликларини айтди.

Калинин область, Красний Холм район ижроия комитетининг раиси С. И. Киселев районидаги зиғиркорларнинг муваффақиятлари тўғрисида гапириб берди.

Кенгашда Смоленск область, Смоленск районидаги Калинин номли колхознинг раиси Д. Е. Курбатов, Тула области, Ефремов районидаги Ленин номли колхознинг раиси Г. Б. Тимофеев, Владимир областидаги Владимир МТСининг директори И. С. Морозов, Калуга области, Мешчов район партия комитетининг секретари Т. В. Кряквин ҳам сўзладилар.

30 мартда кенгаш ўз ишини давом эттирди. (ТАСС).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЁЗУВЧИ К. И. ЧУКОВСКИЙНИ ЛЕНИН ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Совет адабиётини ривожлантиришдаги хизматлари учун ва туғилган кунига етмиш беш йил тўлиши муносабати билан ўртоқ Корней Иванович **Чуковский Ленин** ордени билан мукофотлансин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1957 йил 29 март.

ОТОҚЛИ ШОИР

Совет болаларининг севимли шоири, уста таржимон, адабиётшуносликка оид ва танқидий машҳур асарларнинг автори Корней Иванович Чуковскийнинг туғилганига бугун 75 йил тўлади.

Корней Иванович Улуғ Ватан уруши йиллари бир қанча вақт Тошкентда яшаган, ижод қилган эди. Унинг ўша йилларда Тошкентда нашр этилган «Ўзбекистон ва болалар» китобини ҳозиргача ёшларимиз севиб ўқийдилар. Отоқли шоир ўзининг бу китобида уруш келтирган кулфатлар туфайли ота-онасиз қолиб Ўзбекистонга эвакуация қилинган ўн минглаб гўдакларни ўзбек халқи ўз қучоғига олиб, севимли фарзандидек меҳрибонларча тарбиялаганини ифодалайди.

Корней Чуковский ўзбек шоирларига дўстона ёрдам бериб уларнинг шеърларини рус тилига таржима қилади, «Ўзбекистон шоирлари» шеърлар тўпламини нашр эттирди.

Корней Чуковскийнинг ҳаёт йўли бетиним меҳнат ва изланишдан иборат бўлиб ҳамма учун ибратлидир. У ўзининг 56 йиллик адабий фаолияти даврида талай китоблар ёзди, жуда кўп китоб ва журналларга редакторлик қилди. Совет ёшлари унинг «Мойдадир», «Крокодил», «Федорнинг қайғуси», «Ўғирланган қуёш», «Айболит», «Ажойибот-дарахт» каби асарларини завқланиб ўқиб келмоқда.

Корней Чуковскийнинг номи Улуғ Октябрь революциясидан олдин ҳам машҳур эди. Ўша вақтда ёзган танқидий асарлари ва фельетонлари унинг ўткир истеъдодидан далолат берарди. У 1905 йил революциясидан кейин реакция йилларида либерал интеллигенциянинг фикрлар ифодачиси сифатида танилган эди. К. И. Чуковский «Русская мисль», «Нива», «Речь», «Веси» ва бошқа журналларга ўз асарлари билан актив қатнашди. «Чеховдан бизнинг кунларимизгача» (1908), «Танқидий ҳикоялар» (1911), «Юз ва ниқоблар» асарларини яратди.

Корней Чуковский революциядан кейин Некрасов асарлари билан жиддий шуғулланди, унинг 15 минг мисрадан ортиқ шеърини топиб нашр эттирди, улуғ шоирнинг чор цензураси ўчириб ташлаган қимматли мисраларини тиклади, шу билан бирга уста таржимон ва айниқса болалар шоири сифатида танилди.

«Репин, Горький, Маяковский» номли эсдаликлар китоби, «Таржима санъати» ва бошқа асарлари Чуковскийнинг энг қимматли китобларидан ҳисобланади. Унинг «Некрасовнинг маҳорати» китоби Ленин мукофотига тавсия этилди. Кўпгина асарлари чет эл мамлакатларида қайта-қайта нашр этилаётир. Совет китобхонлари Редьярд Киплинг эртакларини, Марк Твеннинг «Том Сойер»ини ва «Робинзон Крузо», «Барон Мюнхаузеннинг бошидан кечирганлари» ва бошқа жаҳон адабиётининг машҳур асарларини Чуковский таржимасида ўқиганлар.

Корней Чуковский ҳозир қизғин ижод билан банд. У Шаляпин, Кропаткин, Луначарскийлар билан учрашган. Горький билан бирга ишлаган, Короленко, Куприн, Бунин, Леонид Андреев, Александр Блок, Алексей Толстой, Маяковский каби отоқли ёзувчилар билан қизғин суҳбатда бўлган. Буюк рассом И. Репин 1910 йиллардаёқ унинг портретини чизган. Корней Иванович Чуковский ҳозир рус маданиятининг ана шу ажойиб арбоблари ҳақида эсдаликлар ёзмоқда.

Толмас ва чарчамас ижодчи, севимли шоиримиз Корней Иванович Чуковскийга узоқ умр, янги ижодий муваффақиятлар тилаймиз.

СОВЕТ КОМПОЗИТОРЛАРИНИНГ БУТУНИТТИФОҚ ИККИНЧИ СЪЕЗДИ

Совет композиторларининг Бутуниттифоқ иккинчи съезди 29 мартда Москва Кино уйида ўз ишини давом эттирди. Профессор Б. Ярустовский музика-саҳна драматургияси проблемаларига бағишланган қўшимча доклад қилди. (ТАСС).

ЎРТА ОСИЁ РЕСПУБЛИКАЛАРИ ВА ҚОЗОҒИСТОН КИНОСТУДИЯЛАРИ ХОДИМЛАРИНИНГ КЕНГАШИ

Ўзбекистон пойтахтида Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон киностудиялари ходимларининг кенгаши ўтказилди. Сценариячилар, режиссерлар, операторлар, рассомлар ва кино саноатининг бошқа ходимлари КПСС XX съезди қарорлари муносабати билан совет бадиий кинематографиясининг вазифалари тўғрисида СССР Маданият министрлиги ҳузуридаги фильмлар ишлаб чиқариш Бош бошқармасининг бошлиғи И. А. Рачукнинг докладини муҳокама қилдилар.

Кенгашда кейинги йилларда чиқарилган янги бадиий фильмлар муҳокама қилинди. Тошкент студияси Тожикистон санъат усталари билан ижодий ҳамкорликда «Абу Али ибн Сино» картинасини, «Стадионда учрашамиз» комедиясини, шунингдек «Қутлуғ қон» номли тарихий картинани яратди. Сталинобод кино усталари «Дохунда» фильмини, Ашхобод кино усталари «Оллан оиласи», Олмаота кино усталари қўриқ ерларни ўзлаштирувчиларга бағишланган «Миллиард учун кураш» ва «Биз шу ерда яшаймиз» номли фильмларни муҳокамага қўйдилар.

Кенгаш қатнашчилари миллий студияларнинг ишида ҳали ҳам мавжуд бўлган камчиликларни кўрсатдилар. Улар яхши мазмундор сценарияларнинг йўқлиги Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг ижодкорлик турмуши ҳақида юксак бадиий кино асарлари яратишда жиддий тўсқин бўлаётганлигини айтдилар. Студияларнинг коллективлари ҳозирги замон темаларидан кам фойдаланадилар. ССР Иттифоқи Маданият министрлиги ва унинг Бош бошқармалари жойлардаги киностудияларнинг ижодий фаолиятига бўш раҳбарлик қилаётганликлари учун жиддий танқид қилиндилар. (ЎзТАГ).

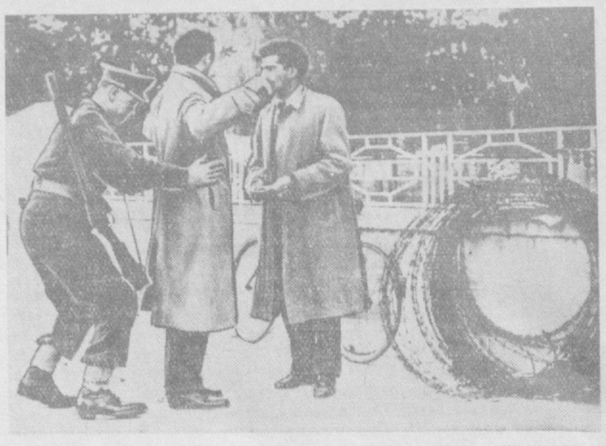

Қуролланган инглиз солдатлари Кипрнинг Никозия кўчаларида йўловчиларни ушлаб, тинтув ўтказмоқдалар. **Суратда:** Никозия кўчасида ёш йигитчани тинтув қилиш пайти.

Афина фотоагентлигининг фотоси.

Франция Миллат мажлисида

ПАРИЖ, 29 март. (ТАСС). Миллат мажлисида ҳукуматнинг умумий сиёсати юзасидан бир неча кун давом этган мунозаралар тамом бўлди. Маълумки, бу мунозараларга ҳукумат сиёсатининг кўнгилсиз оқибатлари муносабати билан француз аҳолисининг турли табақалари ўртасида тобора ўсиб бораётган ташвишланишни авж эттираётган саволлар берилиши сабаб бўлган эди. Мунозара вақтида Франциянинг иқтисодий ва молиявий аҳволи проблемаларига тўхталиб ўтилди, Франциянинг иқтисодий ва молиявий аҳволи кейинги вақтда айниқса Мисрга қарши қилинган агрессия натижасида анча даражада ёмонлашди. Депутатлар «умумий бозор» ва Евратом тузиш планлари Франция учун жиддий хавф туғдириши мумкин, деб кўрсатиб, шу муносабат билан ташвиш билдирдилар. Жазоир проблемаси мунозараларнинг марказий темаси бўлди. Сўл группаларнинг вакиллари Жазоирдаги урушнинг чўзилиб кетганлиги Француз халқи учун оғир оқибатлар келтирганлигини таъкидладилар ва бу мамлакатда миллий озодлик ҳаракатини бостириш учун кескин методлар қўлланилаётганлигига қарши норозилик билдирдилар.

Мунозараларнинг охирида ташқи ишлар министри К. Пино ва министрлар советининг раиси Ги Молле нутқ сўзладилар. Ги Молле ўзининг кенг нутқида саволларнинг авторларига жавоб қайтарди. У ўнг депутатларнинг талабларига ён бериб, конституцияни реформа қилишга, жумладан «ижроия ҳокимиятнинг кўпроқ барқарор бўлиши»ни кўзда тутиб реформа қилишни (яъни ижроия ҳокимият ваколатини қонун чиқарувчи органларнинг ҳуқуқларини камситиш ҳисобига кенгайтиришни) ёқлаб гапирди.

Ги Молле иқтисодий аҳволга тўхталиб, мавжуд қийинчиликларни эътироф қилди ва Франция камчил хомашё ва ёқилғи келтириш имкониятига эга бўлмоқ учун ишлаб чиқаришни кўпайтириши ҳамда товарларни кўпроқ экспорт қилиши лозим, деди. Ги Молле яна Жазоир билан Франция метрополияси ўртасидаги алоқани сақлаб қолиш зарурлигини таъкидлади ва ҳукуматнинг «Жазоир аҳолиси учун уларнинг чиқиши ва диний эътиқодидан қатъий назар тенг ҳуқуқликни» таъминлаш ниятида бўлганлигини айтди. Ги Молле ўзининг миллий озодлик курашининг қатнашчилари билан «уруш ҳаракатларини тўхтатиш» тўғрисида музокаралар бошлаш тўғрисидаги таклифини яна такрорлади. Бироқ, унинг сўзларидан маълум бўлишича, бу таклиф ҳақиқатда сўзсиз таслим бўлиш талабидан иборатдир.

Ги Молле ўзининг АҚШ президенти Эйзенхауэр билан олиб борган музокараларига тўхталиб таъкидладики, улар ўртасида «Европа қитъаси ва Европа ташкилотининг асосий проблемалари юзасидан» битимга эришганлар.

Ги Молле ҳукуматнинг Европа масалаларидаги сиёсатини ёқлаб айтдики, Евратом ва «умумий бозор» тўғрисидаги шартномаларни ратификация қилиш ҳақидаги қонун проекти ҳозироқ Миллат мажлиси бюросига тақдим этилган. У қўшимча қилиб айтдики, ҳукумат мазкур шартномаларнинг яқин орада ратификация қилинишига эришмоқчи. Маълумки, бу шартномалар Европани парчалаб юборишга қаратилган ва умумий Европа ҳамкорлиги ва хавфсизлигини таъминлашга мутлақо ёрдам бермайди.

Яқин ва Ўрта Шарқдаги аҳволга келганда Ги Молле ҳукуматнинг бу районларда арабларга қарши олиб бораётган сиёсатини оқлади.

Ги Молле социалистик группа томонидан киритилган ва ҳукуматнинг сиёсатини маъқуллайдиган резолюциянинг қабул қилинишини талаб қилиб, ишонч билдириш тўғрисидаги масалани қўйди.

Миллат мажлисининг 28 март тунги мажлисида Ги Молле ҳукуматига ишонч билдириш тўғрисидаги масала овозга қўйилди. Ҳукуматга ишонч билдирувчи резолюция 188 овозга қарши 221 овоз билан қабул қилинди.

КУНЬМИНДА ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙ БИЛАН У НУ ЎРТАСИДАГИ МУЗОКАРАЛАР

ПЕКИН, 29 март. (ТАСС). Синьхуа агентлигининг хабар беришича, бугун тушдан кейин Куньминда Хитой Халқ Республикаси Давлат кенгашининг бош министри Чжоу Энь-лай билан Бирма Иттифоқи бош министри У Ну ўртасида музокаралар бўлган. Музокаралар самимий вазиятда ўтган.

Музокаралар вақтида Бирма Иттифоқи бош министрининг ўринбосари ва ташқи ишлар министри Соа Кун Чо ва Бирма Иттифоқининг Хитой Халқ Республикасидаги элчиси У Хла Маунг, Хитой Халқ Республикаси Давлат кенгаши бош министрининг ўринбосари Хэ Лун ва бошқа расмий кишилар ҳозир бўлдилар.

Неру Ҳиндистон Миллий конгресс партияси парламент фракциясининг раҳбари қилиб сайланди

ДЕҲЛИ, 29 март. (ТАСС). Деҳли радиосининг хабар беришича, бугун Ҳиндистон Миллий конгресс партиясининг парламент депутатлигига сайланган аъзолари йиғилишида Ҳиндистон бош министри Неру яна Ҳиндистон Миллий конгресс партияси парламент фракциясининг раҳбари қилиб сайланди.

Редактор ўринбосари
М. ҚОРИЕВ.

ТЕАТРЛАРДА:

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА — 31/III да кундуз ва кечқурун **Ганг дарёсининг қизи.**

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 31/III да кундуз **Қизил гул** («Аленький цветочек»), кечқурун **Кармен,** 1/IV да кундуз **Уйқудаги гўзал,** кечқурун **Чио-Чио-Сан.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 31/III да кундуз **Тоҳир ва Зуҳра,** кечқурун **Фарҳод ва Ширин.**

ЭСТРАДА ТЕАТРИДА — 2, 3, 5, 6, 7 апрелда Ўзбекистон халқ ҳофизи **Маъмуржон Узоқов концертлари.** Билетлар сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — **Н. П. Гладильшчиков гастроллари.** Бугун 3 марта томоша кўрсатилади (кундуз соат 1, 4 ва кеч 8 да).

КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОДИНА» — эрталаб соат 9 дан ва кеч 10-45 минутда **Икки океан сири** (1 ва 2-серия), кеч соат 7 яримда **Мирза Ғолиб,** кеч 9 да кенг экранли фильм **Пролог.**

НАВОИЙ НОМЛИ, «ИСКРА», «ЁШ ГВАРДИЯ» — кундуз ва кечқурун **Икки океан сири** (1 ва 2-серия).

«УЗБЕКИСТОН» — кундуз ва кечқурун **Икки океан сири** (1 ва 2-серия), кундуз соат 3 да **Мирза Ғолиб.**

АҲОЛИГА
16 лампали, экранининг катталиги 280x210 миллиметрли
„Рекорд“ телевизорлари
СОТИЛА БОШЛАДИ
Баҳоси — 2100 сўм.
Тошкент область матлубот кооперациясининг ҳамма культмагларида сотилмоқда.
«Ўзбекбирлашув» правлениеси.

РЕДАКЦИЯ ВА НАШРИЁТ АДРЕСИ. Тошкент. «Правда Востока» кўчаси № 34. **РЕДАКЦИЯ БЎЛИМЛАРИНИНГ ТЕЛЕФОНЛАРИ:** коммутатор — 26334 ва 33262 орқали Партия турмуши бўлими — 136. Пропаганда бўлими — 136. Совет қурилиши бўлими — 132. Маданият бўлими — 132, Адабиёт ва санъат бўлими — 39040, Қишлоқ хўжалик бўлими — 135, Саноат ва транспорт бўлими — 132 Хатлар бўлими — 34048. Маҳаллий ахборот бўлими 135. Секретариат — 34048. Эълонлар бўлими — 38142.

Р. 00386. «Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. № 1771.